

Euroopa Liidu
Nõukogu

Luxembourg, 21. juuni 2021
(OR. en)

9838/21

COHOM 98
COPS 233
CFSP/PESC 598
DEVGEN 124
FREMP 187
INF 190
JAI 731
RELEX 565
CSDP/PSDC 320
COJUR 16

MENETLUSE TULEMUS

Saatja: Nõukogu peasekretariaat

Saaja: Delegatsioonid

Teema: ELi aastaaruanne inimõiguste ja demokraatia kohta maailmas 2020. aastal

---

Delegatsioonidele esitatakse lisas ELi aastaaruanne inimõiguste ja demokraatia kohta maailmas 2020. aastal, mis kiideti heaks nõukogu 3804. istungil 21. juunil 2021.

Sisukord

SISSEJUHATUS	2
EUROOPA LIIDU INIMÕIGUSTE ERIESINDAJA	4
1. ÜKSIKISIKUTE KAITSMINE JA VÕIMESTAMINE.....	9
1.1 INIMESTE KAITSMINE NING EBAVÕRDSUSE, DISKRIMINEERIMISE JA TÕRJUTUSE KAOTAMINE	9
1.2 INIMESTE VÕIMESTAMINE.....	51
1.3 PÕHIVABADUSTE EDENDAMINE NING KODANIKUÜHISKONNA JA POLIITILISE TEGUTSEMISRUUMI SUURENDAMINE	60
1.4 MAJANDUSLIKE, SOTSIAALSETE, KULTUURILISTE JA TÖÖTAJATE ÕIGUSTE TUGEVDAMINE	65
1.5 ÕIGUSRIIGI JA ÕIGLASE ÕIGUSEMÕISTMISE TOETAMINE	78
1.6 VASTUTUSELE VÕTMINE, KARISTAMATUSEVASTANE VÕITLUS JA ÜLEMINEKUPERIOODI ÕIGUSEMÕISTMISE TOETAMINE	84
2. VASTUPANUVÕIMELISTE, KAASAVATE JA DEMOKRAATLIKE ÜHISKONDADE ÜLESEHITAMINE	88
2.1 DEMOKRAATLIKE, VASTUTUSTUNDLIKE JA LÄBIPAISTVATE INSTITUTSIOONIDE EDENDAMINE ..	88
2.2 ARVESTAVA, KAASAVA, OSALUS- JA ESINDUSPÕHISE OTSUSTUSPROTSESSI EDENDAMINE	92
2.3 SÕLTUMATU JA MITMEKESISE MEEDIA, TEABELE JUURDEPÄÄSU JA DESINFORMATSIOONIVASTASE VÕITLUSE TOETAMINE.....	93
2.4 INIMÕIGUSTE- NING OSALUSPÕHISE LÄHENEMISVIISI TUGEVDAMINE KONFLIKTIENNETUSES JA KRIISILAHENDUSES	100
3. ÜLEILMSE INIMÕIGUSTE JA DEMOKRAATIA SÜSTEEMI EDENDAMINE	111
3.1 MITMEPOOLNE KOOSTÖÖ	111
3.2 PIIRKONDLIKUD PARTNERLUSED.....	117
3.3 KAHEPOOLNE KOOSTÖÖ	122
3.4 KODANIKUÜHISKOND JA RIIKLIKUD INIMÕIGUSTE ASUTUSED.....	125
3.5 ETTEVÕTLUSSEKTOR	132
3.6 RAHVUSVAHELISE INIMÕIGUSTEALASE JA HUMANITAARÕIGUSE JÄRGIMINE.....	136
4. UUTE TEHNOLOOGIATE VÕIMALUSTE ÄRAKASUTAMINE JA NENDEGA SEOTUD VÄLJAKUTSETE LAHENDAMINE.....	139
4.1 SUUTLIKKUSE SUURENDAMINE JA TULEMUSLIK JÄRELEVALVE.....	139
4.2 INIMÕIGUSTE JA DEMOKRAATIA EDENDAMINE DIGITEHNOLOOGIA, SEALHULGAS TEHISINTELLEKTI KASUTAMISEL	142
5. TULEMUSTE SAAVUTAMINE ÜHESKOOS TEGUTSEMISE KAUDU.....	148
5.1 AVALIK DIPLOMAATIA JA STRATEEGILINE KOMMUNIKATSIOON	148

SISSEJUHATUS

Üha ilmsemaks on muutunud praeguse üleilmse tervisekriisi sügav inimõiguste ja demokraatiaga seotud mõõde. COVID-19 pandeemia on põlistanud ja süvendanud olemasolevat ebavõrdsust ja haavatavust kogu maailmas. Humanitaarolukorraga ja terviseiga seotud ning sotsiaal-majanduslikel tagajärgedel on olnud ebaproportsionaalselt suur mõju haavatavas olukorras olevate isikute õigustele. Kooskõlas oma kohustusega anda panus ülemaailmsesse pandeemiale reageerimisse edendas EL 2020. aastal inimõigustepõhist käsitlust, rõhutades, et inimõigused on universaalsed, vastastikku sõltuvad ja jagamatud ning pandeemiale reageerides tuleb neid täielikult austada.

Geopoliitilises ja COVID-19 kontekstis, kus inimõiguste, demokraatia ja õigusriigiga seotud väljakutsed on muutunud laialdasemaks, on EL suurendanud oma jõupingutusi, et tugevdada oma rolli põhimõttelise ja usaldusväärse inimõiguste kaitsjana üleilmsel tasandil. Välisasjade nõukogu võttis 2020. aasta novembris vastu ELi inimõiguste ja demokraatia tegevuskava (2020–2024)¹, milles sätestatakse järgmiseks viieks aastaks ELi ambitsioonid ja prioriteedid välissuhete valdkonnas.

Selle tegevuskavaga kinnitab EL taas pühendumust inimõiguste kaitsmisele ja edendamisele, inimeste võimestamisele ning vastupanuvõimelisema demokraatia ülesehitamisele kogu maailmas. ELi aastaaruandes inimõiguste ja demokraatia kohta antakse ülevaade uue ELi tegevuskava rakendamisest, tutvustades seni tehtud edusamme.

Kogu 2020. aasta vältel jätkas EL oma nähtavuse suurendamist ja ülemaailmse juhtrolli täitmist inimõiguste ja demokraatia valdkonnas. Konkreetsed prioriteedid ja meetmed esitatakse uues ELi tegevuskavas soolise võrdõiguslikkuse ja naiste mõjuvõimu suurendamiseks ELi välissuhetes (2021–2025) (GAP III)², mille komisjon novembris vastu võttis ja mille üle väljendas eesistujariigi järeldustes heameelt 24 liikmesriiki. Sellega saadetakse selge sõnum, kui oluline on integreerida sooline võrdõiguslikkus ja naiste mõjuvõimu suurendamine kõigisse ELi välistegevuse valdkondadesse.

---

¹ [Nõukogu 18. novembri 2020. aasta järeldused inimõiguste ja demokraatia tegevuskava \(2020–2024\) kohta, dok 12848/20.](#)

² ELi tegevuskava soolise võrdõiguslikkuse ja naiste mõjuvõimu suurendamiseks ELi välistegevuses aastatel 2021–2025 (GAP III): https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/89112/gender-action-plan-iii-towards-gender-equal-world_en

Detsembris võttis nõukogu vastu pöördelise tähtsusega otsuse³ ja määruse⁴, millega loodi esimene kogu maailmas rakendatav inimõiguste rikkujate vastane ELi sanktsioonirežiim. Tegemist on olulise saavutusega. See võimaldab võtta sihikule isikud, üksused ja asutused, sealhulgas riiklikud ja valitsusvälised osalejad, kes vastutavad inimõiguste raske rikkumise eest igal pool maailmas, osalevad nendes või on nendega seotud. Piiravate meetmetega nähakse ette üksikisikute reisiskeeld ning üksikisikute ja üksuste varade külmutamine.

Brüsselis 9.–10. detsembril 2020 toimunud ELi ja valitsusväliste organisatsioonide 22. inimõigustealase foorumi keskmes oli uute tehnoloogiate mõju inimõigustele. See on uue tegevuskava üks peamisi tegevussuundi ning COVID-19 pandeemia on toonud esile digitehnoloogia tähtsuse inimõigustega seotud võimaluste ja riskide haldamisel nii internetis kui ka väljaspool seda.

ELi inimõiguste ja demokraatia tegevuskava rakendamine on olulisem kui kunagi varem. COVID-19 kriisiga tegelemise kiireloomulisus avab uusi võimalusi ELi juhtpositsiooni ja üleilmse kollektiivse tegutsemise tugevdamiseks. Inimõigused ja demokraatia on ja peaksid ka edaspidi olema ELi välissuhete keskmes alates Venemaast ja Türgist kuni Colombia ja Hongkongini. ELi kohapealsed delegatsioonid on selle töö eesliinil ning uue ELi tegevuskava rakendamist suunab ELi inimõiguste eriesindaja.

---

³ Nõukogu 7. detsembri 2020. aasta otsus (ÜVJP) 2020/1999, mis käsitleb inimõiguste raske rikkumise vastu suunatud piiravaid meetmeid: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.LI.2020.410.01.0013.01.EST&toc=OJ%3AL%3A2020%3A410I%3ATOC>

⁴ Nõukogu 7. detsembri 2020. aasta otsus (ÜVJP) 2020/1998, mis käsitleb inimõiguste raske rikkumise vastu suunatud piiravaid meetmeid: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32020R1998&qid=1615449257978>

EUROOPA LIIDU INIMÕIGUSTE ERIESINDAJA

ELi inimõiguste eriesindaja (edaspidi „ELi eriesindaja“) Eamon Gilmore jätkas tööd kõrge esindaja / asepresident Josep Borrelli juhtimisel ning pani suuremat rõhku ELi inimõiguste alase tegevuse ühtsuse, nähtavuse ja tõhususe edendamisele, mis on ELi eriesindaja volituste põhielement. ELi eriesindaja uuris nii ELi-siseselt institutsioonidevahelise koordineerimise ja arutelude kaudu kui ka väljaspool liitu koostöös ELi mittekuuluvate riikidega, kuidas parimal moel tugevdada ja hoida ELi juhtivat rolli inimõiguste toetamisel maailmas.

ELi eriesindaja on olnud tihedalt kaasatud ELi inimõiguste ja demokraatia tegevuskavaga (2020–2024) seotud töösse. ELi eriesindajal on keskne roll tegevuskava rakendamise suunajana. Tegevuskava on aluseks jõupingutustele ELi pikaajaliste prioriteetide ja inimõigustega seotud uute väljakutsete käsitlemiseks ELi mittekuuluvates riikides.

ELi eriesindaja jätkas kahepoolsete visiitide, virtuaalsete kohtumiste ja inimõigusdialoogide kaudu ELi kõrgetasemeliste kahepoolsete suhete tugevdamist riikidega, kelle ees seisavad suured inimõiguste alased väljakutsed. Väga erinevates vastastikust huvi pakkuvates inimõigustega seotud küsimustes peeti konstruktiivseid ja korrapäraseid konsultatsioone muu hulgas Ameerika Ühendriikide, Colombia, Egiptuse, India, Katari, Mehhiko, Pakistani, Saheli piirkonna riikide, Saudi Araabia, Ukraina ja Usbekistaniga.

ELi eriesindaja tugevdas veelgi konstruktiivseid suhteid USAga 2020. aasta veebruaris tehtud kahepoolsete visiitide kaudu. Tähtsamateks teemadeks olid muu hulgas George Floyd'i surmale järgnenud sündmused, ELi tegevuskava, USA võõrandamatute õiguste komisjon, samuti arengud Hiinas ja Hongkongi erihalduspiirkonnas ning USA väljaastumine Maailma Terviseorganisatsioonist (WHO). Pärast seda kui USA teatas piiravatest meetmetest Rahvusvahelise Kriminaalkohtu töötajate suhtes, kordas ELi eriesindaja ELi kindlat toetust kohtu sõltumatusele ja erapooletusele.

Oma esimesel Lähis-Ida visiidil kohtus ELi eriesindaja Kataris kõrgemate ametnikega, Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni (ILO) esindajatega ja ÜRO inimõiguste ülemvoliniku bürooga. Arutelude käigus keskenduti töötajate õigustele, naiste õigustele ja väljendusvabadusele. See visiit ning ELi eriesindaja koostöö Saudi Araabiaga esimese ELi ja Saudi Araabia vahelise inimõigusdialoogi ettepaneku edendamiseks olid olulised sammud, mis loovad uusi võimalusi ELi koostööks Pärsia lahe riikidega.

ELi eriesindaja juhendus oma tegevuses 2020. aasta juulis toimunud ELi ja India 15. tippkohtumise tulemustest. Tippkohtumisel otsustati taaskäivitada kohalik ELi-India inimõigusdialoog, mis peatati 2013. aastal. Korrapärane dialoog võimaldab pooltel uurida võimalusi koostöö tõhustamiseks kahe- ja mitmepoolsetel foorumitel ning sillutada teed ELi eriesindaja esimesele visiidile riiki. ELi eriesindaja jätkuv kõrgetasemeline poliitiline koostöö Pakistaniga tõi kaasa korrapärased arutelud inimõiguste teema üle laiemalt.

ELi eriesindaja üks prioriteetidest oli olukord Valgevenes, kus poliitiline ja inimõiguste olukord seoses 9. augustil 2020 toimunud presidendivalimistega halvenes. ELi eriesindaja tegi selle küsimuse käsitlemiseks aktiivset koostööd Valgevene kodanikuühiskonnaga ning osales piirkondlikel ja mitmepoolsetel foorumitel.

Aafrikas tegi ELi inimõiguste eriesindaja tihedat koostööd ELi eriesindajaga Sahelis, et edendada piirkonnas inimõigusi ja rahvusvahelist humanitaarõigust. Samamoodi tegi ELi eriesindaja inimõiguste ja rahvusvahelise humanitaarõiguse mureküsimuste käsitlemisel tihedat koostööd ELi eriesindajaga Aafrika Sarve piirkonnas, et käsitleda Tigray kriisist tulenevat inimõiguste ja rahvusvahelise humanitaarõiguse olukorda Etioopias ja Eritreas.

Selleks et kohaneda uue, COVID-19st tuleneva tegelikkusega, korraldas ELi eriesindaja kahepoolsete riikide külastuste ja dialoogide asemel virtuaalseid kohtumisi peamiste rahvusvaheliste ja ELi mittekuuluvates riikides asuvate partneritega, mille tulemusel laienes ELi eriesindaja geograafiliste ja temaatiliste konsultatsioonide haare. ELi eriesindaja kutsus partnerriikide valitsusi üles seadma kriisile reageerimisel keskele kohale inimõigused ning kaitsma kõigi väarikust ja inimõigusi ilma igasuguse diskrimineerimiseta. Tema tegevuse eesmärk on tagada, et kedagi ei jäeta kõrvale ja ühtegi inimõigust ei eirata.

Järgides ÜRO ülemvoliniku Michelle Bachelet' üleskutset juhtida tähelepanu vangide olukorrale oli peamine rõhuasetus sellel, et julgustada mitut Aafrika, Põhja- ja Lõuna-Ameerika, Aasia, sealhulgas Kesk-Aasia, Ida-Euroopa ja Lähis-Ida partnerriiki tagama kinnipeetute inimõiguste kaitse. ELi eriesindaja kutsus üles humanitaarkorras vabastama vange ja kinnipeetavaid, sealhulgas inimõiguslasi, ajakirjanikke ning poliitvange ja haavatavaid vange.

ELi eriesindaja rõhutas jätkuvalt ELi prioriteete, juhatades mitut inimõigusdialoogi, sealhulgas Myanmar, Mehhiko, Colombia, Brasiilia ja Aafrika Liiduga, ning alustades dialoogi Aserbaidžaaniga ja Ukrainaga. Selleks et soodustada koostöö jätkumist dialoogidevahelisel ajal, algatas ELi eriesindaja järelmeetmena täiendavad tehnilised arutelud konkreetsete koostöövaldkondade kindlakstegemiseks.

ELi eriesindaja jätkas intensiivsemat tööd piirkondlikul ja mitmepoolsel tasandil, eelkõige ÜRO süsteemi, ÜRO inimõiguste ülemvoliniku büroo ja ÜRO erimenetluste raames. Ta esindas ELi veebruaris Genfis toimunud ÜRO Inimõiguste Nõukogu 43. istungjärgu kõrgetasemelisel kohtumisel ning pidas konsultatsioone asjaomaste ÜRO organitega. Ta osales algatuse „Head inimõigustealased lood“⁵ korraldatud üritusel, mis keskendus naiste mõjuvõimu suurendamisele ja soolisele võrdõiguslikkusele. Septembris toimunud ÜRO Peaassamblee 75. istungjärgul esindas ELi eriesindaja ELi mitmel surmanuhtlust, LGBTI-inimeste õigusi ja Rahvusvahelist Kriminaalkohut käsitleval virtuaalsel kõrgetasemelisel kohtumisel. ELi eriesindaja tegi tihedat koostööd ka piirkondlike organisatsioonidega, sealhulgas Euroopa Nõukogu, Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsiooni (OSCE) / demokraatlike institutsioonide ja inimõiguste büroo (ODIHR), Aafrika Liidu, Aafrika inimõiguste ja rahvaste õiguste komisjoni ning Ameerika Inimõiguste Komisjoniga. ELi eriesindaja tegi koostööd asjaomaste kodanikuühiskonna organisatsioonidega. Avalik diplomaatia ja ülesastumised meedias on olnud kesksel kohal kõigi peamiste inimõigustealaste probleemide, samuti inimõigustele, demokraatiale ja õigusriigile avalduva COVID-19 pandeemia mõju käsitlemisel.

---

⁵ Algatus „Head inimõigustealased lood“: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/51241/good-human-rights-stories-coalition-launched_en.

Suuri jõupingutusi tehti selleks, et veelgi edendada rahvusvahelise humanitaarõiguse järgimist relvakonfliktides, tegeleda vastutuse puudumise probleemiga ning suurendada selles valdkonnas ELi tegevuse sidusust ja nähtavust. ELi eriesindajaga Sahelis tehtud ühiste jõupingutuste tulemusel peeti ÜROga ja G5 Saheli täitevsekretariaadiga sisulisi arutelusid, kuidas kaitsta inimõigusi ja edendada rahvusvahelise humanitaarõiguse järgmist Sahelis.

Selleks et käsitleda jätkuvaid rünnakuid Rahvusvahelise Kriminaalkohtu vastu, väljendas EL oma tugevat toetust Rahvusvahelisele Kriminaalkohtule: ELi eriesindaja osales aktiivselt ÜRO Peaassamblee 75. istungjärgul ja kahepoolsetel kohtumistel USA administratsiooniga. Toimusid korrapärased konsultatsioonid Rahvusvahelise Kriminaalkohtu juhtide ja peamiste osalistega, kus kinnitati taas ELi kindlat toetust kohtu sõltumatusele ja erapooletusele. Tehti märkimisväärset tööd tagamaks, et rahvusvaheline humanitaarõigus ja rahvusvaheline kriminaalõigus / Rahvusvaheline Kriminaalkohus püsivad ELi poliitilises tegevuskavas tähtsal kohal ning need kajastuvad asjaomastes inimõigustealastes konsultatsioonides ja dialoogides partnerriikidega, nt Colombia, Myanmar ja Ukrainaga. Muu hulgas propageeriti Rooma statuudi ratifitseerimist, et ka viimased 46 riiki sellega ühineksid.

ELi eriesindaja on rõhutanud, et inimõigusi on võimalik austada, kaitsta ja kasutada vaid seal, kus on tugev kohalik isevastutus. Seetõttu on ELi eriesindaja kahepoolsetes suhetes olnud korduvaks teemaks sõltumatute inimõiguste eestkõneleajate ja institutsioonide mõjuvõimu suurendamine ning nende tegutsemisruumi kaitsmine. ELi eriesindaja on kohtunud ja koostööd teinud kohaliku kodanikuühiskonnaga, parlamendiliikmetega, kohtusüsteemi töötajatega, ombudsmanidega ja inimõiguste valdkonna riiklike institutsioonide esindajatega ning võtnud koordineeritud järelmeetmeid nende töö toetamiseks. Ta suurendas kohaliku ja rahvusvahelise kodanikuühiskonna osalemist inimõigusdialoogidel, mida ta pidas peamiste partnerriikide ja piirkondlike organisatsioonidega. Vaatamata ülemaailmsele pandeemiale jätkas ELi eriesindaja 2020. aastal korrapäraselt koostööd kohalike ja rahvusvaheliste kodanikuühiskonna organisatsioonide ning inimõiguslastega. ELi eriesindaja korraldatud virtuaalsed kohtumised võimaldasid tal laiendada oma töö geograafilist haaret ning teha koostööd enamate kodanikuühiskonna ja inimõiguste valdkonna osalejatega, sealhulgas usujuhtide ja erasektoriga.

ELi inimõiguste poliitika nähtavuse ja ulatuse suurendamiseks kasutas ELi inimõiguste eriesindaja korrapäraseid kahepoolseid kohtumisi, pöördumisi ja akadeemilist suhtlust ning osales rahvusvahelistel konverentsidel. Eelkõige keskendus ELi eriesindaja mitmele peamisele ELi temaatilisele prioriteedile, mis kajastuvad asjaomastes ELi inimõigustealastes suunistes. Nende temaatiliste prioriteetide seas on poliitvangid ja inimõiguslased, rassiline diskrimineerimine, surmanuhtlus, piinamine ja väärkohtlemine, kõikide inimõiguste täielik kasutamine naiste, laste ja LGBTI-inimeste poolt, usu- ja veendumusvabadus, majanduslikud, sotsiaalsed ja kultuurilised õigused, äritegevus ja inimõigused, ning digitehnoloogia ja tehisintellekti mõju inimõigustele.

Kogu aasta vältel jätkas ELi eriesindaja ELi nähtavuse parandamist ja ELi ülemaailmse juhtrolli demonstreerimist inimõiguste valdkonnas, esindades ELi ning kõrget esindajat / asepresidenti kõrgetasemelistel üritustel ja rahvusvahelistel konverentsidel. Näiteks osales ta üritusel „Social Media: Challenges and Ways to Promote Freedoms and Protect Activists“ („Sotsiaalmeedia: probleemid ning viisid vabaduste edendamiseks ja aktivistide kaitsmiseks“) Kataris, ministrite tasandi konverentsil usu- ja veendumusvabaduse edendamiseks, veebiseminaril „Ten years of protecting freedom of assembly and association“ („Kümme aastat kogunemis- ja ühinemisvabaduste kaitsmist“), New Yorgis korraldatud üritusel „Political prisoners in Belarus: the perspective of civil society“ („Poliitvangid Valgevenes: kodanikuühiskonna vaatenurk“) ja mitmel ÜRO Peaassamblee 75. istungjärgu kõrgetasemelisel üritusel.

ELi eriesindaja jätkas aktiivset osalemist avalikus diplomaatias ja ülesastumisi meedias, andes avalikke loenguid, intervjuusid juhtivatele Euroopa ja rahvusvahelistele meediaväljaannetele, nagu „Le Monde“, „Deutsche Welle“ ja Korea Vabariigi päevaleht „Kyunghyan Shinmun“, ning edastades videosõnumeid demokraatia, inimõiguste ja õigusriigi toetuseks. Peamised jõupingutused keskendusid ELi uue tegevuskava nähtavuse edendamisele. ELi eriesindaja korraldas novembris tegevuskava ametliku käivitamise ürituse ja osales mitmel kõrgetasemelisel üritusel, muu hulgas koostöös Euroopa Nõukoguga.

1. ÜKSIKISIKUTE KAITSMINE JA VÕIMESTAMINE

1.1 INIMESTE KAITSMINE NING EBAVÕRDSUSE, DISKRIMINEERIMISE JA TÕRJUTUSE KAOTAMINE

Surmanuhtlus

2020. aastal oli ELi inimõigustealaste prioriteetide hulgas jätkuvalt kesksel kohal töö surmanuhtluse üldise kaotamise nimel. Kogu aasta jooksul **väljendas EL jätkuvalt kindlat vastuseisu surmanuhtluse mis tahes asjaoludel kasutamisele** kui julmale, ebainimlikule ja inimväärikust alandavale karistusviisile, mis rikub õigust elule. Surmanuhtlusel puudub tõendatud hoiatav mõju ja see karistus muudab õigusemõistmisel tehtud vead pöördumatuks.

2020. aastal olid Ameerika Ühendriigid hea näide jätkuvatest edusammudest surmanuhtluse kaotamise suunas: Coloradost sai Ameerika Ühendriikide 22. surmanuhtluse *de jure* kaotanud osariik – kümnes viimase 13 aasta jooksul. Louisianas ja Utah's möödus 10. aasta ilma hukkamisteta, millega nende USA osariikide arv, kus surmanuhtlust ei ole 10 või enam aastat täide viidud, jõudis 34 osariigini 50st. Kui Tšaadis oli varem surmanuhtlus kaotatud vaid tavakuritegude puhul, siis 2020. aastal kaotas riik selle *de jure* eranditult kõikide kuritegude puhul.

Aastat iseloomustas ka nurjunud üleskutse taaskehtestada surmanuhtlus Filipiinidel ning surmanuhtluse taas kasutusele võtmine USAs föderaalasel tasandil, kus alates 2003. aastast oli *de facto* kehtinud surmanuhtluse moratorium.

EL tõstatas surmanuhtluse teemat järjepidevalt oma suhetes surmanuhtlust endiselt kohaldavate riikidega ning see oli ELi poliitiliste dialoogide ja inimõigusdialoogide päevakorras. Tuginedes rahvusvahelises õiguses määratletud miinimumstandarditele ja ELi suunistele surmanuhtluse küsimuses, tegi EL mitu üldsusele suunatud avaldust, milles tauniti surmanuhtluse kasutamist, ning kutsus riike, kes seda endiselt kohaldavad, üles kaaluma moratooriumi kehtestamist esimese sammuna surmanuhtluse kaotamise suunas. Seda tehti näiteks Valgevene puhul, mis on ainus riik Euroopas ja Kesk-Aasias, kus surmanuhtlust ikka veel kohaldatakse. EL väljendas jätkuvalt vastuseisu surmanuhtlusele kõigil asjakohastel mitmepoolsetel foorumitel, eelkõige ÜROs, OSCEs ja Euroopa Nõukogus. Surmanuhtlusevastase Euroopa päeva ja ülemaailmse surmanuhtlusevastase päeva tähistamiseks 10. oktoobril 2020 tegid EL ja Euroopa Nõukogu ühisavalduse, milles nad kinnitasid taas oma vastuseisu surmanuhtluse mis tahes asjaoludel kasutamisele ning oma pühendumust surmanuhtluse kaotamisele kogu maailmas. Paljud ELi delegatsioonid korraldasid selle olulise päeva puhul arutelusid, avaldasid arvamuskäsitlusi ning korraldasid muid üldsuse teadlikkuse suurendamisele suunatud tegevusi.

EL osales aktiivselt piirkondadevahelise rakkerühma töös, mis esitas ÜRO Peaassambleel kaheksanda ülemaailmset surmanuhtluse moratooriumi käsitleva resolutsiooni, mis võeti vastu 16. detsembril 2020 rekordilise 123 poolthäälega.

Surmanuhtluse kaotamine on üks demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendi (EIDHR) temaatilisi prioriteete. Kogu maailma kodanikuühiskonna organisatsioonide kaudu toimuv rahastamine aitab kaasa kohtusüsteemi töötajate koolitamisele, üldsuse teadlikkuse tõstmisele, riiklike võrgustike loomisele, surmanuhtluse täideviimise jälgimisele, õigusreformi ja dialoogi toetamisele konkreetsetes küsimustes, nagu terrorismivastane ja uimastivastane võitlus. 2020. aastal jätkus selliste projektide rakendamine järgmistes partnerriikides: Niger, Filipiinid, Taiwan, Uganda, USA, Kamerun, Kongo Demokraatlik Vabariik, Indoneesia, Malaisia, Bahrein, Egiptus, Iraak, Jordaania, Kuveit, Saudi Araabia, Türgi, Araabia Ühendemiraadid, Hiina ja India. 2018. aasta üleilmse projektikonkursi vahendite summa oli 8,1 miljonit eurot.

Surmanuhtluse kaotamise propageerimine Sierra Leones

Sierra Leones kehtib surmanuhtlus raskendavatel asjaoludel röövimise, mõrva, riigireetmise ja mässu eest. Kuigi on kehtestatud *de facto* moratorium ja viimased hukkamised toimusid 1998. aasta oktoobris, on surmanuhtluse määramine endiselt tavapärane. 2020. aasta lõpus oli surma mõistetud 78 inimest, mida on üle 50% rohkem kui 2019. aasta augustis. 2020. aasta septembris määrati Kabala kõrgema kohtu kriminaalajade istungil surmanuhtlus ühele naisele. EL on koos organisatsiooniga AdvocAid ja sarnaselt meelestatud partneritega pühendunud surmanuhtluse kaotamisele, toetades paremat juurdepääsu juriidilisele esindajale ja surmamõistetute tegelikku edasikaebamisõigust ning edendades õigusreforme, et kaotada kohustuslik surmanuhtlus *de jure*.

Piinamine ja muu julm, ebainimlik või inimväärikut alandav kohtlemine või karistamine

Kooskõlas 2019. aasta septembris vastu võetud läbivaadatud suunistega, mis käsitlevad piinamist ning muud julma, ebainimlikku või inimväärikut alandavat kohtlemist või karistamist, suurendas EL jõupingutusi piinamisvaba maailma saavutamiseks. Olgugi et rahvusvahelise õiguse kohaselt valitseb absoluutne piinamise ning muu väärkohtlemise keeld, pandi seda 2020. aastal mitmel pool maailmas jätkuvalt toime.

COVID-19 pandeemia tõttu on süvenenud mõningad maailma suurimad probleemid, muu hulgas vägivald. Pandeemia on ebaproportsionaalselt mõjutanud kõige haavatavamaid inimesi, sealhulgas kinnipeetuid. EL jälgis tähelepanelikult vangide ja teiste kinnipidamiskohtades viibivate isikute olukorda.

Rahvusvahelisel piinamisohvrite toetamise päeval 26. juunil 2020 tegi kõrge esindaja / asepresident avalduse, milles kinnitas taas ELi kindlat pühendumust võidelda piinamise vastu kogu maailmas tervikliku lähenemisviisi abil, mis hõlmab keelustamist, ennetamist, vastutust ja ohvritele õiguskaitse pakkumist.

Kõrge esindaja / asepresident tuletas meelde, et piinamise ning muu julma, ebainimliku või inimväärikust alandava kohtlemise või karistamise kaotamine on ülemaailmne väljakutse ja peaks olema meie ülemaailmne eesmärk. Ta rõhutas, kui oluline on tõelise muutuse saavutamiseks pidev koostöö meie partneritega rahvusvahelisel, piirkondlikul ja kahepoolisel tasandil ning kodanikuühiskonnaga. Samuti kutsus ta üles üleilmselt ratifitseerima ja tulemuslikult rakendama ÜRO piinamisvastast konventsiooni ja selle fakultatiivprotokolli.

EL kasutas jätkuvalt kõiki tema käsutuses olevaid poliitilisi ja rahalisi vahendeid. Need ulatusid ohvrite kaitsmisest ja kuritarvituste taunimise teemalistest avaldustest ja demaršidest kuni tungivate üleskutseteni, et riigid täidaksid oma rahvusvahelisest õigusest tulenevaid kohustusi uurida väidetavaid piinamisjuhtumeid ja tuua nende toimepanijad kohtu ette.

EL tõstatas piinamise ja/või muu väärkohtlemise teema enamiku inimõigusdialogide käigus, eelkõige kutsudes riike tungivalt üles ratifitseerima ja täiel määral rakendama piinamisvastast konventsiooni ja selle fakultatiivprotokolli, järgima seiremehhanismide soovitusi ning tagama, et kõiki teateid piinamise ja muu väärkohtlemise kohta uuritakse nõuetekohaselt ja erapooletult, et kurjategijad võetaks vastutusele ning et ohvritele pakutakse õiguskaitset.

EL jätkas mitmes riigis kohtureformi toetamist eesmärgiga tagada sõltumatu õigussektor, õiguskaitse kättesaadavus ning paremad vanglatingimused, tehes seda nii poliitilise dialoogi ja rahalise toetuse kaudu kui ka koolitades õiguskaitseametnike asjakohaste rahvusvaheliste standardite alal (näiteks nn Nelson Mandela nõuded kinnipeetavate kohtlemise kohta).

EL kiitis 2020. aasta novembris heaks deklaratsiooni meelevaldse kinnipidamise kasutamise vastu riikidevahelistes suhetes. Deklaratsiooni edendab Kanada.

ELi määrusest⁶ inspireerituna toetas EL jätkuvalt ülemaailmse piinamisvaba kaubanduse liidu tegevust. Tegemist on piirkondadevahelise algatusega, mis koondab rohkem kui 60 riiki, kelle eesmärk on lõpetada kogu maailmas kauplemine kaupadega, mida kasutatakse piinamiseks ja surmanuhtluse täideviimiseks.

---

⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. jaanuari 2019. aasta määrus (EL) 2019/125, mis käsitleb kauplemist teatavate kaupadega, mida on võimalik kasutada surmanuhtluse täideviimiseks, piinamiseks või muuks julmaks, ebainimlikuks või alandavaks kohtlemiseks või karistamiseks (ELT L 30, 31.1.2019).

EL toetas ÜRO inimõiguste ülemvoliniku büroo järelmeetmeid 2019. aasta juunis vastu võetud piinamisvaba kaubandust käsitlevale ÜRO Peaassamblee resolutsioonile 73/304 (mille ettevalmistamist juhtis EL), mis sillutab teed tulevasele tööle ÜRO tasandil, et kehtestada selles valdkonnas ühised rahvusvahelised standardid. Inimõiguste päeval korraldasid EL ja Argentina ühiselt veebiürituse „Towards torture-free trade: opportunities and challenges“ („Piinamisvaba kaubandus: võimalused ja väljakutsed“), et teha kokkuvõtte edusammudest ja anda täiendav tuge ÜRO valitsusekspertide tööle. Kodanikuühiskonna esindajate ning ÜRO inimõiguste ülemvoliniku ja ELi inimõiguste eriesindaja jõulised ettekanded näitasid kiire edasiliikumise vajadust.

EL toetas 2020. aastal jätkuvalt piinamise ja muu väärkohtlemise kaotamisele suunatud projekte kogu maailmas. EIDHRi kaudu sõlmiti lepinguid 13 uue piinamist ja kinnipidamist käsitleva projekti jaoks kogusummas 11,1 miljonit eurot. Neist kuus põhinesid üleilmsel projektikonkursil, mis oli suunatud üksikutele riikidele või väikestele riigiklastritele kogu maailmas, üks üleilmne projekt aga käsitleb COVID-19 kriisi seoseid kinnipidamistingimustega enam kui 20 riigis. Kuue projekti puhul kohandati tegevust kohalikul tasandil rakendatavate riigipõhiste toetuskavade abil, et pakkuda riikidele sobivaimat lahendust piinamise ja kinnipidamise probleemiga seotud vajadustele (mõned neist projektidest on seotud ka COVID-19 kriisiga).

EIDHR kasutas piinamisvastasele võitlusele keskendumiseks mitmeid lähenemisviise, toetades meetmeid eri kujul või kontekstis toimuva piinamise ennetamiseks või selle vastu võitlemiseks, ning projekte, milles keskendutakse piinamisohule, mida süvendavad diskrimineerivad tavad. Näiteks toetas EL Boliivias ja Hondurases uut projekti, mis keskendus kinnipeetavatele naistele ja noortele, ning Malaisias, Filipiinidel ja Tais ennetusprojekti, mille eesmärk on vähendada politsei poolt kinnipeetavate isikute piinamist ja väärkohtlemist põhjustavaid tavasid. COVID-19ga seotud projektide eesmärk on vähendada viiruse levikut kinnipidamiskohtades, parandada vangide õigusi (õigusnõustajad, külastused ja arstiabi), mida kriisile reageerimine veelgi piiras, ning kasutada ära kriisiolukorda, et nõuda vajalikke reforme.

Piirkondlik koostöö piinamisvastases võitluses ja inimõiguste edendamisel Ladina-Ameerika vanglates COVID-19 pandeemia ajal

COVID-19 pandeemia kontekstis aitas projekt „Piirkondlik koostöö piinamisvastases võitluses“ muuta näomaskide massitootjaks 57 süüdimõistetud isikute kaitse ja abistamise ühendust (APAC, Associations for Protection and Assistance of Convicts), mis on alternatiivset tüüpi vangla Brasiilias. 2020. aasta juulist detsembrini tootsid 500 APACi vanglates vabadusekaotuslikku karistust kandvat kinnipeetavat 1,7 miljonit näomaski, mida jaotati APACi vanglates, hooldekodudes, haiglates ja tavavanglates.

Lisaks uue oskuse omandamisele tegid vangid koostööd COVID-19 leviku vähendamiseks, võimaldades suuremal hulgal inimestel näomaskide abil haigust ennetada. See töö on parandanud vangide sotsialiseerumist ja seda uut kutseõppe valdkonda kasutatakse nende puhul ka edaspidi. Kinnipeetav Wellington Nunes Minas Gerais osariigist: „Minu pingutusest saab kasu terve ühiskond. Ma vajan seda tööd; tänu sellele tunnen end väärtuslikuna ja mul on motiiv teisi aidata.“

Lisaks maskide tootmisele reklaamiti kampaaniaga „Humanise the penalty, promote life“ („Karista humaanselt, edenda elu“) APACi meetodit, mis on end tõestanud süüdimõistetute ümberkasvatamisel karistussüsteemis, ning mõisteti hukka kinnipeetute väärkohtlemine tavavanglate süsteemis.

Inimõiguslased

Ka 2020. aastal toetas EL inimõiguslasi ja taunis kodanikuühiskonna tegutsemisruumi ahenemist. EL kasutas kooskõlas inimõiguslasi käsitlevate ELi suunistega oma poliitilisi ja rahalisi vahendeid, et toetada inimõiguste eest võitlejaid. Intensiivistati inimõiguslaste kaitsmise ja toetamise meetmeid, pöörates erilist tähelepanu ohus olevatele inimõiguslastele.

Inimõiguslaste olukord kogu maailmas püsis endiselt äärmiselt keeruline. Suurenes tapmiste arv. Rünitati inimõiguslaste konkreetseid rühmi, nagu naised, LGBTI-inimesed, töötajate esindajad (eelkõige ametiühingutegelased), keskkonna ja maaomandiga seotud õiguste ning põlisrahvaste õiguste kaitsjad, ning esile kerkisid uued ohud (meelevaldne digitaalne jälgimine, küberahistamine, survevestamine). Selle muretekitava suundumuse peatamiseks kutsus EL liitu mittekuuluvaid riike üles rakendama ennetusmeetmeid, tapmisi nõuetekohaselt uurima ja nende toimepanijad kohtu alla tooma.

COVID-19 pandeemia ajal suurenesid inimõiguslaste jaoks konkreetsed riskid, nagu suhtlemisvõimaluseta kinnipidamise pikenemine, kohtumenetluse aeglustumine või riigipoolse kaitse meetmete vähenemine ning suurenenud digitaalne jälgimine. Kuna pandeemia ajal suurenes vahistatud inimõiguslasi ähvardav oht, palus EL mitmel valitsusel vabastada meelevaldselt kinni peetavad inimõiguslased.

Inimõiguslastega seotud küsimusi tõstatati kõigil inimõigusdialoogidel, allkomisjonide kohtumistel ja konsultatsioonidel. ELi inimõigusdialoogidel käsitleti esmajärjekorras üksikjuhtumite loetelusid. Inimõiguslastega seotud küsimusi arutati ka nende inimõigusdialoogide raames toimunud ELi toetatud kodanikuühiskonna seminaridel. Samuti tegi EL end jätkuvalt kuuldavaks avalike avalduste ja deklaratsioonidega.

ELi delegatsioonid ja liikmesriikide saatkonnad suhtlesid ja kohtusid inimõiguslastega, jälgisid kohtuprotsesse ja külastasid kinnipeetud inimõiguslasi. Tavapäraseks töömeetodiks ELi mittekuuluvates riikides on muutunud ELi diplomaatide ja inimõiguslaste iga-aastane kohtumine, mis asjakohastel juhtudel suurendab inimõiguslaste nähtavust ning võimaldab põhjalikult analüüsida nende ees seisvaid probleeme.

Selleks et käsitleda üha suurenevat seost digivaldkonna teemade ja inimõiguslaste vahel, korraldas EL koos kodanikuühiskonna organisatsioonide võrgustikuga **ELi ja valitsusväliste organisatsioonide 22. inimõigustealase foorumi**. See toimus 9.–10. detsembril ja esimest korda virtuaalses formaadis, mis võimaldas osaleda sadadel inimõiguslastel kogu maailmast ning pakkus kodanikuühiskonna, ÜRO ekspertide ja ELi ametnike jaoks aruteluplatvormi. Esitati konkreetseid soovitusi ja anti koolitust selle kohta, kuidas parandada inimõiguslaste puhul digitaalse turvalisuse meetmeid.

Samuti toetas EL inimõiguslaste kaitsmist mitmepoolsetel foorumitel, eelkõige Inimõiguste Nõukogus, kus muu hulgas toetati ÜRO eriraportööri volituste pikendamist, ning ÜRO Peaassambleel. EL tegi aktiivselt koostööd ÜRO inimõiguslaste olukorra eriraportööri Mary Lawloriga ning vahetas korrapäraselt teavet juhtumite ja temaatiliste prioriteetide kohta. EL korraldas koos ÜRO eriraportööriga 2020. aasta novembris ELi delegatsioonidesse lähetatud 200 diplomaadile inimõiguslaste kaitsmise teemalise koolituse. EL innustas partnerriike tegema inimõiguslaste olukorra küsimuses ÜRO eriraportööriga koostööd ning reageerima eriraportööri aastaaruandes tõstatatud küsimustele. EL toetas inimõiguslaste tunnustamist mitmes ÜRO Peaassamblee resolutsioonis.

EL toetas ka ÜRO peasekretäri asetäitjat inimõiguste küsimuses Ilze Brands Kehrist reageerimisel ÜRO, selle esindajate ja mehhanismidega koostööd tegevate isikute survekamisele, korraldades muu hulgas mitu üritust koos tema New Yorgis asuva bürooga ja esinedes sõnavõtuga Inimõiguste Nõukogu interaktiivsel dialoogil 2020. aasta septembris.

EL oli jätkuvalt inimõiguslaste toetamise ja kaitsmise oluline rahastaja, eelkõige EIDHRI kaudu. Sellest vahendist rahastatakse inimõiguslaste toetuseks mõeldud ELi mehhanismi „ProtectDefenders.eu“ (35 miljonit eurot aastateks 2015–2022). Viimasest on alates 2015. aastast toetatud ligikaudu 45 000 ohus olevat inimõiguslast ja nende perekonda mitmekülgse abi ning lühiajaliste, keskmise tähtajaga ja pikaajaliste meetmete kaudu. Mehhanismi tegevus ulatub üksikisikute, rühmade ja organisatsioonide otsesest toetamisest, ajutise ümberpaigutamise programmidest, kõige haavatavamate ja tõrjutumate koolitusest, nende suutlikkuse suurendamisest ning nendeni jõudmisest kuni toetuseni üleilmsel, piirkondlikul ja kohalikul tasandil. Pandeemiast põhjustatud enneolematu olukorras jätkas ProtectDefenders.eu üliolulise, kiire, paindliku ja praktilise toe pakkumist tuhandetele inimõiguslastele, kohalikele rohujuuresandide organisatsioonidele ja kõige ohtlikumas olukorras töötavatele rühmadele.

Tugevdades ELi positsiooni peamise tegutsejana inimõiguslaste kaitsmisel, käivitas ProtectDefenders.eu uue, peamiselt piirkondliku programmi, mille eesmärk on toetada uusi ümberpaigutamise- ja varjupaigastruktuure ohus olevate inimõiguslaste jaoks. 2020. aastal koondas ELi inimõiguslaste mehhanism oma fookuse naiste inimõiguste kaitsjatele, rakendades kõigis oma programmides terviklikku soolise võrdõiguslikkuse strateegiat. 55% toetusesaajatest olid naiste või LGBTI-inimeste inimõiguste kaitsjad.

COVID-19 pandeemia on näidanud inimõiguslaste erakordset vastupanuvõimet. Märkimisväärselt on suurenenud inimõiguslaste ja kogukondade taotlused materiaalse toetuse saamiseks ning ProtectDefenders.eu on andnud paindlikku otsust abi suuremale arvule inimõiguslastele, olles samas sunnitud mõned tegevused edasi lükkama.

Ohus olevate inimõiguslaste ELi hädaabifond, mis on toiminud alates 2010. aastast ja mida haldab otseselt EL, jätkas 2020. aastal tegevust. Alates 2014. aastast on fondist toetatud enam kui 1200 inimõiguslast ja nende pereliiget. See otsene rahaline toetus aitab kaasa inimõiguslasi käsitlevate ELi suuniste tõhusale rakendamisele ning täiendab inimõiguslaste kaitsmiseks võetavaid poliitilisi meetmeid. Olulist abi anti väikeste toetustena, mille eesmärk oli katta ajutise ümberpaigutamise, toimetuleku, arstiabi ja õigusabi, vanglakülastuste, (üha sagedamini digitaalse) turvalisuse, varustuse ja koolitusega seotud kulused. Üha suurem osa toetust saanud inimõiguslastest töötab selliste valdkondadega nagu väljendus- ja meediavabadus, valitsemise ja korrupsioonivastase võitlusega seotud küsimused, LGBTI-inimeste õigused, ning keskkonna ja maaomandiga seotud ja põlisrahvaste õigused, mis on sätestatud ÜRO põlisrahvaste õiguste deklaratsioonis ja inimõigustealases õiguses.

Üks tõhusamaid hädaabifondist 2020. aastal eraldatud toetusi oli see, mida anti nende põlisrahvaste maaomandi- ja keskkonnaõiguse aktivistide pereliikmetele, kes tapeti oma tegevuse tõttu maaõiguste kaitsmisel. Selle toetuse abil paigutati kiiresti ümber 21 inimõiguslaste pereliiget, et kaitsta nende elu. Lisaks õigusemõistmise ja õiguskaitsega seotud õigusabikuludele kaeti ka nende elamiskulud, haridus- ja ravikulud. COVID-19 pandeemia ajal jäid inimõiguslased ja nende perekonnad viiruse eest kaitstuks piirkondades, kus juurdepääs tervishoiu- ja sanitaarteenustele on puudulik.

EIDHRi inimõigustealane kriisirahastu pakub paindlikke toetusi kodanikuühiskonna esindajatele ja inimõiguslastele, kes töötavad äärmiselt rasketes tingimustes, ja/või siis, kui projektikonkursi väljakuulutamine oleks kohatu. 2020. aastal toetati inimõiguslasi rahastust seitsme projekti kaudu, mis hõlmasid toetuste taaseraldamist, otsetoetusi, suutlikkuse suurendamist ja võrgustike kasutamist. Need meetmed võimaldasid tegutseda erinevatel inimõiguslaste rühmadel, nagu uurivad ajakirjanikud, põlisrahvaste esindajatest inimõiguslased ja vähemuste hulka kuuluvate isikute õiguste kaitsjad.

Võitlus mitmekordse ja läbipõimunud diskrimineerimise vormidega

Võrdõiguslikkuse põhimõte on integreeritud ELi välispoliitika ja -programmide kavandamisse, kujundamisse, rakendamisse ja järelevalvesse. Võrdõiguslikkus on ELi üks põhiväärtusi ning suunas ELi sise- ja välispoliitika arengut 2020. aastal, edendades põhimõtet, et kooskõlas ELi aluslepingute ja Euroopa Liidu põhiõiguste hartaga⁷ on inimeste kaitsmisel oluline säilitada ja kaitsta mitmekesisust. **Euroopa Komisjon astus samme, et uuendada oma võrdõiguslikkuse poliitikaraamistikku, koostades soolise võrdõiguslikkuse strateegia 2020–2025, LGBTIQ-inimeste võrdõiguslikkuse strateegia 2020–2025 ning samuti puuetega inimeste õiguste strateegia 2021–2030 ja lapse õiguste strateegia**, mis hõlmavad ka välistegevust. Samuti juhinduti kogu välistegevuses jätkuvalt ELi inimõigustealastest suunistest mittediskrimineerimise kohta välistegevuses, pöörates kõigi meetmete puhul suuremat tähelepanu mitmekordse ja läbipõimunud diskrimineerimise vormidele.

COVID-19 pandeemiale reageerimisel rõhutas EL, et tagamaks haavatavas olukorras olevate inimeste kaasamine, peavad kaasamine ja juurdepääsetavus olema süstemaatiliselt integreeritud ning tuleb võtta sihipäraseid meetmeid, mis soodustavad võrdõiguslikkust ja mittediskrimineerimist. Näiteks rõhutati puuetega inimeste õiguste austamise ja kaitsmise puhul, et tervishoiuteenuseid tuleb osutada mittediskrimineerimise ning vaba ja võrdse nõusoleku alusel vastavalt puuetega inimeste õiguste konventsiooni standarditele. Lisaks toonitati näiteks soo ja vanuse alusel liigitatud andmete ning puude alusel liigitatud andmete süstemaatilist kasutamist ja kogumist, tagamaks, et reageerimismeetmed on kaasavad ja sootundlikud ning hõlmavad interseksionaalsust, rõhutades samas diskrimineerivate sotsiaalsete normide suurt kaalu.

---

⁷ Vastavalt Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 51 lõikele 1 on harta sätted subsidiaarsuse põhimõtet arvesse võttes ette nähtud liidu institutsioonidele, organitele ja asutustele ning liikmesriikidele üksnes liidu õiguse kohaldamise korral: https://ec.europa.eu/info/aid-development-cooperation-fundamental-rights/your-rights-eu/eu-charter-fundamental-rights/when-does-charter-apply_et

ELi fondide (näiteks Euroopa Sotsiaalfondi ja Euroopa abifondi enim puudust kannatavate isikute jaoks) vahendid suunati 2020. aastal ümber ning haavatavate isikute toetamiseks tehti kättesaadavaks täiendavad eelarvevahendid. **Oma 2020. aasta aprilli algatuses, mis käsitleb Euroopa tiimi üleilmset tegevust seoses COVID-19ga, võttis EL aluseks inimõigustepõhise käsitluse**, mille eesmärk on „ehitada üles paremini“ ning toetada õiglasemaid, kaasavamaid ja kestlikumaid ühiskondi ning rakendada kestliku arengu tegevuskava 2030, lähtudes põhimõttest, et kedagi ei jäeta kõrvale. EL pidas esmatähtsaks tervishoiu- ja sotsiaal-majanduslikke meetmeid, tagades, et tugiteenused ja varjupaigad on jätkuvalt kõigile kättesaadavad, ning jätkab sellega seoses inimõiguste, võrdõiguslikkuse ja mittediskrimineerimise ning inimväärsete töötingimuste edendamist ja toetamist. Meetmepaketi eesmärk oli aidata kõige haavatavamaid riike, keskendudes suurimas ohus olevatele inimestele, sealhulgas puuetega inimestele. Sellega anti sisuline panus rahvusvahelisse abisüsteemi, et soodustada koordineeritud mitmepoolset reageerimist partnerluses ÜRO ja rahvusvaheliste finantsasutustega, edendades võrdsust ja mittediskrimineerimist kui ELi väärtusi.

George Floyd'i surm USA õiguskaitseametnike tegevuse tagajärjel 2020. aasta varasuvel tõi taas esile **rassismi ja diskrimineerimise** visa püsimise meie ühiskondades ning õiguskaitseasutuste lähenemisviisi ja asjaomase õigusraamistikuga seotud konkreetsed väljakutsed. EL väljendas nende sündmuste pärast tõsist muret ning ühines üleskutsega viia läbi kiire ja tõhus uurimine, mis hõlmaks diskrimineerimise kõiki vorme.

ELi tegevus selles valdkonnas tugineb kindlale õigusraamistikule diskrimineerimise, rassismi, ksenofoobia ja vaenukuritegude käsitlemiseks kõigis ELi liikmesriikides kooskõlas rassilise diskrimineerimise kõigi vormide kõrvaldamise rahvusvahelise konventsiooniga (ICERD). Kogu 2020. aasta vältel rõhutas EL jätkuvalt, et ICERD on ja peaks ka edaspidi olema kõigi rassismi ennetamiseks, selle vastu võitlemiseks ja selle kaotamiseks tehtavate jõupingutuste alus. Prioriteediks jääb ICERD täielik ja tõhus rakendamine selle praegusel kujul.

EL avaldas 18. septembril 2020 **rassismivastase tegevuskava 2020–2025**⁸, et tõhustada rassismi ja rassilise diskrimineerimise vastast võitlust ELis. Tegevuskava aitas parandada sise- ja välistegevuse sidusust ning selles tunnistati, et rassistliku iseloomuga tegusid ei pruugi toime panna ainult üksikisikud, vaid et rassism võib olla ka struktuurne nähtus.

ÜROs jätkas EL konstruktiivset osalemist ÜRO Inimõiguste Nõukogu töös võitlemisel rassismi, rassilise diskrimineerimise, ksenofoobia ja nendega seotud sallimatuse vastu kogu maailmas, tehes avaldusi 9. päevakorrapunkti alla kuuluvatel üldistel aruteludel ning interaktiivsete dialoogide käigus ÜRO rassismi tänapäevaste vormide eriraportööri ja Aafrika päritolu inimestega seotud teemadega tegeleva ÜRO ekspertide töörühmaga.

EL osales aktiivselt aruteludes Durhani deklaratsiooni ja tegevuskava järelmeetmete üle, eelkõige seoses selle vastuvõtmise eelseisva 20. aastapäevaga. Samuti osales EL aktiivselt Inimõiguste Nõukogu ja ÜRO Peaassamblee asjaomaste resolutsioonide üle peetavatel läbirääkimistel ning Durhani järelmeetmemehhanismide kohtumistel⁹.

EL osales 2020. aasta juunis ka Inimõiguste Nõukogu 43. istungjärgul peetud kiireloomulises arutelus praegu toimuva inimõiguste rassiliselt ajendatud rikkumise, süsteemse rassismi, politsei jõhkru ja rahumeelsete meeleavalduste vastase vägivalla teemal. Arutelu korraldati Aafrika riikide rühma taotlusel George Floyd'i surma järel.

---

⁸ ELi rassismivastane tegevuskava 2020–2025: https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/racism-and-xenophobia/eu-anti-racism-action-plan-2020-2025_en

⁹ Oktoobris osales volinik Helena Dalli videoühenduse kaudu Durhani deklaratsiooni ja tegevuskava tõhusa rakendamise valitsustevahelise töörühma 18. istungjärgul, et tutvustada ELi rassismivastast tegevuskava aastateks 2020–2025. Samuti esines sõnavõtuga ELi Põhiõiguste Ameti esindaja, kes tutvustas ameti 2019. aasta aruandes „Being black in the EU“ („Mustanahalisena ELis“) esitatud järeldusi ja soovitusi. Novembris võttis EL sõna Aafrika päritolu inimestega seotud teemadega tegeleva ekspertide töörühma 27. istungjärgul, mille fookuses oli rühma aruanne COVID-19, süsteemse rassismi ja ülemaailmsete protestide kohta.

Usu- ja veendumusvabadus

Usu- ja veendumusvabadus oli 2020. aastal ELi inimõigustealases välispoliitikas jätkuvalt kesksel kohal.

Pandeemia puhkemisest alates on riigid suurendanud piiranguid, mis on mõjutanud rahumeelse kogunemise vabaduse ning usu- ja veendumusvabaduse täielikku kasutamist. EL jälgis neid piiranguid tähelepanelikult ning väljendas muret, kui need ei olnud vastavuses rahvusvahelise õigusega. EL mõistis eelkõige hukka selle, et pandeemia leviku ajal on ägenenud usuvähemuste diskrimineerimine, nende vastu suunatud vaenukõne ja vaenukuriteod ning nende patuooinana kujutamine. Liikumispiirangute tõttu on kogu maailmas usu- ja veendumusvabaduse avalik väljanäitamine muutunud palju keerulisemaks.

EL väljendas poliitilistel dialoogidel partnerriikidega, sealhulgas rohkem kui 15 virtuaalsel inimõigusdialoogil ja konsulteerimisel Lähis-Ida ja Põhja-Aafrika, Lõuna-Aasia, Kesk-Aasia ja Kagu-Aasia riikidega pidevalt muret usu- ja veendumusvabaduse rikkumiste pärast. Eelkõige väljendas EL pidevalt Hiina ametivõimudele oma muret uiguuride olukorra pärast Xinjiangis.

EL pööras erilist tähelepanu usklikke inimeste, samuti humanistide ja ateistide vastasele vägivaldale ja nende diskrimineerimisele. Muret väljendati usust taganemise ja jumalateotuse kriminaliseerimise pärast, väljendusvabaduse usupõhise ja alusetu piiramise pärast ning samuti usurühmituste ametlikku registreerimist takistavate õigusnormide pärast. Inimõigusdialoogide eel konsulteeris EL süstemaatiliselt kodanikuühiskonna organisatsioonidega, et saada teavet kõige tõsisemate usu- ja veendumusvabaduse rikkumiste kohta ELi mittekuuluvates riikides.

EL mõistis üheselt hukka kõik usutunnistusest või veendumustest tingitud vägivaldaaktid, sealhulgas usu nimel toime pandud vägivaldaaktid. Kõrge esindaja / asepresident mälestas rahvusvahelise usutunnistusest või veendumustest tingitud vägivalda ohvrite mälestuspäeva puhul vägivaldaohvreid. EL edendas ja toetas kõigi inimeste õigust usule ja veendumustele või õigusele mitte uskuda, samuti õigusele väljendada või muuta oma usku või veendumusi või neist taganeda, kartmata vägivalda, tagakiusamist või diskrimineerimist.

Usu- või veendumusvabaduse rikkumiste kindlakstegemiseks kogu maailmas jätkas EL Brüsselis toimunud kohtumiste ja ELi delegatsioonide kaudu korrapärast suhtlust usuliste ja mitteusuliste osalejate, humanistide ja inimõiguslaste valitsusväliste organisatsioonidega, kes tegelevad usu- ja veendumusvabaduse küsimustega.

ELi pühendumus usu- ja veendumusvabaduse kaitsmisele ja edendamisele põhineb mitmepoolsusel ning eelkõige ELi osalemisel ÜRO inimõigusfoorumitel ja ÜRO juhitud algatustes ning lähtub võrdsuse, mittediskrimineerimise ja universaalsuse põhimõtetest.

EL esitles taas Inimõiguste Nõukogus ja ÜRO Peaassamblee kolmandas komitees usu- ja veendumusvabaduse resolutsioone. Mõlemad resolutsioonid võeti vastu ühehäälselt. Usu- ja veendumusvabadust käsitlevates resolutsioonides nõutakse tungivalt, et riigid kaitseksid, austaksid ja edendaksid õigust usu- ja veendumusvabadusele, väljendades samal ajal muret sellega seotud õiguste rikkumise pärast, ning kutsutakse riike üles suurendama oma jõupingutusi võetud kohustuste täitmiseks. EL jätkas tihedat koostööd Islami Koostöö Organisatsiooniga seoses resolutsiooniga, mis käsitleb võitlust sallimatuse, negatiivsete stereotüüpide loomise ja häbimärgistamise, diskrimineerimise, vägivalda õhutamise ja usutunnistusel või veendumustel põhineva isikuvastase vägivalda vastu, et tagada ELi ja Islami Koostöö Organisatsiooni resolutsioonide vastastikune täiendavus ja üldine isevastutus. EL väljendas koos teiste rahvusvaheliste partneritega muret usu- ja veendumusvabaduse rikkumiste pärast ka Inimõiguste Nõukogus tehtavate avalduste kaudu, milles juhtis tähelepanu puudustele Hiinas, Venemaal, ebaseaduslikult annekteeritud Krimmi Autonoomses Vabariigis ning Sevastopoli linnas, Saudi Araabias, Kambodžas, Filipiinidel, Pakistanis, Myanmaris, Korea Rahvademokraatlikus Vabariigis (KRDV), Süürias, Iraanis ja mujal, ning väljendas muret terroriorganisatsiooni Daesh toimepandud rikkumiste pärast.

Inimõiguste Nõukogu 43. istungjärgul 3. märtsil 2020 korraldasid EL ja Kanada kõrvalütuse koos ÜRO eriraportööriga, kes tutvustas oma viimast aruannet usu- ja veendumusvabaduse ning soolise võrdõiguslikkuse kohta. Eriraportööriga peetud interaktiivse dialoogi käigus rõhutas EL, et olles täielikult pühendunud usu- ja veendumusvabaduse jõulisele kaitsmisele ja edendamisele kõikjal maailmas, on ta kindlalt vastu usu- ja veendumusvabaduse kasutamisele ettekäändena selleks, et õigustada inimõiguste rikkumisi, sealhulgas naiste ja tütarlaste, usuvähemustesse kuuluvate või mitteusklike vastu suunatud rikkumisi ning inimeste seksuaalse sättumuse või soolise identiteedi tõttu nende vastu suunatud rikkumisi. ÜRO Peaassamblee raames 20. oktoobril peetud interaktiivsel dialoogil märkis EL, kui oluline on tagada kõigile õigus usu- ja veendumusvabadusele, et rakendada edukalt kestliku arengu tegevuskava 2030. Lisaks tervitas EL usu- ja veendumusvabaduse rahvusvaheliste standardite rakendamiseks kavandatud näitajate kogumit. Ta pidas seda kasulikuks vahendiks, et teha kindlaks selle vabaduse kaitsmisel esinevad lüngad ning määrata kindlaks meetmed nende lünkade täitmiseks kestliku arengu eesmärkide saavutamise käigus.

EL rõhutas oma toetust ÜRO usu- ja veendumusvabaduse eriraportööri volitustele, suhtles temaga aktiivselt interaktiivsetel dialoogidel ning kutsus ELi mittekuuluvaid riike üles esitama volitatud esindajale alalise kutse.

EL suhtles usu- ja veendumusvabaduse rahvusvahelise kontaktrühma (mida juhatavad ühiselt Kanada ja USA) korrapärastel kohtumistel aktiivselt sarnaste vaadetega riikidega. ELi inimõiguste eriesindaja osales kolmandal usu- ja veendumusvabaduse edendamist käsitleval ministrite kohtumisel, mille korraldas Poola 16.–17. novembril.

EL jätkas koostööd ÜRO Tsivilisatsioonide Liiduga ÜRO foorumitel, sealhulgas ÜRO Tsivilisatsioonide Liidu sõprade rühma ministrite kohtumisel 29. septembril 2020. ÜRO Tsivilisatsioonide Liidu 15. aastapäeval kinnitas EL Tsivilisatsioonide Liidule taas, et toetab kindlalt dialoogi, mille eesmärk on suurendada vastastikust mõistmist ja austust.

Euroopa välisteenistus korraldas kaks diplomaatilist koolituskursust inimõiguste, sealhulgas usu- ja veendumusvabaduse teemal. Juunis keskenduti riigile, kodakondsusele ja usulisele kuuluvusele. Sellel kursusel uuriti seoseid aktiivse, osalusel põhineva ja kaasava kodakondsuse ning usu ja veendumuste vahel, et arutleda normide, põhimõtete, strateegiate ja osalejate üle, kes on kaasatud ELi suhetesse usu- ja veendumuspõhiste osalejatega koos teiste kodanikuühiskonna osalejatega oma välispoliitika eesmärkide poole püüdlemisel.

Septembris aitasid Euroopa välis teenistus ja Šveitsi välisministeerium ühiselt läbi viia katselist koolitust, mis käsitles väljakutseid seoses usu ja konfliktidega vahendustegevuses. Keskendudes konkreetsetele väljakutsetele Lõuna-Tais, Afganistanis, Jeemenis, Süürias ja Iraagis, pakuti koolitusega kontseptuaalseid vahendeid kohaliku tasandi dünaamika analüüsimiseks ning meetodeid tegelemiseks usu eri aspektidega vahendustegevuse kontekstis. Usu ja erinevate maailmavaadete koha mõistmine on konfliktidele vastupanuvõimeliste, rahumeelsete ja kaasavate ühiskondade ülesehitamise võti.

Kaasava ja vastupanuvõimelise ühiskonna ülesehitamine on üks peamisi väljakutseid, mis kajastub praeguses mitmepoolses tegevuskavas (kestliku arengu tegevuskava 2030 ja Istanbuli protsess), ning see suunab jätkuvalt ka paljusid ELi algatusi. 2020. aastal alustas EL projekti „**Ülemaailmne vahetusprogramm usu rolli kohta ühiskonnas**“ elluviimist. Sellega luuakse platvorm, kus usu- või veendumuspõhised osalejad ja muud kodanikuühiskonna osalejad saavad omavahel suhelda, võimaldades neil teha koostööd, et säilitada ühiskond kui kaasav ja austav koht kõigile, kus ühine kodakondsus on tõeliselt kaasava ja vastupanuvõimelise ühiskonna alus.

Programmitöö osas **jätkab EL aastatel 2018–2022 Lähis-Ida ja Aafrika kolme piirkondliku projekti rahastamist rohkem kui 5 miljoni euroga**. Nende projektide eesmärk on suurendada usu või veendumustega seotud kultuurilist mitmekesisust ja kultuuridevahelist mõistmist.

EIDHRi sihtotstarbelise usu- ja veendumusvabadust käsitleva 2017. aasta üleilmse projektikonkursi tulemusena rakendatakse kuut kodanikuühiskonna projekti. ELi lõplik toetus on 5,18 miljonit eurot. Kõnealustes projektides käsitletakse ELi 2013. aasta suunistega hõlmatud peamisi strateegilisi valdkondi, sealhulgas võitlust usutunnistuse või veendumuste alusel toimuva diskrimineerimise ja vägivalda eri vormide vastu.

Vähemuste hulka kuuluvate inimeste õigused

EL kutsus jätkuvalt kõiki riike üles austama, kaitsma ja järgima vähemuste, sealhulgas rahvus-, etniliste, usu- ja keelevähemuste hulka kuuluvate inimeste inimõigusi, muu hulgas rahvusvahelistel foorumitel.

7. oktoobril 2020 võttis komisjon vastu romade¹⁰ võrdõiguslikkust, kaasamist ja osalemist käsitleva uuendatud ja tugevdatud ELi strateegilise raamistiku¹¹ aastani 2030. Selle uue algatuse raames kohustus EL edendada romade võrdõiguslikkust, kaasamist ja osalemist oma välistegevuses, eelkõige osana laienemis-, naabrus-, arengu- ja humanitaarpoliitikast. EL toetas jätkuvalt deklaratsiooni rakendamist, mille piirkonna juhid võtsid vastu 2019. aasta juulis ja mis käsitleb romade integreerimist ELi laienemisprotsessis. Rakendamisel keskenduti andmete kogumisele, romadega arvestavale eelarvete koostamisele ja romade eluasemete ülevaate koostamisele Lääne-Balkanil. EL jätkab romade kaasamise edendamist ühinemiseelse abi rahastamisvahendi 2021–2027 (IPA III) (kui see on vastu võetud) ja muude asjakohaste ELi fondide kaudu, nagu COVID-19 järgse taastumisega seotud fondid või naabruspoliitika, arengu- ja rahvusvahelise koostöö rahastamisvahend (NDICI). EL väljendas jätkuvalt muret vähemuste hulka kuuluvate inimeste kaitsmise pärast kogu maailmas, näiteks avalduste ning poliitiliste ja inimõigustealaste dialoogide kaudu.

18.–19. novembril 2020 toimus virtuaalselt ÜRO vähemuste küsimuste foorumi 13. istungjärk teemal „Vaenukõne, sotsiaalmeedia ja vähemused“. Foorumil arutati väljakutseid, võimalusi ja võimalikke lahendusi, et võidelda tõhusalt vähemuste hulka kuuluvate isikute vastu suunatud vaenukõnega internetis kooskõlas põhimõtete ja õigustega, mis on sätestatud ÜRO rahvus- või etnilistesse, usu- ja keelevähemustesse kuuluvate isikute õiguste deklaratsioonis ja muudes asjakohastes rahvusvahelistes dokumentides. EL osales arutelus aktiivselt ja pakkus sisulisi seisukohti, keskendudes headele tavadele ja tuues esile erinevaid tegevusi, eelkõige neid, mida teostavad ja rahastavad Euroopa Komisjon ja Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet.

---

¹⁰ Kooskõlas Euroopa institutsioonide terminoloogiaga kasutatakse siin üldmõistet „roma“, et viidata mitmetele erinevatele rühmadele (nt romad, sintid, kaaled, mustlased, romanišid, bojašid, aškalid, egiptlased, jenišid, domid, lomid, romid, abdalid jne), eitamata nende rühmade eripärasid.

¹¹ [Romade võrdõiguslikkust, kaasamist ja osalemist käsitlev ELi strateegiline raamistik, 7. oktoober 2020, https://ec.europa.eu/info/publications/new-eu-roma-strategic-framework-equality-inclusion-and-participation-full-package_en](https://ec.europa.eu/info/publications/new-eu-roma-strategic-framework-equality-inclusion-and-participation-full-package_en)

Sooline võrdõiguslikkus, seksuaalne sättumus ja sooidentiteet, seksuaalse ja soolise vägivalla kaotamine ning jätkuv pühendumine seksuaal- ja reproduktiivtervisele ning seonduvatele õigustele vastavalt uuele Euroopa arengukonsensusele

2020. aasta oli soolise võrdõiguslikkuse jaoks ülemaailmselt oluline, kuid väljakutseid pakkuv aasta. ELi pühendumust soolisele võrdõiguslikkusele demonstreeriti mitmesuguste ettevõtmiste kaudu, eelkõige võttes nähtavama rolli mitmepoolsel tasandil ja rahvusvahelistel otsustusfoorumitel, töötades välja ühisalgatusi ja toetades soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamist kui soolise võrdõiguslikkuse saavutamise põhistrateegiat.

2020. aastal uuendas Euroopa Komisjon oma soolise võrdõiguslikkuse poliitikaraamistikku kriitilises olukorras, mida iseloomustas COVID-19 pandeemia mõju soolisele võrdõiguslikkusele ning kasvav vastuseis naiste- ja tütarlastepoolsele inimõiguste kasutamisele kogu maailmas. Selles kontekstis olid väga olulised sammud Euroopa Komisjoni poolt vastu võetud **soolise võrdõiguslikkuse strateegia (2020–2025) sooliselt võrdõigusliku Euroopa saavutamiseks ja soolise võrdõiguslikkuse kolmas tegevuskava (2021–2025) sooliselt võrdõigusliku maailma saavutamiseks**. Uues soolise võrdõiguslikkuse kolmandas tegevuskavas, mille komisjon novembris vastu võttis ja mida eesistujariigi järel dustes 24 liikmesriiki tervitasid, tuuakse välja konkreet sed prioriteedid ja meetmed. Selles esitatakse selge sõnum, et soolise võrdõiguslikkuse ja naiste mõjuvõimu suurendamise aspektiga arvestamine kõigis välispoliitika valdkondades on oluline, ning see põhineb sooteadlikul, inimõigustepõhisel ja valdkondadevahelisel käsitusel¹².

Teadusuuringute ja innovatsiooni raamprogramm (2021–2027) „Euroopa horisont“ aitab leida ühised lahendused üleilmsetele väljakutsetele rahvusvahelise koostöö kaudu, toetades soouuringuid ja interseksionaalseid teadusuuringuid, naiste juurdepääsu teadusuuringute rahastamisele ja nende osalemist teaduskarjääris¹³. Soolise aspekti integreerimine teadus- ja innovatsioonitegevuse sisse on eriti asjakohane COVID-19-ks valmisoleku kontekstis.

---

¹² Ühisteatis soolise võrdõiguslikkuse kolmanda tegevuskava kohta, JOIN(2020) 17 final, 25. november 2020: https://ec.europa.eu/international-partnerships/system/files/join-2020-17-final_et.pdf

¹³ Programmi „Horisont 2020“ raames rahastatav projekt „[Sooline võrdõiguslikkus teaduses, tehnoloogias ja innovatsioonis](#)“ käsitleb väljakutseid seoses soolise perspektiivi integreerimisega Euroopa ja kolmandate riikide vahelistesse kahe- ja mitmepoolsetesse teadus-, tehnoloogia- ja innovatsioonidialoogidesse.

See uus poliitikaraamistik on samuti osa ELi panusest sellistesse rahvusvahelistesse raamistikesse nagu naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise konventsiooni täielik rakendamine koos Pekingi deklaratsiooni ja tegevusprogrammiga, rahvastiku ja arengu rahvusvahelise konverentsi tegevusprogrammiga ning nende läbivaatamiskonverentside tulemustega. Lisaks aitab see kaasa kestliku arengu tegevuskava 2030 rakendamisele ja kõigi kestliku arengu eesmärkide saavutamisele. 2017. aasta Euroopa arengukonsensus on osa ELi üldisest vastusest kestliku arengu tegevuskavale 2030, kinnitades taas ELi pühendumust edendada soolist võrddõiguslikkust ning naiste ja tütarlaste õigusi ja nende mõjuvõimu suurendamist prioriteedina kõigis oma poliitikavaldkondades, algatustes ja tegevusvaldkondades.

2020. aastal tähistati Pekingi deklaratsiooni ja tegevusprogrammi 25. aastapäeva ja ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooni 1325 vastuvõtmise 20. aastapäeva. EL kasutas kõiki võimalusi tagamaks, et rahvusvaheline kogukond püsib ühtsena ja suurendab jõupingutusi Pekingi lubaduste elluviimiseks, eelkõige seoses COVID-19 pandeemiaga, arvestades, et pandeemia on süvendanud juba varem eksisteerinud soolist ebavõrdsust ja väljakutseid, millega naised ja tütarlapsed silmitsi seisavad, sealhulgas neid, mis on seotud poliitikas osalemise, koduvägivalla ning seksuaal- ja reproduktiivtervise ja seonduvate õigustega.

Märtsis toimus naiste staatuse komisjoni 64. istungjärg. Eelmaitud istungjärg, oktoobris Pekingi naistekonverentsi 25. aastapäeva tähistamiseks korraldatud kõrgetasemeline kohtumine ÜRO Peaassambleel ning Inimõiguste Nõukogu 43. istungjärgu kõrgetasemeline paneelarutelu¹⁴ andsid ELile võimaluse kinnitada veel kord Pekingi+25 tegevuskava tähtsust kõige edumeelsema naiste õiguste edendamise tegevuskavana, milles on kunagi globaalsel tasandil kokku lepitud. Need kohtumised toimusid COVID-19 tõttu virtuaalselt või hübriidvormis, mõjutades negatiivselt kodanikuühiskonna osalemist ja kavandatud kõrvalüritusi. Mehhikos ja Prantsusmaal toimuma pidanud soolise võrddõiguslikkuse põlvkondadevahelise edendamise foorumi „Generation Equality Forum“ avaüritused lükati COVID-19 pandeemia tõttu edasi. Komisjon esitas koos teiste soolise vägivalla vastase tegevuse koalitsiooni kaasjuhtidega ÜRO Peaassambleel kõrgetasemelise avalduse COVID-19 kriisi mõju kohta soolisele vägivallale.

---

¹⁴ <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=25611&LangID=E>

ELi töö, mis käsitleb soolist võrdõiguslikkust ning naiste kaitset ja mõjuvõimu suurendamist konfliktiolukordades, on samuti osa naiste, rahu ja julgeoleku tegevuskava rakendamisest ELi poolt. ELi poliitika põhineb asjakohastel ÜRO resolutsioonidel ning on sõnastatud 2008. aasta laiaulatuslikus lähenemisviisis naisi, rahu ja julgeolekut käsitlevate ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonide 1325 ja 1820 rakendamise kohta ELi poolt. Naiste, rahu ja julgeoleku tegevuskavast on järk-järgult saanud partneritega tehtava koostöö oluline valdkond. ELi ja ÜRO strateegilises partnerluses oli naiste, rahu ja julgeoleku tegevuskava jätkuvalt rahuoperatsioonide ja kriisiohjamise üks prioriteete. See on ka osa NATO ja OSCEga tehtavast koostööst ning seda käsitletakse aina sagedamini ELi mittekuuluvate riikidega peetavatel julgeolekudialoogidel.

Soolise võrdõiguslikkuse, naiste- ja tütarlastepoolse kõigi inimõiguste täieliku ja võrdse kasutamise ja nende mõjuvõimu suurendamise teemasid tõstatati järjepidevalt kahepoolsetel poliitilistel ja inimõigustealastel dialoogidel ja allkomiteedes, mitteametlikes töörühmades ning partnerriikidega peetud inimõiguslastes aruteludes ja konsultatsioonides, mis sageli põhinesid inimõiguste olukorral kohapeal ning milles määrati kindlaks konkreetsete meetmed ja tulemused. ELi delegatsioonid viisid kogu maailmas läbi ühekordseid üritusi, et edendada naiste- ja tütarlastepoolset inimõiguste täielikku kasutamist kooskõlas inimõigusi ja demokraatiat käsitlevate 2016.–2020. aasta riigistrateegiatega, milles peeti soolist võrdõiguslikkust üheks peamiseks prioriteediks. Need tegevused hõlmasid muu hulgas poliitilisi demarše, üldsusele suunatud avaldusi, korrapäraseid konsultatsioone kohalike kodanikuühiskonna osalejatega, eeskätt naisorganisatsioonidega, eraõiguslike sihtasutustega ja erasektoriga, teadlikkuse tõstmise kampaaniaid ning toetusüritusi. Lisaks tehti konkreetseid algatusi, et tegeleda naiste ja tütarlaste praeguse ebavõrdsuse ning mitmekordse ja läbipõimunud diskrimineerimise sageli juurdunud ja süsteemsete vormidega, et kaotada kõik seksuaalse ja soolise vägivalla vormid ning edendada naiste- ja tütarlastepoolset kõigi inimõiguste täielikku kasutamist, nende mõjuvõimu suurendamist ning aktiivset, täielikku, tõhusat, vaba ja sisulist osalemist.

Colombia valitsus võtab kasutusele ELi toetatava „kooli“, mis aitab pöörata selja matsokultuurile

Traditsiooniliselt on koolid õppimise kohad, kuid mis saab siis, kui meile tuleb uuesti õpetada midagi, mida oleme õppinud valesti?

EL käivitas Colombias kampaania „National School for Unlearning Sexism“ („Riiklik kool seksismist loobumise õppimiseks“), mis on edukas digikampaania soolise võrdõiguslikkuse edendamiseks. See oli osa suuremast kampaaniast *#IgualdadEs* (hispaania keeles „#võrdõiguslikkus on“), mis on toimunud Colombias ELi sotsiaalmeedia vahendusel alates 2019. aasta jaanuarist. Kampaania edendab mõtteid ja arutelusid soostereotüüpide ja soorollide teemal ning kutsub samal ajal inimesi üles endilt küsima, kuidas kogetakse võrdõiguslikkust igapäevaelus ja kuidas seda võiks kogeda. See oli peamine väljakutse: panna inimesi mõtlema võrdõiguslikkusele igapäevaelus ja märkama, et paljud inimesed võivad ise seda teadvustamata olla paljudes olukordades seksistliku suhtumisega.

Kõnealuse kampaania raames tegi EL koostööd Colombia kuulsustega, kes on soolise võrdõiguslikkuse valdkonna hea tahte saadikutena kampaaniat edendanud, avaldades oma sotsiaalmeedia kontodel oma fotosid, videoid ja mõtteid.

2020. aasta novembris käivitas Colombia valitsus matsokultuuri vastase riikliku strateegia, mille eesmärk on muuta kampaania tõeliseks koolitusprogrammiks, mis viiakse koostöös kohalike omavalitsustega ellu kohapeal. See on näide, kui inspireeriv võib EL olla inimõigusi edendades.

Lisaks korraldas ELi delegatsioon Montenegros 2020. aasta märtsis naistepäeva eel koostöös Podgoricas asuva ELi teabekeskuse ja naiste õiguste keskusega mitu naiste aktivismi teemalist haridusseminari Montenegro keskkoolides, et suurendada teadlikkust naiste õigustega seotud põhiküsimustest.

Vaikse ookeani piirkonna partnerlus on viieaastane programm (2018–2022), millega toetatakse üksikisikuid, kogukondi, kodanikuühiskonna organisatsioone ja valitsusi ebavõrdsusega tegelemisel ning naiste- ja tütarlastevastase vägivalda ennetamisel ümberkujundava, mitut valdkonda hõlmava lähenemisviisi abil. Selles keskendutakse kolmele peamisele töövaldkonnale: negatiivsete sotsiaalsete normide ja tavadega võitlemine (formaalses ja informaaalses hariduses); naiste, meeste, tüdrukute ja poiste seas lugupidavate suhete ja soolise võrdõiguslikkuse alase teadlikkuse ja tava edendamine; ja vägivaldaohvrite jaoks esmatähtsatele teenustele juurdepääsu parandamine.

Vaikse ookeani piirkonna partnerluse eesmärk on muuta naiste ja tütarlaste vastast vägivalda võimaldavaid sotsiaalseid norme, et tagada vägivaldaohvritele juurdepääs kvaliteetsele reageerimisteenusele ning toetada riiklikke ja piirkondlikke institutsioone soolise võrdõiguslikkuse ning naiste ja tütarlaste vastase vägivalda ennetamisega seotud kohustuste täitmisel. Partnerite kaudu püütakse edendada kõigi Vaikse ookeani piirkonna inimeste võrdseid õigusi ja võimalusi, kasutades selleks uuenduslikke lähenemisviise, mis puudutavad haridust, juurdepääsu esmatähtsatele teenustele ja poliitika kujundamist.

Mõned peamised 2020. aasta saavutused on parimate tavade põhimõtete vastuvõtmine, et kaasata mehed ja poisid esmasesse ennetustegevusse ja programmitöösse kogu piirkonnas; jätkuv toetus spordiorganisatsioonidele selle kohta, kuidas käsitleda noorte spordiharrastajate seas kuritarvitamisest teatamist ja kuidas sellist teatamist hõlbustada; ning naiste ja tütarlaste vastase vägivalda ennetamise Fidži riikliku tegevuskava (2021–2026) väljatöötamise toetamine.

Vaikse ookeani piirkonna partnerlus on suunatud Vaikse ookeani saareriikidele ja territooriumidele, muu hulgas Fidžile, Ida-Timorile, Kiribatile, Marshalli Saarte Vabariigile, Saalomoni Saartele, Samoale, Tongale, Tuvalule ja Vanuatule.

Naiste- ja tütarlastevastase vägivalda kõigi vormide ennetamine ja kaotamine on eeltingimus inimõiguste austamise, kaitse ja järgimise edendamiseks ning soolise võrdõiguslikkuse saavutamiseks, et luua rahumeelsed, õiglased ja vastupanuvõimelisemad ühiskonnad. **Seksuaalse ja soolise vägivalda kaotamine on endiselt ELi tegevuse keskmes.** Selle tähtsus on suurenenud tulenevalt seksuaalse ja soolise vägivalda, sealhulgas koduvägivalda enneolematust kasvust COVID-19 pandeemia ajal. See on ülemaailmne nähtus, mis on endiselt laialt levinud, millest ei ole sageli teatatud, mida on vähe käsitletud ja millest on mööda vaadatud, sealhulgas ELis. EL on pühendunud sellele, et kasutada kõiki tema käsutuses olevaid vahendeid seksuaalse ja soolise vägivalda ennetamiseks ja selle vastu võitlemiseks, selliste kuritegude ohvrite toetamiseks ja kaitsmiseks ning kuritegude ja kuritarvituste toimepanijate vastutusele võtmiseks. EL jätkab koostööd oma partneritega kogu maailmas, et tugevdada õigusraamistikke ja institutsioone, toetada arengut ja haridust, parandada ohvritele osutatavaid teenuseid ja õiguskaitse kättesaadavust, toetada naiste õiguste organisatsioone, võrgustikke ja kodanikuühiskonna organisatsioone, tegeleda vägivalda algpõhjustega ja suurendada naiste mõjuvõimu. 2020. aasta mais tegid kõrge esindaja / asepresident Borrell ning volinikud Urpilainen ja Lenarčič ühisavalduse, mis käsitles naiste õiguste kaitsmist pandeemia ajal.

EL töötab selle nimel, et tugevdada õigusraamistikku, töötada välja terviklik ja integreeritud rakenduspoliitika, võtta kasutusele praktilisi meetmeid ja eraldada soo aspekti arvestavaid ressursse. EL osaleb aktiivselt ka erinevatel mitmepoolsetel foorumitel, nagu Inimõiguste Nõukogu ja naiste staatuse komisjon, et parandada suuniseid ja poliitilisi kohustusi, mis on seotud igasuguse naiste ja tütarlaste vastase vägivalda kaotamisega, ning tagada, et ÜRO inimõiguste mehhanismide mandaatidega süvalaiendatakse soolist võrdõiguslikkust ning kaotatakse seksuaalne ja sooline vägivald.

Vahemere Liidu raames toetas EL osalevaid Vahemere Liidu liikmeid soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamisel tööhõive- ja tööpoliitikasse. 2020. aasta novembris toimunud konverentsil „Women4Mediterranean“ tehti kokkuvõtte viimase 25 aasta saavutustest, sest konverents langes kokku Barcelona protsessi 25. aastapäevaga.

Inimõiguste Sihtasutus avas esimese infotahvli, et tähistada programmi „Masibambisane“ raames soolise vägivalla vabad alad Tsolo külas Tambo piirkonnas Lõuna-Aafrika Vabariigis

Tsolo küla on üks esimesi kohti, kus Inimõiguste Sihtasutus avas programmi „Masibambisane“ raames infotahvli soolise vägivalla ja feminiitsiidi vabade alade kohta. 2020. aastal vägistas Tsolos 11 meest koosnev jõuk 15-aastase tütarlapse. Sellele reageerimiseks sõlmis Inimõiguste Sihtasutus partnerluse noorte juhitud naisorganisatsiooniga Indlezana Yezwe, et luua soolise vägivalla ja feminiitsiidi vaba ala.

Inimõiguste Sihtasutus töötas 2019. aastal välja programmi „Masibambisane“, et suurendada kohalike sidusrühmade suutlikkust täita oma ülesandeid, mis on seotud võitlusega soolise vägivalla ja feminiitsiidi vastu Lõuna-Aafrika Vabariigis. Programmi rakendatakse praegu 20 Lõuna-Aafrika Vabariigi maapiirkonnas ja linnaäärsel alal. Mõnest asulast on teatatud kui soolise vägivalla ja feminiitsiidi seisukohast probleemsest kohast. Mudelis, mida toetab EL, kasutatakse mitut valdkonda hõlmavat sootundlikku lähenemisviisi, mida juhivad need, keda sooline vägivald või feminiitsiid mõjutab.

25. novembril tähistati Brüsselis ning ELi ja liikmesriikide missioonide raames üle kogu maailma eri viisidel rahvusvahelist naistevastase vägivalla kaotamise päeva. Näiteks Prištinas käivitas büroo juhataja / ELi eriesindaja kampaania „16 päeva aktiivset võitlust soolise vägivalla vastu“ ning külastas koduvägivalla ja soolise vägivalla ohvrite varjupaika, mida rahastab EL. Euroopa Liit ja Euroopa Nõukogu korraldasid sel puhul ühisürituse.

Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsioonis (Istanbuli konventsioon), mille on ratifitseerinud 21 ELi liikmesriiki, on kindlaks määratud kogum vägivalla ennetamise, ohvrite kaitse ning kuritegude toimepanijate vastutusele võtmise standardeid, et saavutada kõigi naiste ja tütarlaste jaoks vägivallavaba elu.

EL jätkas naissoost inimõiguslasi ähvardava igasuguse vägivalla ja ohu ennetamist ja sellega tegelemist. 2020. aastal pöörati suuremat tähelepanu kõiki naisi, sealhulgas soolise võrdõiguslikkuse ning rahu ja õigluse nimel töötavaid naisi, nagu poliitikuid, kogukonnaliidreid ja naissoost rahutagajaid internetis ja mujal ähvardava vägivalla ning varitsevate ohtude ennetamisele ja sellega tegelemisele.

2020. aastal toetas EL enam kui 1,5 miljonit naist ja tütarlast, pakkudes kaitse- ja hooldusteenuseid seoses naiste suguelundite moonutamisega. Ennetustööl on positiivne mõju; mitmes riigis on kogukonnad avalikult teatanud, et loobuvad sellest tavast.

EL toetab peamisi õigusreforme Sudaanis, näiteks naiste suguelundite moonutamise kriminaliseerimist

2020. aastal võttis Sudaani üleminekuvalitsus vastu mitu olulist õigusreformi, näiteks naiste suguelundite moonutamise kriminaliseerimine. Kõrge esindaja / asepresident Borrell ja volinik Urpilainen kiitsid „Sudaani valitsust tervikuna selle julge ja ajaloolise sammu eest naiste ja tütarlaste õiguste täieliku teostamise suunas“ ning märkisid, et „Euroopa Liit on valmis Sudaani selle otsuse rakendamisel toetama“.

Sudaan kiitis heaks ka ulatuslikud muudatused oma kriminaalõiguses, sealhulgas kaotades surmanuhtluse usust taganemise korral ning liikumispiirangud lastega reisivatele naistele, mille kohaselt nõuti neilt meessoost eestkostja nõusolekut.

2020. aastal alustas tegevust ÜRO inimõiguste ülemvoliniku büroo Sudaanis. Sellel on oluline roll üleminekuvalitsuse suutlikkuse suurendamisel, et edendada poliitilist reformikava, sealhulgas õigusreforme, üleminekuperioodi õigusemõistmist ja põhiliste inimõigustealaste lepingute ratifitseerimist, ning Sudaani kodanikuühiskonna osalejate töö toetamisel. 2020. aasta detsembris eraldas EL ÜRO inimõiguste ülemvoliniku büroole põhirahastuse 2021.–2022. aastaks.

2020. aastal jätkus **ELi ja ÜRO strateegiline partnerlus algatuse „Spotlight“** raames. Algatuse eesmärk on kaotada partnerriikides igasugune naistevastane vägivald selle võimalikult laias tähenduses. See hõlmab füüsilist, psühholoogilist, seksuaalset ja majanduslikku vägivalda ja muid vägivalda liike ja diskrimineerimist, kahjulikke tavasid ja tõrjutust, mida naised kogevad era- ja avaliku elu eri valdkondades, olgu selleks õigus teha vabalt ja sõltumatult otsuseid oma seksuaalelu ja reproduktiivsuse kohta või osaleda tõhusalt oma riigi majanduslikes ja poliitilistes protsessides. Erilist tähelepanu on pööratud kodu- ja perevägivaldale, seksuaalsele ja soolisele vägivaldale, kahjulikele tavadele, feminiitsidile, inimkaubandusele ning seksuaalsele ja majanduslikule (töölasele) ärakasutamisele. Algatust „Spotlight“ rakendatakse viies piirkonnas: Aasia, Aafrika, Ladina-Ameerika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkond (rahastamise kogumaht on üle 400 miljoni euro)¹⁵.

EL teeb koostöös paljude partneritega, sealhulgas ÜROga, pidevaid jõupingutusi inimkaubanduse kaotamiseks. EL jätkab nende standardite ja põhimõtete alalhoidmist, mis on sätestatud rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise ÜRO konventsioonis ning seda täiendavas naiste ja lastega kaubitsemise ning muu inimkaubanduse ärahoidmise ja selle kuriteo eest karistamise protokollis, mis on peamised rahvusvahelised õiguslikud vahendid kõnealuse kuritegevuse ärahoidmiseks, ning aitab kaasa konventsiooni ja selle protokollide rakendamise läbivaatamise protsessile.

---

¹⁵ 32 miljoni euro suurust rahaeraldust haldas EL eraldi kodanikuühiskonna organisatsioonidele suunatud projektikonkursi kaudu. Projektikonkurss oli suunatud riikidele, kes on nn unustatud kriisides.

2019. ja 2020. aastal eraldas EL ligikaudu 56 miljonit eurot humanitaarabi seksuaalse ja soolise vägivalla ennetamiseks ja sellele reageerimiseks. EL jätkas 2020. aastal soolise võrdõiguslikkuse ja humanitaarabiga seotud asjakohase humanitaarpoliitika ja -vahendite, sealhulgas oma 2013. aasta soolise võrdõiguslikkuse poliitika ja 2014. aasta soolis-vanuselise näitaja rakendamist. 2020. aasta juunis avaldas EL oma teise hindamisaruande soolis-vanuselise näitaja kohta, millest selgus, et 2016. ja 2017. aastal alanud projektide puhul on soo- ja vanuseküsimumstega „tugevalt“ või „teataval määral“ seotud 89% kogu ELi humanitaarabist. Kogu aasta vältel jätkas EL ka aktiivset osalemist ülemaailmses algatuses „Kaitse tagamine soolise vägivalla eest hädaolukordades“ ning osales selle iga-aastaselt kohtumisel 2020. aasta juunis. Algatuse uus tegevuskava 2021.–2025. aastaks avaldati ametlikult ÜRO Peaassambleel 2020. aasta septembris toimunud üritusel, mille korraldas 2019.–2020. aastal algatuse eestvedajaks olnud Kanada ja kus osales ka volinik Lenarčić. Seejärel saatis EL oma kohustused seoses algatuse 2021.–2025. aasta tegevuskavaga Taanile, kes on algatuse ülemaailmne eestvedaja aastatel 2021–2022.

Lääne-Balkani ja Türgi piirkondliku programmi ning ida- ja lõunanaabruse piirkondlike ja kahepoolsete programmide keskmes on naistevastase diskrimineerimise ja vägivalla lõpetamine. Näiteks:

- programm „Ending Violence against Women in the Western Balkans and Turkey: Implementing Norms, Changing Minds“ („Naistevastase vägivalla lõpetamine Lääne-Balkani piirkonnas ja Türgis: normide rakendamine, seisukohtade muutmine“), mida rakendab ÜRO naiste õiguste agentuur ja mille eesmärk on vähendada naiste ja tütarlaste diskrimineerimist ja nendevastast vägivalda ning toetada rahvusvaheliste õigusraamistikega vastavusse viimist;
- idapiirkonna programm „EU4Gender Equality: Together against Gender Stereotypes and Gender-Based Violence“ („EL soolise võrdõiguslikkuse nimel: üheskoos soostereotüüpide ja soolise vägivalla vastu“), mida rakendavad ühiselt ÜRO naiste õiguste agentuur ja ÜRO Rahvastikufond ja mille eesmärk on võidelda naistevastase vägivalla ja koduvägivalla vastu, suurendades teadlikkust ning jagades teadmisi ja häid tavasid selle kohta, kuidas viia läbi tõenditel põhinevaid vägivalla ennetamise programme, mis on suunatud koduvägivalla toimepanijatele; ning

- piirkondlik kampaania „Zero Tolerance to Violence against Women in the Southern region“ („Täisleppimatus naistevastase vägivallaga lõunapiirkonnas“), mille käivitas Lähis-Ida ja Põhja-Aafrika piirkonnas Euroopa – Vahemere piirkonna naisõigustluse algatus, millega loodi soolise vägivalla piirkondlik vaatluskeskus.

EL kohustub jätkuvalt täiel määral austama, kaitsma ja järgima kõiki inimõigusi ning rakendama täies ulatuses ja mõjusalt Pekingi tegevusprogrammi ning rahvastiku ja arengu rahvusvahelise konverentsi tegevusprogrammi ning nende läbivaatamiskonverentside tulemusi. Samuti on selles vallas endiselt ELi tähelepanu all **seksuaal- ja reproduktiivtervis ning seonduvad õigused**. 2020. aastal kinnitas EL taas, et on kohustunud edendama, kaitsma ja järgima iga inimese õigust omada täielikku kontrolli ning otsustada vabalt ja vastutustundlikult oma seksuaalsuse ning seksuaal- ja reproduktiivtervisega seotud küsimuste üle ilma diskrimineerimise, sunni ja vägivallata.

ELi välistegevuse ja arengukoostöö keskmes oli jätkuvalt üldine juurdepääs kvaliteetsele ja taskukohasele terviklikule seksuaal- ja reproduktiivtervist käsitlevale teabele, haridusele ja teenustele, sealhulgas põhjalikule seksuaalharidusele ja tervishoiuteenustele. 2020. aasta oktoobris kuulutas EL välja Aafrika riikidele suunatud projektikonkursi kogusummas 30,5 miljonit eurot, et saavutada seksuaal- ja reproduktiivtervis ning seonduvate õiguste üldine kaetus Aafrika teismeliste, eelkõige teismeliste tüdrukute ja teiste haavatavas olukorras olevate teismeliste seas. Eesmärk on parandada nõudlust tervikliku, integreeritud, taskukohase, kvaliteetse, diskrimineerimisvaba ja eakohase seksuaal- ja reproduktiivtervist ning seonduvaid õigusi käsitleva teabe ja teenuste järele ning parandada nende kättesaadavust Aafrika riikides.

COVID-19 pandeemia on oluliselt mõjutanud pereplaneerimist kogu maailmas. 2020. aasta aprillis prognoositi, et madala ja keskmise sissetulekuga riikides võivad rasestumisvastased vahendid jääda kättesaamatuks 47 miljonile naisele, kui liikumispõirangud kestavad kuus kuud, mis võib kaasa tuua 7 miljonit planeerimata rasedust¹⁶. ÜRO Rahvastikufondi tarneprogrammis osalevates riikides suunati riigisiseseid ressursse COVID-19 pandeemia reageerimiseks, tekitades 26 riigis pausi pereplaneerimise ja reproduktiivterviselastes teenustes.

---

¹⁶ ÜRO Rahvastikufond, Avenir Health, Johns Hopkinsi Ülikool, Victoria Ülikool.

Euroopa Komisjon aitas ÜRO Rahvastikufondi kaudu veelgi tugevdada riiklike tervishoiusüsteemide suutlikkust hallata tarneid ja pakkuda pereplaneerimise, emade tervise ja HIV-ennetuse teenuseid 46 riigis, kus emade suremus on suur, rasestumisvastaste vahendite kasutamise määr on madal ja vajadus pereplaneerimise järele kasvab. Emade tervise jaoks ravimite eraldamine ja rasestumisvastaste vahendite tarnimine võis ära hoida hinnanguliselt 8 miljonit tahtmatut rasedust, 152 000 lapse surma, 24 000 ema surma ja 2,3 miljonit ebaturvalist aborti. 18 riigis kasutati humanitaarkriisidest mõjutatud kogukondades reproduktiivtervise hädaabikomplekte, mis jõudsid 2,84 miljoni naise ja teismelise tüdrukuni, kelle elutingimused on juba niigi ohtlikud.

27. aprillil allkirjastati Addis Abebas Aafrika piirkondlik programm, mille koguväärtus on 30 miljonit eurot. See koosneb kahest erinevast harust:

- esimesest harust toetatakse üldist piirkondlikku reageerimist, et käsitleda seksuaalset ja soolist vägivalda, võidelda kahjulike tavade vastu ning käsitleda seksuaal- ja reproduktiivtervist ning seonduvaid õiguseid (tähelepanu keskpunktis on toetus Aafrika Liidu Komisjonile seoses selle liikmesriikide ja muude sidusrühmadega);
- teisest harust toetatakse piirkondlikku reageerimist, et ennetada kahjulikke tavasid, mis puudutab naiste suguelundite moonutamist ja lapsega sõlmitud abielusid; see programm on jätkuks kahele ühisprogrammile ÜRO Lastefondiga (UNICEF) ja ÜRO Rahvastikufondiga.

EL toetab jätkuvalt LGBTI-inimeste õigusi ja LGBTI õiguste kaitsjaid kogu maailmas ning on võtnud endale kohustuse neid kaitsta ja võimaldada neil kõiki inimõigusi kasutada. EL peab partnerriikidega poliitilisi dialooge, et käsitleda lesbide, geide, biseksuaalsete, mittebinaarsete, trans- ja intersooliste ning *queer*-inimeste (LGBTIQ-inimeste) diskrimineerimist ning dekriminaliseerida samasooliste suhted ja transsoolisuse väljendamine. EL kavatseb olla eeskujuks, näidates üles solidaarsust ja suurendades visadust LGBTIQ-inimeste inimõiguste kaitsmisel ja edendamisel kogu maailmas. LGBTIQ-inimeste võrdõiguslikkuse strateegia,¹⁷ mille komisjon võttis vastu 2020. aasta novembris, sisaldab olulist peatükki ELi välistegevuse kohta. Selles viidatakse ELi tegevustele, ELi inimõiguste ja demokraatia tegevuskavale ja ristviidatakse ELi soolise võrdõiguslikkuse kolmandale tegevuskavale. EL on toetanud ka ÜRO tööd selles valdkonnas.

2020. aastal toetasid ELi delegatsioonid LGBTI-inimeste õiguste edendamise algatusi.

Delegatsioonid tähistasid ka rahvusvahelist homofoobia-, transfoobia- ja bifoobiavastast päeva 17. mail, heisates vikerkaarelipu ja viies läbi teavituskampaniaid. Märtsis korraldasid ELi delegatsioon Montenegros ja Euroopa Nõukogu koostöös inimõiguste ja vabaduste parlamentaarse komiteega Montenegro parlamendis konsultatiivkohtumise, et toetada registreeritud kooselu käsitleva seaduse eelnõu arutamist ja vastuvõtmist. Seadus võeti lõpuks vastu 2020. aasta juulis. Sellega sai Montenegrost ÜRO 32. liige, kes tunnustab samasooliste paaride registreeritud kooselu.

ELi delegatsioon Argentinas korraldas rahvusvahelise homofoobia-, transfoobia- ja bifoobiavastase päeva puhul virtuaalse arutelu valitsusametnike, tervishoiuekspertide, kodanikuühiskonna juhtide ning ELi liikmesriikide saatkondade ja muude riikide esindajatega, et arutada LGBTI-inimeste õigusi Argentinas, pöörates erilist tähelepanu transsooliste kogukonnale. ELi delegatsioon kasutas ka sotsiaalmeediat, et jagada LGBTI kogukonna õigusi toetavaid sõnumeid.

---

¹⁷ LGBTIQ-inimeste võrdõiguslikkuse strateegia 2020–2025
https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/lesbian-gay-bi-trans-and-intersex-equality/lgbtiq-equality-strategy-2020-2025_en.

Nigeerias korraldas ELi delegatsioon videokonverents-arutelu selle riigi LGBTI kogukonna esindajatega. Esindajad tutvustasid COVID-19 mõju LGBTI kogukonnale ja projektitegevustele. ELi rahastatava ning Zimbabwe, Eswatinis ja Malawis rakendatava piirkondliku programmi „Out&Proud: LGBTI Equality and Rights in Southern Africa“ („Kapist väljas ja uhke selle üle: LGBTI võrdõiguslikkus ja õigused Lõuna-Aafrikas“) raames peeti detsembris Lõuna-Aafrika Arenguühenduses LGBTI-inimeste õiguste teemaline konverents. Sellel keskenduti dekriminaliseerimisele ja toimusid riikide kohtumised, mis hõlmasid kõiki 11 Lõuna-Aafrika Arenguühenduse riiki, ning aruteluring doonorite rahastamisprioriteetide kohta.

Mõned ELi delegatsioonid viisid LGBTI-inimeste õigustega seotud tegevusi läbi kogu aasta vältel muudel puhkudel. 2020. aasta oktoobris osales EL Taiwani festivalil „Pride Week“. ELi büroo koordineeris ELi liikmesriikide ja sarnaselt meelestatud riikide osalemist Taiwani Pride'i-paraadil, kus osales üle 100 000 inimese. Samal kuul osales ELi Taiwani büroo organisatsiooni Workplace Pride korraldatud LGBTI-poliitika ja diplomaatia teemalises vestlusringis, arutledes selle üle, kuidas ELi ja liikmesriikide diplomaatilised teenistused edendavad LGBTI-inimeste kaasamist töökohal ja avaliku diplomaatia kaudu. See festivalinädal oli ülemaailmse COVID-19 pandeemia kontekstis eriline: Taiwan oli üks vähestest kohtadest, kus paraad ei toimunud 2020. aastal virtuaalselt.

Aktivistid Ida-Timoris toovad COVID-19 vastases võitluses tähelepanu keskmesse haavatavas olukorras olevad inimesed

Vaatamata Ida-Timoris LGBTI-inimeste õigustega seoses tehtud edusammudele on LGBTI-inimeste diskrimineerimine perekonnas, ühiskonnas ja institutsioonilises raamistikus endiselt väga sage. Selle olukorra lahendamiseks korraldavad kodanikuühiskonna organisatsioonid ja inimõiguste aktivistid järjekindlalt toetavaid tegevusi tagamaks, et seda tõrjutud rühma ei jäetaks kõrvale.

Inimõiguste aktivist Laura Afonso de Jesus on LGBTI-inimeste õiguste eest seisev eestkõneleja. Ta on CODIVA (LGBTI katusõrgustik Ida-Timoris) tegevdirektor ning aktiivne liige ELi ja ÜRO algatuse „Spotlight“ kodanikuühiskonna riiklikus tugirühmas. Ta on mobiliseerinud kogukonna aktiivsuse tänu oma juhtrollile Buimau toetusliikumises Ida-Timoris ja täidab *aldeia* (külakogukond) juhi rolli, mis on kogu riigis vaid vähestel naistel.

COVID-19 kriisi keskel on LGBTI-inimeste kogukond psühholoogiliselt ja rahaliselt palju haavatavam. „Pandeemia on toonud LGBTI-inimeste jaoks kaasa finantsprobleeme ja mõjutanud nende võimet rahuldada oma põhivajadusi, eriti nende jaoks, kes elavad üksi ja sõltuvad teistest. Need, kes on isoleeritud ja elavad koos oma perekonnaga kodus, võivad kogeda suuremat vägivalda, kui nende identiteeti ei aktsepteerita täielikult. Nad võivad olla sunnitud käituma nii, nagu nende perekond neilt ootab, ning kui nad on selle vastu, võib see põhjustada pingeid ja vägivalda.“

Reageerides COVID-19 pandeemia tulemusel suurenenud koduvägivalla ohule, töötati ELi ja ÜRO algatuse „Spotlight“ raames koos kodanikuühiskonna riikliku tugirühmaga välja sõnumid, et teadvustada vägivalda, millega LGBTI-kogukond silmitsi seisab, ja edendada kaasavat reageerimist, mis ei jätaks hätta LGBTI-inimesi, keda nende pereliikmed ja kogukonnaliikmed väärkohtlevad. Rahvusvaheline homofobia-, transfoobia- ja bifoobiavastane päev pakub lisavõimalusi, et tugevdada sotsiaalseid norme, millega edendatakse võrdsust ja hüljatakse häbimärgistamine.

Lapse õigused

EL rakendas välistegevuses jätkuvalt lapse õiguste edendamist ja kaitset käsitlevaid suuniseid,¹⁸ milles rõhutatakse muu hulgas, kui tähtis on arendada välja kvaliteetne laste asendushooldus ning võimaldada neile asjakohast toetust, et nad saaksid osaleda ühiskondlikus elus ja pääseda ligi tavateenustele. Lisaks tegid ELi delegatsioonid kindlaks viisid lastekaitseüsteemide tugevdamiseks riikides, kus nad tegutsevad.

EL peab jätkuvalt tähtsaks sotsiaalsete normide ja kahjulike tavade käsitlemist. Novembris vastu võetud komisjoni uues ELi soolise võrdõiguslikkuse kolmandas tegevuskavas (GAP III), mida 24 liikmesriiki tervitasid eesistujariigi järelduste kaudu, käsitletakse tütarlaste õigusi, eelkõige nõudes **selliste kahjulike tavade kaotamist nagu naiste suguelundite moonutamine, lapsega sõlmitud, varajane ja sundabielu ning sünnieelne soovalik**. Aprillis allkirjastati Addis Abebas algatuse „Spotlight“ Aafrika piirkondlik programm, mille kogueelarve on 30 miljonit eurot. Üks selle kahest tegevussuunast on piirkondlike meetmete toetamine, et ennetada kahjulikke tavasid, eelkõige naiste suguelundite moonutamist ja lapsega sõlmitud abielusid. See on jätkuks kahele ühisprogrammile UNICEFi ja ÜRO Rahvastikufondiga, mida rakendati naiste suguelundite moonutamise ja lapsega sõlmitud abielude kaotamiseks. Augustis võttis komisjon vastu otsuse toetada järgmise üleilmse programmi jätkamist: „Global Programme to Prevent Son Preference and Gender-biased Sex Selection: Improving the sex ratio at birth in the Caucasus“ („Ülemaailmne programm, mille eesmärk on vältida poegade eelistamist ja sünnieelset soovalikut: vastsündinute soolise suhtarvu parandamine Kaukaasias“) (2 miljonit eurot). Selle meetmega tugevdatakse jõupingutusi tõenditel põhineva riikliku poliitika ja programmide väljatöötamiseks, et käsitleda poegade eelistamist ja soolist ebavõrdsust, mille tulemuseks on sünnieelne soovalik Armeenias, Aserbaidžaanis ja Gruusias. Õiguste, võrdõiguslikkuse ja kodakondsuse programmi tegevustoetuse (2017–2020) raames rahastas EL meetmeid naiste suguelundite moonutamise lõpetamiseks. Nende meetmete eesmärk on suurendada poliitikakujundajate ja otsusetegijate, asjatundjate ja muude sidusrühmade kaasatust ja suutlikkust, et võidelda naiste suguelundite moonutamise vastu, toetada rahvusvaheliste kohustuste täitmist ning säilitada ELi roll peamise osalejana üleilmses liikumises naiste suguelundite moonutamise vastu kestliku arengu tegevuskava 2030 raames. EL töötas välja 13 miljonit eurot kaasava programmi „Quality alternative care for children and deinstitutionalisation“ („Kvaliteetne laste asendushooldus ja deinstitutionaliseerimine“), millega rakendatakse viit projekti Armeenias, Burundis, Gruusias, Kambodžas ja Myanmaris.

---

¹⁸ https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/eu_guidelines_rights_of_child_2017.pdf

2020. aastal tegi EL koostööd UNICEFiga Egiptuses, et rakendada 30 miljoni euro suurust programmi „Expanding Access to Education and Protection for Children at Risk“ („Ohus olevate laste haridusele ja kaitsele juurdepääsu laiendamine“), mille eesmärk on parandada haavatavas olukorras olevate laste pääsu kogukonnakoolidesse ja puuetega laste pääsu algkoolidesse ning tugevdada lastekaitsemehhanismi üldiselt.

Albaania Vabariigis rahastas EL projekti „Strengthening civil society to prevent and protect children from abuse and violence“ („Kodanikuühiskonna tugevdamine, et ennetada väärkohtlemist ja vägivalda ning lapsi nende eest kaitsta“). Seitsmes omavalitsuses rakendatud projekti raames toetati alltoetuste kava kaudu 15 kodanikuühiskonna organisatsiooni, et rakendada lastekaitsega seotud projekte. Tihe koostöö toetust saavate organisatsioonide ja kohaliku tasandi lastekaitseüksuste vahel tugevdas kohalikke lastekaitsemehhanisme, panustades hiljuti heaks kiidetud lapse õiguste ja kaitse seaduse järelevalveprotsessi.

EL käivitas koos UNICEFiga lapsrändajatele suunatud ühisprogrammi „EU global promotion of best practices for children in migration“ („Lapsrändajate jaoks mõeldud parimate tavade üleilmne edendamine ELi poolt“), mille eesmärk on tugevdada lastekaitseüsteeme, et pakkuda asendushoolduse võimalusi, pidades silmas kogukonna- ja perepõhiseid alternatiive Mehhikos, El Salvadoris, Lõuna-Aafrika Vabariigis ja Sambias. Kõnealuse meetme raames ka dokumenteeritakse ja jagatakse saadud kogemusi ja parimaid tavasid, et kasutada sisserändajate kinnipidamise asemel neid asendushoolduse võimalusi, tuginedes empiirilistele tõenditele ja andmetele.

EL püüdis leevendada COVID-19 kahjulikku mõju lastele. Augustis allkirjastas EL 10 miljoni euro suuruse eelarvega projekti, et käsitleda COVID-19st tulenevaid ja süvenevaid lastekaitseküsimusi Etioopias, Keenias, Malis, Senegalis ja Ugandas valitsusväliste organisatsioonide koalitsiooni Joining Forces Initiative programmi kaudu. Eesmärk on tegeleda laste esmaste kaitsevajadustega, tugevdades kohalikke kaitse- ja reageerimissüsteeme; parandades toimetulevates perekondades, kogukondades ja asutustes elavate laste kaitset; suurendades laste suutlikkust nende vastu suunatud vägivalda ennetamisel ja sellele reageerimisel; ning edendades lastekaitseliste lähenemisviisidega seonduvate teadmiste omandamist ja jagamist COVID-19 kriisi ajal ja sellest taastumise etapis.

2020. aastal eraldas komisjon ligikaudu 93 miljonit eurot meetmetele, mis käsitlevad lastekaitset humanitaarkriisi tingimustes. Lisaks üldistele kaitsealastele meetmetele, nagu toetav tegevus, suutlikkuse suurendamine ja teabe jagamine, hõlmasid need meetmed lapsesõbralike kohtade toetamist, psühhosotsiaalset tuge, vägivalla ennetamist ja sellele reageerimist, saatjata ja vanematest eraldatud laste või relvajõudude ja relvastatud rühmitustega seotud laste toetamist.

Kõrgõzstani maha jäetud lapse lugu

Aibek on vaid 15-aastane, kuid tal on oma elus tulnud ületada juba palju raskusi. Ta on üks neist 120 000 lapsest, kes on väljarännanud vanematest maha jäänud. Elu ilma vanemliku hoolitsuseta avaldas talle tohutut mõju: ta distantseerus teistest inimestest ning tundis ärevust, frustratsiooni ja hirmu. COVID-19 kriis seadis Aibeki veelgi suuremasse ohtu. Haavatavate elanikkonnarühmade arengu ja kaitse keskus (Centre for the Development and Protection of Vulnerable Populations), mida toetab UNICEF osana ELi projektist „Rändest mõjutatud laste kaitse“, asus Aibekile appi, et tagada tema õigused. Suhtluses ja koostöös perekonna ja laste toetamise talitusega tehti kindlaks tema staatus vanemliku hoolitsuseta lapsena ning kehtestati asjakohased õiguskaitsevahendid. Projekti heaks töötav psühholoog rääkis järgmist: „Kui ma Aibekiga töötama hakkasin, tundis ta end üksiku, ebakindla ja segadusse aetuna. Läks mitu telefonikõnet, enne kui ta avanes ning hakkas rääkima oma hirmudest ja sellest, missugust toetust ta vajaks. Mu jõupingutused kandsid vilja ning Aibek hakkas mind usaldama ja hiljuti kohtusime isiklikult. Tänu meie toetusele muutus Aibek enesekindlamaks ja ta õpib inimesi usaldama.“

Psühholooge koolitati kuulama ning pakkuma tuge ja nõustamist sellistele lastele ja noorukitele nagu Aibek, aitama neil ületada COVID-19ga seotud raskusi ja paremini integreeruda oma kogukonda. Eestkostjad ja ajutised hooldajad said juhiseid selle kohta, kuidas suhelda vanemliku hoolitsuseta lastega, tunda ära depressiooni või ärevuse võimalikud märgid, asjakohaselt sellistele juhtumitele reageerida ja luua õiged suhtluskanalid. Projekti raames suunati Aibeki juhtumipiirkondlikule sotsiaalarengu talitusele, et anda talle vajalikku abi ka pärast pandeemiat, sealhulgas ametliku eestkoste registreerimisel ja kõikide teenuste kasutamisel. Tänu ELi toetusele laiendas UNICEF oma hädavajalikku toetust juba enam kui 1200-le lapsele, tagamaks, et igapäev neist oleks usaldusväärne ja vastutustundlik täiskasvanu, kes on valmis nende eest seisma ja nende parimaid huve kaitsma.

Ränne ja liikuvus – rändajad, pagulased ja varjupaigataotlejad

Inimõiguste ja põhivabaduste kaitsmine ja toetamine oli 2020. aastal endiselt ELi varjupaiga- ja rändepoliitika keskmes. EL toetas jätkuvalt **inimõigustepõhist käsitust, milles keskendutakse haavatavas olukorras olevatele inimestele**, kooskõlas nõukogu järeldustega Euroopa tiimi üleilmse tegevuse kohta seoses COVID-19ga¹⁹. EL edendab Euroopa Liidu põhiõiguste harta, rahvusvahelisest õigusest tulenevate rahvusvaheliste inimõigustealaste kohustuste ning olemasolevate poliitika- ja õigusraamistike järgimist, sealhulgas COVID-19 pandeemia ajal.

Tihedas koostöös oma liikmesriikide, partnerriikide, rahvusvaheliste organisatsioonide, kodanikuühiskonna ja kohalike kogukondadega jätkas EL tööd pagulaste ja riigisiseste põgenike õiguste kaitsmiseks nii liidu piires kui ka väljaspool seda. EL käsitles eelkõige rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamisega seotud inimõigustealaseid väljakutseid, inimkaubandusega seotud inimõiguste rikkumisi ning algpõhjuseid, mis sunnivad inimesi kodust lahkuma. Eelkõige hõlmab ÜRO narkootikumide ja kuritegevuse büroo (UNODC) poolt rakendatav piirkondlik programm „Dismantling Human Trafficking and Migrant Smuggling Criminal Networks in North Africa“ („Põhja-Aafrika inimkaubanduse ja rändajate smugeldamise kuritegelike võrgustike lammutamine“) olulisi komponente, mis puudutavad inimkaubanduse ohvrite tuvastamist ja kohtunike koolitamist seoses ohvrite õiguste kaitsmisega inimkaubanduse juhtumite lahendamisel.

ELi rändepoliitika võtmelemendiks oli jätkuvalt tugevate partnerlussuhete loomine päritolu-, transiidi- ja sihtriikidega ning tegevus partneritega tehtava koostöö jaoks tervikliku ja tasakaalustatud raamistiku loomiseks. Sellele terviklikule lähenemisviisile tuginedes esitas komisjon 23. septembril 2020. aastal ettepaneku **uue rände- ja varjupaigaleppe** kohta, mis tähistab ELi jaoks uut lähtepunkti.

---

¹⁹ Nõukogu järeldused: „Euroopa tiimi üleilmne tegevus seoses COVID-19ga“, 8. juuni 2020: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8630-2020-INIT/et/pdf>

Kavandatud leppes käsitletakse nii ELi rändepoliitika sise- kui ka välismõõdet. Välismõõdme osas tehakse leppes ettepanek kindlustada ja tugevdada koostööd ELi mittekuuluvate riikidega, tuginedes kohandatud partnerlussuhetele päritolu- ja transiidiriikidega, teha koostööd piirkondlikul ja mitmepoolsel tasandil ning teha tihedat koostööd rahvusvaheliste organisatsioonide ja kodanikuühiskonnaga. Leppes rõhutatakse, et põhiõiguste kaitsmine on hädavajalik ning nõuab tõhusat rändepoliitikat. See tähendab, et tuleb võidelda diskrimineerimise ja tööalase ärakasutamise vastu.

Leppes tunnistatakse, et rändeteedel valitseb suur inimkaubanduse oht ning naistel ja tüdrukutel on eriti suur oht langeda seksuaalse ärakasutamise eesmärgil toimuva inimkaubanduse ja muu soolise vägivalla ohvriks. Ka lapsrändajaid, eriti saatjata lapsrändajaid ähvardab ELi-suunalistel ja ELi-sisestel rändeteedel suurem oht sattuda inimkaubanduse ja ärakasutamise ohvriks²⁰. Inimkaubanduse võrgustikud kuritarvitavad varjupaigamenetlusi ja otsivad vastuvõtukeskustest võimalikke ohvreid. Sellega seoses rõhutatakse uues rände- ja varjupaigaleppes vajadust keskenduda võimalike ELi mittekuuluvatest riikidest pärit ohvrite varajasele tuvastamisele.

ELi jätkuv pühendumus pakkuda rahvusvahelist kaitset on sügavalt juurdunud rahvusvahelises õiguses ja ELi väärtustes. Alates 2015. aastast on ELi toetatud vabatahtlike ümberasustamiskavade raames ELis ümber asustatud üle 70 000 rahvusvahelist kaitset vajava inimese. Vastuseks komisjoni üleskutsele kohustusid ELi liikmesriigid pakkuma 2020. aastaks ligi 30 000 ümberasustamiskohta. Võttes arvesse COVID-19 pandeemiaga seotud häireid, pikendas komisjon selle kohustuse täitmise perioodi 2020. aastalt 2021. aastale.

2020. aastal aitas EL riikidel, kes pakuvad varju suurele hulgale pagulastele ja põgenikele, edendada kaitset ja juurdepääsu põhiteenustele ning parandada juurdepääsu tööturule. ELi ja Türgi 2016. aasta avaldus kajastas süvendatud koostööd ja dialoogi Türgiga, sealhulgas toetati Türgi jõupingutusi umbes 4 miljoni pagulase vastuvõtmisel. Türgi pagulasrahastu (6 miljardit eurot) kaudu rahuldati jätkuvalt miljonite pagulaste põhivajadusi. 2020. aasta juulis otsustas EL rahastu tegevust pikendada, eraldades 485 miljonit eurot, et jätkata 2021. aastal humanitaarabi andmist, aidata rahuldada enam kui 1,7 miljoni pagulase põhivajadusi ja võimaldada rohkem kui 600 000 lapsel koolis käia.

---

²⁰ Euroopa Komisjoni kolmas aruanne (2020) inimkaubandusevastases võitluses tehtud edusammude kohta COM(2020) 661 final ja SWD(2020) 226 final.

Alates Süüria kriisile reageerimiseks loodud ELi piirkondliku usaldusfondi (Madadi fond) loomisest 2014. aastal on selle maht kasvanud 2,2 miljardi euroni. See hõlmab haridus-, elatusvahendite, tervise-, sotsiaal-majandusliku toetuse, veemajandus- ja jäätmekäitlustaristu programme, millest saavad kasu nii pagulased kui ka neid vastu võtvad kogukonnad. Nimetatud fondist eraldati usaldusfondi kohalikele rakenduspartneritele enam kui 90 projekti raames 2 miljardit eurot, mis võimaldab abil jõuda nüüd enam kui seitsme miljoni toetusesaajani.

EL on jätkanud rändajate, sunniviisiliselt ümberasustatud isikute ja vastuvõtivate kogukondade toetamist Aasias ja Lähis-Idas. 2020. aasta augustis sai EList Pakistani, Iraani, Afganistani ja ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti algatusel loodud ja Afganistani pagulastele mõeldud lahenduse strateegia toetusplatvormi tuumikrühma liige. 2021. aastal on EL selle platvormi eesistuja. Platvormi eesmärk on kaasata vahendeid ja poliitilist toetust, et leida püsivad lahendused Afganistani sundrändekriisile. Alates 2017. aastast on EL eraldanud rohkem kui 600 miljonit eurot humanitaar- ja arenguabiks, mis on konkreetselt suunatud põhivajaduste rahuldamiseks ja püsivate lahenduste leidmiseks Afganistani 40 aastat kestnud sundrändekriisile Afganistanis, Iraanis ja Pakistanis. ELi toetus hõlmab lastekaitset, riigisiseste põgenike ja tagasipöördujate kestlikku taasintegreerimist, võrdset juurdepääsu põhiteenustele, võimaluste loomist üksikisikutele ja kogukonna mõjuvõimu suurendamist.

Põhja-Aafrika ja Aafrika Sarve piirkondliku arengu- ja kaitseprogrammi kaitsekomponendi raames on alates 2016. aastast Varjupaiga- ja Rändefondist toetuse saamiseks heaks kiidetud rohkem kui 50 projekti (94,5 miljonit eurot). Peamised tegevused hõlmavad registreerimist, pagulasseisundi kindlaksmääramist, püsivate lahenduste leidmist ning otsest abi varjupaigataotlejatele ja pagulastele, lapsrändajate kaitset ning riikide valitsusi, valitsusväliseid organisatsioone ja kodanikuühiskonna organisatsioone toetavaid suutlikkuse suurendamise algatusi. Keskendutakse eelkõige inimõiguste standarditele, rahvusvahelisele kaitsele ning haavatavatele rändajatele ja pagulastele osutatavatele teenustele.

6. septembril 2019. aastal alustati projekti „Kaasavad linnad, solidaarsuskogukonnad“ rakendamiseks Colombia linnades Barranquillas ja Cúcutas (Villa del Rosario), Peruu Limas, Ecuadoris Quitos ja Dominikaani Vabariigis Santo Domingos, mida käsitatakse katsepiirkonnadena. Projekti rakendamine usaldati ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ametile, Rahvusvahelisele Migratsiooniorganisatsioonile (IOM) ja ÜRO Elukeskkonnaprogrammile koostöös ELiga. Projekti tegevuste hulka kuulusid rändajate infokeskuste rajamine, ksenofoobiavastased meetmed ja ühiskondlike organisatsioonide tugevdamine.

Toimetulekuraskused COVID-19 kriisi ajal: Farhad Ahmadi lugu

Farhad Ahmad (28) oli elanud 19 aastat pagulasena Iraanis. 2020. aasta veebruaris, kui Iraanis kehtestati COVID-19 pandeemia tõttu liikumisvabaduse piirang, kaotas Farhad töö ja oli sunnitud koos perekonnaga Afganistani tagasi pöörduma. Pärast Islam Qala piirilinnas registreerimist suunati ta IOMi kaitseprogrammi ning talle anti rahalist abi toidu ja ravimite ostmiseks, et rahuldada perekonna esmavajadusi. Samuti teavitati teda ELi rahastatavast IOMi Afganistani taasintegreerimis- ja arenguabi projektist. Projekti kohapealsed töötajad Mazar Shariefis viisid ta kokku Bashir Ahmad Sidiqi jalatsitootmisettevõttega. Farhad, kes oli Iraanis töötanud vaid lihttöölisena, õppis siin ära jalatsite valmistamise kunsti: „Olen rahul selle töövõimalusega, eriti nende oskustega, mida ma töö käigus õpin“. Farhad loodab nüüd alustada oma ettevõttega.

Afganistani taasintegreerimis- ja arenguabi projekti rakendatakse kaheksas suure tagasipöördujate arvuga Afganistani provintsis (Baghlan, Balkh, Herat, Kabul, Kandahar, Kunar, Laghman ja Nangarhar). Selles võetakse arvesse taasintegreerimise majanduslikke, sotsiaalseid ja psühhosotsiaalseid aspekte nii üksikisiku kui ka kogukonna tasandil.

Rohingjade kriis on veel üks juhtum, kus inimõigustega seotud kaalutlustel oli tähtis roll otsuse tegemisel, et olulisele kohale tuleb sunniviisiliselt ümberasustatud inimeste puhul seada ELi sekkumine. Samuti andis EL kogu piirkonna partnerriikide valitsustele inimõigustealast tehnilist abi sellistes valdkondades nagu rändepoliitika ning inimkaubanduse ja rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise ennetamine ja selle vastu võitlemine. EL toetas ka piirkondlikke koordineerimispüüdlusi. Näiteks osales EL rändeteemalises piirkondadevahelises dialoogis, mida tuntakse Budapesti protsessina.

Komisjoni 2020. aasta märtsi teatises „Tervikliku Aafrika strateegia suunas“ rõhutati, kui tähtis on partnerlus Aafrikaga, et tagada tasakaalustatud, sidus ja terviklik lähenemine rände ja liikuvusele. Selles soovitati, et EL ja Aafrika tugineksid Valletta ühise tegevuskava (2015) viie tegevussuuna raames võetud meetmete rakendamisele, teeksid Hartumi ja Rabati protsessi raames koostööd ning laiendaksid rändealast koostööd Aafrika Liiduga. Aafrika ja EL vajavad tasakaalustatud, sidusat ja terviklikku lähenemist rände ja liikuvusele, mis peaks juhinduma solidaarsuse, partnerluse ja jagatud vastutuse põhimõttest kooskõlas ELi ja riiklike pädevustega ning põhinema inimõiguste ja rahvusvahelise õiguse austamisel.

Aafrika jaoks mõeldud ELi hädaolukorra usaldusfond, mille maht on üle 5 miljardi euro, võimaldas ELil ja Aafrika partneritel teha kiiremini ja paindlikumalt koostööd Saheli ja Tšaadi järve, Aafrika Sarve ning Põhja-Aafrika piirkondades, kus rändajate ja sunniviisiliselt ümberasustatud isikute inimõigused on eriti ohustatud. 2020. aasta lõpuks oli fondi raames rakendatud 256 meetet, mis hõlmasid 689 üksikprojekti.

ELi ja IOMi ühisalgatus rändajate kaitseks ja taasintegreerimiseks

2016. aasta detsembris käivitatud ELi ja IOMi ühisalgatus rändajate kaitseks ja taasintegreerimiseks, mida rahastatakse Aafrika jaoks mõeldud ELi hädaolukorra usaldusfondist, on esimene terviklik programm, mille eesmärk on päästa elusid ning kaitsta ja abistada rändajaid Aafrika peamistel rändeteedel. **Alates tegevuse alustamisest 2017. aasta aprillis on ELi ja IOMi ühisalgatuse raames abistatud enam kui 86 600 rändajat, päästetud enam kui 26 400 Sahara kõrbesse lõksu jäänud rändajat ning antud taasintegreerimisabi enam kui 100 400 rändajale**, kes on otsustanud oma päritoluriiki tagasi pöörduda, aidates neil turvaliselt ja väärilt taasintegreeruda. Aafrika jaoks mõeldud ELi hädaolukorra usaldusfondist kaasrahastatud Aafrika Sarve parema rändehalduse programmi esimeses etapis toetati rohkem kui 18 200 inimkaubanduse ohvrit ja rändajat haavatavas olukorras, pakkudes neile selliseid kaitseteenuseid nagu majutus, põhiteenused ja nõustamine.

EL jätkas Liibüasse lõksu jäänud rändajate ja pagulaste kaitsmist ja tööd nende toetamiseks, sealhulgas kolmepoolse Aafrika Liidu, Euroopa Liidu ja ÜRO rakkerühma raames. Tänu rakkerühma tööle ja ELi Aafrika usaldusfondi toetusele on alates 2017. aastast toimunud ligikaudu 53 000 vabatahtlikku humanitaarset tagasipöördumist ja üle 5800 rahvusvahelist kaitset vajava inimese on evakueeritud, sealhulgas Nigeri ja Rwanda erakorralise transiidi mehhanismi kaudu. Jätkuvalt osutati abi maabumiskohtades ja kinnipidamiskeskustes, kui neile juurdepääs oli võimalik, toetati vastuvõtvaid kogukondi ja edendati kinnipidamise alternatiive.

Turvaline ja õiglane: naissoost võõrtöötajate õiguste ja võimaluste teostamine Kagu-Aasia Maade Assotsiatsiooni (ASEAN) piirkonnas

Aasias läbiviidav projekt „Safe and Fair: Realizing women migrant workers’ rights and opportunities in the Association of Southeast Asian Nations (ASEAN) region“ („Turvaline ja õiglane: naissoost võõrtöötajate õiguste ja võimaluste teostamine Kagu-Aasia Maade Assotsiatsiooni (ASEAN) piirkonnas“), mis on osa ELi ja ÜRO algatusest „Spotlight“,²¹ mille eesmärk on kaotada naiste ja tütarlaste vastane vägivald, on alates 2017. aastast tugevalt toetanud inimõigustepõhist ja sootundlikku käsitust töörande kohta ASEANi piirkonnas. Seda 25 miljoni euro suuruse eelarvega projekti rakendatakse Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni ja ÜRO naiste õiguste agentuuri partnerluse kaudu ning selle eesmärk on tagada, et tööranne oleks turvaline ja õiglane kõigi ASEANi piirkonna naiste jaoks. 2020. aasta peamised tulemused olid 3200 sidusrühma suutlikkuse suurendamine naissoost võõrtöötajate õiguste valdkonnas ning 30 350 naissoost võõrtöötajale psühholoogiliste, õigus-, tervishoiu- ja sotsiaalteenuste osutamine kogu piirkonnas.

²¹ Algatus „Spotlight“: <https://spotlightinitiative.org/>

EL on olnud üks aktiivsemaid reageerijaid Venezuela rändekriisile. Alates 2018. aastast on EL eraldanud rohkem kui 319 miljonit eurot humanitaar-, rahu- ja arengumeetmeteks, mis on suunatud Venezuela kriisi piirkondliku mõju käsitlemiseks. 26. mail 2020. aastal koguti virtuaalsel rahvusvahelisel rahastajate konverentsil, millega kinnitati solidaarsust Venezuela pagulaste ja rändajatega kõnealuse piirkonna riikides, üle 2,53 miljardi euro, sealhulgas 144,2 miljonit eurot toetustena ELi fondidest ja 400 miljonit eurot laenudena Euroopa Investeerimispanngast. Kõnealused vahendid on suunatud toiduga kindlustatuse, elatusvahendite, tervishoiu, vee ja sanitaartingimuste tagamisele ning Venezuela pagulaste ja rändajate sotsiaal-majanduslikule integratsioonile (sealhulgas ksenofoobiavastane võitlus). Venezuelas kasutatakse osa nendest vahenditest inimõiguste ja inimõiguslaste kaitsmiseks.

ELi teadusuuringute ja innovatsiooni 2014–2020. aasta raamprogrammiga „Horisont 2020“ on samuti eraldatud märkimisväärseid vahendeid mitmeaastase projektikonkursi kaudu, mille eesmärk on esitada tõenditel põhinevaid soovitusi kolmandate riikide kodanike üleilmseks ja üleeuroopaliseks rändepoliitikaks ning uuenduslikke (sealhulgas info- ja kommunikatsioonitehnoloogial põhinevaid) lahendusi rändajate edukaks integreerimiseks Euroopa vastuvõtvatesse ühiskondadesse, austades täielikult ELi ja riiklike pädevusi. Käimasolevate projektidega toetatakse ka paremat reageerimist pagulaste rahvusvahelisele kaitsele, sundrände käsitlemist ning faktipõhisemate ja täpsemate arutelude ja kohandatud strateegiate edendamist, et lahendada vastuvõtvates kogukondades tekkivaid muresid. Eraldati enam kui 100 miljonit eurot 34 projektile, kuhu oli kaasatud üle 400 osaleja²².

Liidusisese ja -välise COVID-19 pandeemia reageerimise raames on ELi eesmärk leevendada pandeemia mõju rändele. Sellega seoses on EL jätkuvalt pühendunud rahvusvahelisele koostööle ja mitmepoolsetele lahendustele ning toetab ÜRO peasekretäri jõupingutusi kogu ÜROd hõlmava reageerimise koordineerimisel. Üleilmse reageerimise raames, mille rahaline maht on 40,5 miljardit eurot ja mida viiakse ellu Euroopa tiimi lähenemisviisi kaudu, suunab EL oma jõupingutused juba niigi haavatavatele elanikkonnarühmadele.

---

²² Kõik asjakohased üksikasjad on kättesaadavad [CORDISE](#) veebisaidil.

1.2 INIMESTE VÕIMESTAMINE

Naiste võimestamine

Oluline on tagada, et kõigil naistel oleks meestega võrdsetel alustel juurdepääs asjakohasele ja piisavale sotsiaalkaitsele, sealhulgas ebatüüpilist tööd tegevatel ja füüsilisest isikust ettevõtjana töötavatel naistel, näiteks edendades õiguste (nt pensioniõiguste) kehtestamist kogu nende elu jooksul. EL rõhutas jätkuvalt, et naiste tööturule juurdepääsu hõlbustamiseks tuleb kaotada diskrimineerivad õigusaktid, negatiivsed sotsiaalsed normid ja soolised stereotüübid (nt hariduse, elukutse ja sektori valikul) ning majanduslikud ja sotsiaal-kultuurilised tegurid, mis ei motiveeri naisi töötama, näiteks hoolduse ja majapidamistöde kultuuripõhine jaotus meeste ja naiste vahel. Lisaks tuleb propageerida töö- ja eraelu tasakaalu kontseptsiooni. EL on koos rahvusvaheliste partneritega propageerinud ka ILO 1951. aasta võrdse tasustamise konventsiooni (nr 100) tõhusat rakendamist kooskõlas meestele ja naistele võrdväärse töö eest võrdse tasu maksmise põhimõttega.

Näiteks andis EL toetusi naiste kodanikuühiskonna organisatsioonidele Serbia Vabariigis, et suurendada naiste mõjuvõimu tööturul, toetada maapiirkondade naisi ja edendada naiste ettevõtlust.

Laste ja noorte võimestamine

EL on pühendunud selle tagamisele, et lapsed ja noored osaleksid sisuliselt neid otseselt puudutavates otsustusprotsessides. 2020. aastal kaasas EL lapsed konsultatsiooniprotsessi, et valmistada ette lapse õiguste strateegia, mis peaks vastu võetama 2021. aasta kevadel. Rohkem kui 10 000 last vanuses 11–18 aastat vastas spetsiaalsele veebipõhisele küsimustikule. Sellele protsessile aitas kaasa 29. septembrist kuni 1. oktoobrini toimunud 2020. aasta lapse õiguste Euroopa foorum. 18 maailma riigist pärit lapsed andsid oma panuse ja osalesid foorumil moderaatorite, kõnelejate ja raportööridena. Foorumil sõnastatud soovitusi võetakse strateegia koostamisel arvesse.

2020. aastal oli programmil „Erasmus+“ oluline roll noorte suutlikkuse suurendamise, mõjuvõimu suurendamise projektide ja õpiliikuvuse võimaluste toetamisel kogu maailmas, samuti Euroopa ja näiteks Vahemere lõunapiirkonna noorte virtuaalsete vahetuste toetamisel.

EL ja UNICEF juurutasid veebipõhise U-Report vahendi, mis on sotsiaalse suhtluse ja andmekogumise süsteem, et parandada üldsuse kaasatust, teavitada juhte ja soodustada positiivseid muutusi. Praegu on programmil 3 miljonit osalejat 41 riigis, sealhulgas mitmes algatuse „Spotlight“ riigis.

Lapsed ja noored olid samuti kaasatud selliste poliitikameetmete kujundamisse, mis on seotud nende turvalisuse ja heaoluga internetis. 2020. aasta turvalisema interneti päeval valmistas noorte saadikute rühm ette noortealgatuse „Parema interneti nimel“²³. Selle eesmärk oli muuta veebiplatvormid ja -teenused laste ja noorte jaoks eakohasemaks ja kaasavamaks. Aasta jooksul toimus noorte aktiivsel osalusel mitu konsultatsiooniprotsessi, mille tulemusel viidi internetti kasutatavate alaealiste paremaks kaitsmiseks loodud ühenduse²⁴ raames ellu kuus ettevõtjate juhitud projekti. Vahetulemusi tutvustati 2020. aasta turvalisema interneti foorumil,²⁵ kus osalesid aktiivselt puuetega lapsed, jagades oma kogemusi ja soovitusi selle kohta, kuidas luua lastele ja noortele kaasav digitaalne keskkond. Projektide lõpptulemused esitati 2021. aasta turvalisema interneti päeval.

---

²³ Noortealgatus „Parema interneti nimel“: <https://www.betterinternetforkids.eu/policy/youth-pledge-for-a-better-internet>.

²⁴ Internetti kasutatavate alaealiste paremaks kaitsmiseks loodud ühendus on eneseregulatsiooni algatus, mille eesmärk on muuta veebikeskkond laste ja noorte jaoks paremaks: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/alliance-better-protect-minors-online>.

²⁵ Turvalisema interneti foorum: <https://www.betterinternetforkids.eu/en/practice/articles/article?id=6759566>

EL on edendanud digikirjaoskust, et lapsed oleksid võimelised leidma internetis usaldusväärset teavet. COVID-19 pandeemia ajal korraldas ELi rahastatud turvalisema interneti keskuste võrgustik ELi rahastatud platvormi betterinternetforkids.eu kaudu teadlikkuse suurendamise kampaania²⁶ ning jätkas abitelefoni võimaldamist, et toetada internetiohtudega kokkupuutuvaid noori internetikasutajaid, ja vihjeliinide teenuste pakkumist laste seksuaalset kuritarvitamist sisaldavatest materjalidest teatamiseks. ELi rahastatud projekti „Bridging the digital divide in Serbia for the most vulnerable children“ („Digitaalse lõhe kaotamine kõige haavatavamate laste jaoks Serbias“) (2 miljonit eurot) eesmärk on toetada haridussüsteemi kiiret kohanemist COVID-19 tõttu vajaliku distantsõppe võimaldamiseks. See hõlmab distantsõppeplatvormi ja õigusraamistiku väljatöötamist, et reguleerida kaasavat distantsõppesüsteemi ning luua järelevalve- ja kvaliteeditagamise süsteem. Projekt keskendub roma lastele ja muudele haavatavatele olukorras lastele.

Kuna COVID-19 kriis on toonud hariduse valdkonnas kaasa enneolematuid väljakutseid, süvendanud ebavõrdsust ning suurendanud koolist väljalangemise ja vägivalla ohtu, jätkas EL oma põhikohustuste täitmist hariduse pakkumisel hädaolukordades ja pikaajalistes kriisides. EL suunas oma jõupingutused sellele, et lapsed saaksid jätkuvalt õppida kaitstud keskkonnas, pakkudes paindlikke ja uuenduslikke distantsõppevõimalusi ning edendades integreeritud ja koordineeritud toetust haridusele. 2020. aastal säilitas EL oma eesmärgi eraldada 10% oma humanitaarabi eelarvest hädaolukordades antavale haridusele, mis tähendas üle 109 miljoni euro suurust investeeringut.

---

²⁶ <https://www.betterinternetforkids.eu/en-GB/practice/articles/article?id=5882569>

Puuetega inimeste õigused

Komisjon jätkas ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni rakendamist Euroopa puuetega inimeste strateegia 2010–2020 kaudu. Üks peamisi saavutusi 2020. aastal oli tehiskeskonna ligipääsetavuse esimese Euroopa standardi vastuvõtmine. Strateegia oli tõhus puute teema tõstatamisel ELi poliitika tasandil. 2020. aastal toimusid ulatuslikud konsultatsioonid kodanikuühiskonna, puuetega inimeste õiguste ekspertide, liikmesriikide ametiasutuste ja muude sidusrühmadega, et valmistada ette uus 2020. aasta järgne strateegia. Veebi juurdepääsetavuse direktiivi²⁷ kohaselt peaksid kõik ELi liikmesriikide avaliku sektori veebisaidid olema alates 23. septembrist 2020 tajutavad, talitlusvõimelised, mõistetavad ja töökindlad, mis on oluline teetähis digitaalse juurdepääsetavuse tagamisel.

Puuetega inimeste õiguste konventsiooni (CRPD) osalisriikide konverentsi 13. istungjärk toimus 30. novembrist kuni 3. detsembrini 2020. Ecuadori eesistumisel toimus mitu füüsilist kohtumist (kõrgetasemeline avamine ja CRPD komitee valimised) ja virtuaalset üritust, kus oli osalejaid kogu maailmast. Kolm virtuaalset ümarlauaarutelu ja interaktiivne dialoog andsid kodanikuühiskonnale, ÜRO asutustele ja ÜRO liikmesriikidele platvormi konstruktiivseks koostööks peamistes puuetega seotud küsimustes, kusjuures peamiseks temaks oli COVID-19 mõju.

---

²⁷ [Direktiiv \(EL\) 2016/2102](#), mis käsitleb avaliku sektori asutuste veebisaitide ja mobiilirakenduste juurdepääsetavust.

EL esitas kirjaliku avalduse, kuna COVID-19 tõttu üldist arutelu ei toimunud, ning võttis sõna ümarlaudade käigus. Ümarlaudadel käsitleti järgmisi teemasid: i) puue ja ettevõtlus: tagada, et puuetega inimesed saavad kasutada oma õigust töötada avatud, kaasavas ja ligipääsetavas keskkonnas; ii) puuetega eakate õiguste ja vajaduste käsitlemine: vananemine ja demograafilised suundumused; ning iii) kaasavate keskkondade edendamine CPRD täielikuks rakendamiseks. Oma sõnavõttudes keskendus EL puuetega inimeste suuremale vaesusriskile ja vajadusele tagada õigus elada iseseisvalt, sealhulgas eakate inimeste puhul. Rõhutati vanuselist lõhet tehnoloogia kasutamises, eelkõige tugitehnoloogia ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogia puhul, ning märgiti, et eakad inimesed on COVID-19 pandeemia ajal sellega seoses kõrvale jäetud²⁸.

EL toetas koostöös korraldajatega järgmisi kõrvalüritusi ning osales neil: i) poliitika muutmise andmepõhine propageerimine; ii) kunsti ja kultuuri kasutamine puuetega inimeste kaasamise edendamiseks; ning iii) puuetega inimeste õiguste arvesse võtmine COVID-19 pandeemia taastekavas.

2020. aasta aprillis korraldati veebiseminar puuetega inimeste ja COVID-19 teemal, kus keskenduti sellele, kuidas tagada puuetega inimeste kaasamine ja osalemine COVID-19 ajal ja pärast seda. ELi rahastatud projekti „Bridging the Gap“ („Lõhe ületamine“) raames korraldati ka mitu veebiseminari eri teemadel, nagu puuetega naised, kaasav kommunikatsioon ja hanked. CPRD osalisriikide konverentsil korraldati veebipõhine kõrvalüritus, et vahetada parimaid tavasid projektis osalevate riikide vahel. Lisaks toetas EL ÜRO inimõiguste ülemvoliniku bürood, et töötada lõplikult välja näitajad, mis aitavad rakendada kestliku arengu eesmärke kooskõlas puuetega inimeste õiguste konventsiooniga. 2020. aasta detsembris toimus veebiüritus kestliku arengu eesmärkide ja puuetega inimeste õiguste konventsiooni vahendite paketi käivitamiseks.

---

²⁸ Osalisriikide konverentsi dokumendid / ELi avaldused on kättesaadavad järgmisel aadressil: <https://www.un.org/development/desa/disabilities/conference-of-states-parties-to-the-convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities-2/cosp13.html>
<https://journal.un.org/en/meeting/officials/7021bb42-9d12-eb11-9117-0050569e8b67/2020-12-01>
https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/89715/european-union-statement-%E2%80%93-united-nations-conference-states-parties-convention-disabilities_en

EL edendas jätkuvalt Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooni (OECD) valdkonnaülese poliitikamõõdiku kasutamist, et jälgida arenguabi andmist tegevustele, millega edendatakse puuetega inimeste kaasamist ja nende mõjuvõimu suurendamist. ELi delegatsioonid jätkasid väga aktiivselt puuetega inimeste õiguste edendamist ja kaitsmist, näiteks parandades nende juurdepääsu õigusemõistmisele. Montenegros korraldas Montenegro puuetega noorte ühendus 2020. aasta märtsis ümarlaua teemal „Puuetega inimeste juurdepääs õigusemõistmisele ja võrdne tunnustamine seaduse ees“, millel osalesid ELi delegatsioon ja avaliku halduse ministeerium.

Eakate inimõigused

Rahvastiku vananemine on üks olulisemaid 21. sajandi demograafilisi muutusi. EL on täielikult pühendunud eakate inimõigustele kogu maailmas. 2020. aastal tähistati rahvusvahelise eakate päeva 30. aastapäeva. Võttes arvesse suuremaid riske, millega eakad COVID-19 pandeemia ajal kokku puutuvad, tuleks poliitikameetmetes ja programmilistes sekkumistes nende erivajadusi täiel määral arvesse võtta.

EL võttis 9. oktoobril 2020 vastu nõukogu järeldused „**Eakate inimõigused, osalus ja heaolu digiajastul**“²⁹. Rõhutati konkreetseid ohte, näiteks neid, mis on seotud õigusega eraelu puutumatusel, ning toonitati digikirjaoskuse tähtsust. Eelkõige tuleb eakatele tagada eranditult kõik inimõigused ja põhivabadused, sealhulgas COVID-19 pandeemia kontekstis, kui ülimalt tähtis on juurdepääs taskukohastele ja kvaliteetsetele tervishoiuteenustele.

---

²⁹ Nõukogu järeldused „Eakate inimõigused, osalus ja heaolu digiajastul“, 9. oktoober 2020. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11717-2020-REV-2/et/pdf>

Eakate olukord on ELi tegevuses tähtsal kohal ning 2020. aastal toetas EL jätkuvalt ÜRO vananemisteemalist Madridi rahvusvahelist tegevuskava. See on vahend, mis aitab poliitikakujundajatel, valitsusvälistel organisatsioonidel ja kodanikuühiskonna organisatsioonidel muuta seda, kuidas kogukonnad kõiki eakaid tajuvad, nendega suhtlevad ja neid hooldavad. ÜRO tervena vananemise kümnendi algatus aastateks 2020–2030 annab võimaluse, et valitsused, kodanikuühiskond, rahvusvahelised organisatsioonid, spetsialistid, akadeemilised ringkonnad, meedia ja erasektor võtaksid kümne aasta jooksul kooskõlastatud ja koostööl põhinevaid meetmeid eakate ja nende kogukondade elu parandamiseks. Rahvusvahelise eakate päeva tähistamine ÜRO poolt 1. oktoobril 2020 võimaldas valitsustel, ÜRO ekspertidel, kodanikuühiskonnal ja tervishoiutöötajatel arutada WHO vananemise ja tervise ülemaailmse strateegia ja tegevuskava viit strateegilist eesmärki ning teha kokkuvõtte nende rakendamisel saavutatud edust ja ette tulnud väljakutsetest.

COVID-19 tõttu lükati edasi ÜRO vananemisteemalise tähtajatu tööühma 11. istung, mis pidi toimuma 6.–9. aprillil 2020 New Yorgis. EL osales aktiivselt soovitude väljatöötamisel, et teha kindlaks võimalikud lüngad rahvusvahelistes õigusaktides, mis kaitsevad eakate inimõigusi, ning aitas neid paremini kohaldada. EL osales aktiivselt ka ÜRO Peaassamblee kolmandas komitees, Inimõiguste Nõukogus ja sotsiaalarengu komisjonis. Need foorumid pakkusid olulisi võimalusi aruteludeks eakate olukorra parandamise jaoks välja töötatud meetmete üle.

EL jätkas koostööd ÜRO inimõiguste erimenetluste volitatud esindajate ja lepingu järelevalveorganitega, tagades, et nende volituste raames pööratakse eakate õigustele piisavalt tähelepanu. Lisaks kasutati üldise korrapärase läbivaatamise protsessi mõnel juhul selleks, et juhtida tähelepanu inimõigustega seotud väljakutsetele, millega eakad kokku puutuvad. EL on jätkuvalt pühendunud soovitude käsitlemisele ja parimate tavade vahetamisele, et edendada eakate inimõigusi mitmepoolsetel foorumitel ja kahepoolsetel dialoogidel.

Põlisrahvaste õigused

ELi poliitikameetmetega on põlisrahvaid toetatud juba aastakümneid. EL on oma poliitika ja rahastamisvahendite kaudu pühendunud põlisrahvaste õiguste edendamisele ja tunnustamisele rahvusvahelisel tasandil, mida kinnitab ELi toetus ÜRO põlisrahvaste õiguste deklaratsioonile. EL toetas 2020. aastal ÜRO põlisrahvaste õiguste deklaratsiooni rakendamist riikide tasandil oma programmitöö, aga ka oma poliitiliste ja inimõigusdialoogide kaudu. EL on toetanud põlisrahvaste õiguste kasutamist ning põlisrahvaste täielikku ja sisulist osalemist kestliku arengu tegevuskava 2030 rakendamises ja läbivaatamises. Täieliku osalemise ning vaba, eelneva ja teadliku nõusoleku sisuline tagamine on ELi poliitika üks aluspõhimõtte.

EL korraldas 2020. aasta veebruaris ümarlaua, kus osalesid põlisrahvaste esindajad ja eksperdid maailma seitsmest põlisrahvaste sotsiaal-kultuurilisest piirkonnast³⁰. Ümarlaua eesmärk oli teha kooskõlas ÜRO alalise foorumi soovitustega kindlaks kõige levinumad ja esilekerkivad ohud, mis takistavad põlisrahvastel inimõiguste kasutamist. See andis võimaluse arutada erinevaid võimalusi põlisrahvaste õiguste edendamiseks ELi poliitika ja meetmete kaudu. Ümarlaual anti täiendavaid soovitusi selle kohta, kuidas ELi poliitika saaks kõige paremini kaitsta põlisrahvaste õigusi ja huve, sealhulgas vaba, eelneva ja teadliku nõusoleku põhimõtte kohaldamist, seda nii arengukoostöös, kliimameetmetes ja bioloogilise mitmekesisuse kaitses ja kaubanduslepingutes kui ka poliitilisel ja valdkondlikul dialoogil riiklikul ja rahvusvahelisel tasandil. Ümarlaua tulemused kajastavad põlisrahvastele antava ELi toetuse hetkeseisu ning sisaldavad soovitusi selle kohta, kuidas parandada põlisrahvastega peetavat dialoogi ja konsulteerimist ning muuta ELi meetmed sidusamaks ja järjepidevamaks.

---

³⁰ Need seitse sotsiaal-kultuurilist piirkonda on Aafrika; Aasia; Kesk- ja Lõuna-Ameerika ning Kariibi mere piirkond; Arktika; Kesk- ja Ida-Euroopa, Venemaa Föderatsioon, Kesk-Aasia ja Taga-Kaukaasia; Põhja-Ameerika; Vaikse ookeani piirkond.

2020. aastal suurendas EL oma toetust (1 miljon eurot) juhtprojektile „Indigenous Navigator“, mis on avatud lähtekoodiga kogukonnapõhine andmekogumissüsteem ja kaardistamisvahend, mida juhivad põlisrahvad ja mis on nende jaoks mõeldud. Seda toetust kasutati ülemaailmseks tegevuseks, et suurendada rahvusvahelist toetustegevust ja luua inimõigusi käsitlevatel foorumitel partnerlussuhteid strateegiliste partneritega. Projekt „Indigenous Navigator“ tugineb rahvusvahelistele inimõigusi käsitlevatele õigusaktidele, sealhulgas põlisrahvaste õiguste deklaratsioonile. Selles esitatakse õigeaegsed üldaruanded põlisrahvaste olukorra kohta, sealhulgas COVID-19 pandeemia mõju ja põlisrahvaste hulka kuuluvate naiste staatuse kohta.

ELi jaoks on väga oluline peatada põlisrahvaste inimõiguste olukorra halvenemine, mille on põhjustanud COVID-19 pandeemia. Põlisrahvaste õiguste eksperdimehhanismi 13. istungil, mis toimus 30. novembrist kuni 4. detsembrini 2020, pidas EL tervitatavaks, et COVID-19 mõju põlisrahvaste õigustele on tähelepanu keskpunktis, ning väljendas muret paljude põlisrahvaste halveneva olukorra pärast. EL eraldas EIDHRi inimõigustealase kriisirahastu kaudu erivahendeid, et leevendada COVID-19 mõju põlisrahvastele, eelkõige Ladina-Ameerikas, et i) korvata puudujäägid pandeemiat käsitleva kvaliteetse, usaldusväärse ja kultuuriliselt olulise teabe osas (1 miljon eurot) ning ii) aidata kaitsta põlisrahvaste inimõiguste kaitsjaid pandeemia järel esile kerkinud uute ohtude eest, nagu maa hõivamine ja loodusvarade konfiskeerimine (530 000 eurot).

EL käsitleb põlisrahvaste õigusi jätkuvalt oma inimõigusdialoogides ELi mittekuuluvate riikidega. Aafrikas kuulutasid ELi delegatsioonid välja projektikonkursid, et aidata põlisrahvastel kehtestada Kongo Vabariigis Messok Dja kaitsealal vaba, eelneva ja teadliku nõusoleku protokolle ning parandada Keenia põlisrahvaste vähemuskogukondade juurdepääsu kvaliteetsetele tervishoiuteenustele ja haridusele. Argentinas, Brasiilias ja Uruguays algatati projektikonkursid, et aidata põlisrahvastel ja keskkonnakaitsjatel saada kestliku arenguni viiva sotsiaal- ja keskkonnapoliitika edendamise peamiseks osalejateks.

EL tegi põlisrahvaste õiguste edendamisel tihedat koostööd ILOga, sealhulgas riikides, kes ei ole ratifitseerinud ILO põlisrahvaste ja hõimurahvaste konventsiooni nr 169. Viimaste vabakaubanduslepingute kohaselt tuleb mõjuhinnangute raames konsulteerida põlisrahvastega.

Põlisrahvaste hääl on ELi rahastamisprogrammide ja -projektide koostamisel oluline. Nende täieliku osalemise ning vaba, eelneva ja teadliku nõusoleku sisuline tagamine on ELi poliitika aluspõhimõte. EL korraldas 2020. aasta detsembris koos ÜRO Toidu- ja Põllumajandusorganisatsiooniga (FAO) oma teise tehnilise kohtumise, kus käsitleti vaba, eelneva ja teadliku nõusoleku põhimõtet. Kohtumise eesmärk oli jagada parimaid tavasid ja käsitleda rakendamise käigus ilmnenu takistusi, aga samuti tugevdada koostööd suutlikkuse suurendamise valdkonnas.

ELi mehhanism „ProtectDefenders.eu“ pakub põlisrahvaste õiguste kaitsjatele märkimisväärset tuge, eelkõige ELi suutlikkuse suurendamise programmide ning välitöö ja kaasnevate programmide kaudu. **Põlisrahvaste õiguste kaitsjad moodustavad järjepidevalt 7% kõigi programmide toetusesaajate koguarvust – hinnanguliselt 2000 inimõiguslast igal aastal ja umbes 8000 alates mehhanismi käivitamisest.** Siiski esineb kattuvusi toetusega teistele kaitsjate rühmadele, nagu maa- ja keskkonnaõiguste kaitsjad või isoleeritud piirkondades töötavad kaitsjad, kes prioriteetse rühmana saavad samuti märkimisväärset toetust.

1.3 PÕHIVABADUSTE EDENDAMINE NING KODANIKUÜHISKONNA JA POLIITILISE TEGUTSEMISRUUMI SUURENDAMINE

Väljendusvabadus

COVID-19 kriis tõi 2020. aastal esile väljendusvabaduse ja teabele juurdepääsu tähtsuse. Juurdepääs usaldusväärsele ja faktipõhisele teabele on ebakindlal ajal väga oluline ning aitab ühiskonnal paremini toime tulla.

Maaailma paljudes riikides kehtestatud erakorralised õigusaktid piirasid õigust väljendus- ja ühinemisvabadusele ning tekitasid kahtlusi eraelu puutumatusse õiguse austamise suhtes.

Lisaks kaasnes COVID-19 pandeemiaga desinformatsiooni ja väärinfo pealetung, mis tekitas üldsuses segadust ja mõnel juhul pärssis tulemuslikku reageerimist.

Desinformatsiooni ja väärinfo levimine sotsiaalmeedias on taaskäivitanud arutelu eraettevõtjate ja institutsioonide rolli üle võitluses desinformatsiooniga. Samas kasutatakse desinformatsioonivastast võitlust mõnel juhul ettekäändena ajakirjanike, kunstnike ja üldiselt kriitiliste sõnavõtjate ründamiseks ning nende väljendusvabaduse piiramiseks nii veebis kui ka väljaspool seda.

Väljendusvabadust tagades on EL oma tegevuses keskendunud ka usaldusväärsete allikate edendamisele, sotsiaalmeedia platvormide julgustamisele, et need võtaksid tõhusaid meetmeid desinformatsiooni vastu, ning nende teenuste kaudu levitatava ebaseadusliku sisu vastu võitlemisele. Euroopa Komisjon esitas kavandatavas digiteenuste õigusaktis³¹ uued õigusnormid oma siseturul, et selgitada asjakohaseid kohustusi seoses veebipõhiste vahendusteenustega ja kehtestada tasakaalustatud juhtimine, mille keskmes on õigusriik ja põhiõigused.

Meediavabadus ja meedia mitmekesisus olid Euroopa Komisjoni 2020. aasta õigusriigi aruandes³² olulisel kohal.

Kõrge esindaja / asepresident Borrell on avalikes avaldustes, kõrgetasemelistel kohtumistel ja sotsiaalmeedias selgelt rõhutanud, kui oluline on ELi tegevus seoses väljendusvabaduse ja ajakirjanike turvalisuse kaitsmise ning desinformatsiooni vastase võitlusega. Ülemaailmsel ajakirjandusvabaduse päeval tegi kõrge esindaja ELi nimel avalduse³³.

Väljendusvabadus on jäänud peamiseks päevakorrapunktiks enamikel poliitilistel ja inimõigusdialoogidel, näiteks Hiina, Alžeeria, Iraagi, Moldova Vabariigi, Vietnami ja Valgevenega peetavatel dialoogidel. EL rõhutas, et riigid on kohustatud toetama, kaitsma ja edendama õigust arvamus- ja väljendusvabadusele, sealhulgas akadeemilisele ja kunstilisele vabadusele.

---

³¹ Ettepanek: määrus digiteenuste ühtse turu kohta (digiteenuste õigusakt), et tagada turvaline ja vastutustundlik veebikeskkond, 15. detsember 2020:

https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/digital-services-act-ensuring-safe-and-accountable-online-environment_et

³² Komisjoni 30. septembri 2020. aasta teatis „2020. aasta aruanne õigusriigi kohta“ (COM (2020) 580 final):

https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication_2020_rule_of_law_report_en.pdf

³³ <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/05/02/declaration-by-the-high-representative-josep-borrell-on-behalf-of-the-european-union-on-the-occasion-of-the-world-press-freedom-day-3-may-2020/>

EL jätkas ÜRO arvamus- ja väljendusvabaduse õiguse edendamise ja kaitsmise eriraportööri töö toetamist ning koostööd Euroopa Nõukogu, OSCE, ÜRO Hariduse, Teaduse ja Kultuuri Organisatsiooni (UNESCO) ja asjaomaste kodanikuühiskonna organisatsioonidega.

EL toetas väljendusvabadust käsitlevat resolutsiooni, mille esitasid Inimõiguste Nõukogus Madalmaad, Rootsi, Kanada ja teised. Resolutsioonis tuletati meelde, et juurdepääs teabele on oluline vahend korruptsiooni ennetamiseks ja selle vastu võitlemiseks ning demokraatliku osaluse tagamiseks, võimaldades üldsusel mõjutada otsuste tegemist ja õigusloomet. Juurdepääs teabele on ajakirjanike, meediatöötajate, kodanikuühiskonna ja inimõiguslaste töös kesksel kohal.

EL tervitas rahvusvaheliste ekspertide 2020. aasta märtsis tehtud avaldust väljendusvabaduse kohta³⁴ seoses juurdepääsuga teabele ja teabe vaba liikumisega pandeemia ajal. Avalduses kutsuti valitsusi üles i) andma usaldusväärset ja kättesaadavat teavet COVID-19 ohu laadi kohta, ii) käsitlema desinformatsiooni, iii) hoiduma internetile juurdepääsu tõkestamisest ja iv) võtma erakorralisi meetmeid ajakirjanike töö kaitsmiseks. Seiretehnoloogia kasutamine koroonaviiruse leviku jälgimiseks peaks vastama rangetele piirangutele ja olema kooskõlas rahvusvaheliste inimõiguste standarditega.

ELi inimõiguste eriesindaja tõstatas väljendusvabadusega seotud küsimusi poliitilisel tasandil i) inimõigusdialoogide käigus (nt Myanmar, Kuuba, ASEANi, Aserbaidžaaniga), ii) riigivisiitidel, näiteks Kataris (rahvusvaheline konverents sotsiaalmeedia teemal), iii) mõttevahetustel kõrgetasemeliste koostööpartneritega ning iv) kõrgetasemelistel üritustel ja konverentsidel. ELi eriesindaja kohtus mitme tagakiusatud ajakirjaniku ja meediatöötajaga ning sekkus konkreetsetel juhtudel sellistes riikides nagu Saudi Araabia, Egiptus, Filipiinid, Ukraina, Bangladesh ja Nigeeria.

Üks ELi ja valitsusväliste organisatsioonide 2020. aasta foorumi põhiteemasid oli „Põhiõigused ja -vabadused digivaldkonnas“. Arutati tehnoloogia kasutamist väljendusvabaduse parandamiseks, internetipiirangute vastu võitlemiseks ja internetipõhisest poliitilisest aktivismist saadud kogemuste jagamiseks.

---

³⁴ <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=25729>

Ajakirjanike turvalisus

Kogu maailmas seisavad ajakirjanikud ja meediatöötajad silmitsi hirmutamise, vägivalla või väärkohtlemisega, mis sageli ohustab nende elu ja turvalisust. COVID-19 pandeemia on olukorda halvendanud, muutes ajakirjanike töö veelgi ohtlikumaks ja piirates kodanikuühiskonna tegutsemisruumi. Ajakirjanike ja meediatöötajate suhtes toime pandud kuritarvituste ja kuritegude eest karistamata jätmine oli kogu maailmas endiselt laialt levinud, ulatudes UNESCO 2019. aasta aruande kohaselt mõnes riigis 90%ni karistamatuse juhtumitest.

2020. aastal jälgis EL murega teateid, et paljudes riikides peetakse ajakirjanikke kinni ilma kohtumõistmiseta, suletakse meediakanaleid ja katkestatakse internetiühendust. EL tõhustas oma koostööd teiste riikidega ja edastas selgeid sõnumeid sõltumatu meedia ja kodanikuühiskonna keskse rolli kohta ning vajaduse kohta kaitsta inimõiguslasi, kellest paljud on ajakirjanikud.

Ajakirjanike turvalisus oli kesksel kohal ELi töös meediavabaduse edendamiseks rahvusvahelistel foorumitel ja kahepoolsetes dialoogides näiteks Hiina, Alžeeria, Vietnami ja Valgevenega. EL tuletas meelde kohustust kaitsta ja edendada arvamuse- ja väljendusvabadust ning tegi ettepaneku teha koostööd. EL toetas Inimõiguste Nõukogu 45. istungjärgul esitatud resolutsiooni ajakirjanike turvalisuse kohta. Tehti mitu avaldust, sealhulgas 2. novembril rahvusvahelisel ajakirjanike vastu suunatud kuritegude eest karistamatuse lõpetamise päeval³⁵.

Kõigile ELi delegatsioonidele edastati ajakirjanike ohutust käsitlev käsiraamat. See aitas ELil ajakirjanike vastu suunatud rünnakutele reageerida ning võimaldas ELi delegatsioonidel valmistada ette või koordineerida avalikke avaldusi ja sekkumisi sotsiaalmeedias, jälgida kohtuasju ja teha kindlaks erikaitset vajavad juhtumid. 2020. aastal toetas EL rohkem kui 425 ajakirjanikku erakorraliste toetustega, ajutise ümberpaigutamisega või nende vastavate meediaväljaannete toetamisega.

Paljudes piirkondades jätkusid spetsiaalsed programmid, näiteks Lääne-Balkani ajakirjanike ühenduste hallatav programm „Safejournalists“.

---

³⁵ https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/87896/journalists-joint-statement-high-representativevice-president-josep-borrell-and-vice-president_en

2020. aastal viidi lõpule uusi sihtotstarbelisi programme, sealhulgas „COVID-19 response in Africa: together for reliable information“ („COVID-19-le reageerimine Aafrikas: koos usaldusväärse teabe nimel“), mis ühendab selliseid organisatsioone nagu Deutsche Welle Akademie ja Reporters Sans Frontières, et suurendada ajakirjanike vastupanuvõimet Aafrikas. Samasuguseid programme valmistatakse ette Aasia ja Ladina-Ameerika jaoks.

Ülemaailmsel ajakirjandusvabaduse päeval 3. mail 2020 algatas Euroopa välisteenistus kogu maailma ajakirjanikke ühendava kampaania Facebookis,³⁶ Twitteris ja Instagramis³⁷.

Paljud kampaanias osalenutest olid ohus või olid ametivõimud neid juba ahistanud ja ähvardanud. Kampaania eesmärk oli pakkuda neile nähtavust ja kaitset.

Kampaanias tõsteti esile ajakirjanduse mõju inimeste elule, keskendudes küsimusele „Mis juhtuks, kui ajakirjandust ei oleks?“. Inimestel paluti ette kujutada ajakirjanduseta maailma ja arutleda selle üle, mida väljendusvabadus kõigi jaoks tähendab.

Kampaania jõudis ligikaudu 400 000 inimeseni ja selles osalesid meediatöötajad 36 riigist, sealhulgas ELi liikmesriikidest (Belgia, Prantsusmaa, Kreeka, Itaalia ja Leedu).

2020. aastal vähenes pandeemia tõttu kunstilise eneseväljenduse vabadus, mis on lisaks ajakirjandusvabadusele samuti üks demokraatia nurgakive³⁸. See tulenes eelkõige asjaolust, et jumalateotust ja terrorismivastast võitlust käsitlevaid õigusakte ning COVID-19 meetmeid väärkasutati ettekäändena kunstnike ja kunstiteoste dissidentlike sõnumite vaigistamiseks.

³⁶ <https://www.facebook.com/watch/?v=664944417640166>

³⁷ https://www.instagram.com/tv/B_t3BTLIDvM/?utm_source=ig_web_button_share_sheet

³⁸ <https://freemuse.org/news/the-state-of-artistic-freedom-2021/>

Keskkond, kliimamuutused ja inimõigused

Inimõigusi mõjutavad üha enam sellised **üleilmsed keskkonnaprobleemid** nagu keskkonnaseisundi halvenemine, elurikkuse vähenemine, reostus ja muutused ülemaailmses veeringes. Merevee tase tõuseb, samuti temperatuur kogu maailmas. Õigust elule võivad ohustada ka üha arvukamad looduslikud ohud. Näiteks rannikuelupaikade ja korallrahude kadumine üleujutuste ja orkaanide tõttu on suurendanud ohtu 100–300 miljoni inimese elule ja omandile kogu maailmas.

Keskkonnaseisundi halvenemine mõjutab eelkõige vaeseid ja kõige haavatavamas olukorras olevaid inimesi. See suurendab ebavõrdsust, vägivalda ja diskrimineerimist. Seetõttu on EL võtnud poliitikameetmeid inimõiguste kaitseks. Sotsiaalne ja sooline võrdõiguslikkus ning naiste ja noorte mõjuvõimu suurendamine on keskkonnakaitse ja kestliku arengu olulised eeltingimused. EL on teinud koostööd ka kogu maailma noorteorganisatsioonidega, et tagada põlvkondadevaheline õiglus.

EL kaitses ja toetas 2020. aastal jätkuvalt selliste keskkonnaküsimustega tegelevate inimõiguslaste ja põlisrahvaste tööd, kes seisavad silmitsi enneolematult paljude ohtude ja rünnakutega.

COVID-19 kriis on negatiivselt mõjutanud õigust veele, toidule, tervisele ja elule. EL ja selle liikmesriigid käivitasid 2020. aasta aprillis Euroopa tiimina toetuspaketi, et i) edendada õiglast, kestlikku ja kaasavat majanduse taastamist ning ii) aidata kõige haavatavamaid riike ja kõige ohustatumaid inimesi, kooskõlas nõukogu järeldustega Euroopa tiimi üleilmse tegevuse kohta seoses COVID-19ga³⁹. COVID-19 pandeemia reageerimiseks antav ELi toetus keskendub allpool esitatud meetmetele.

- Reageerimine vahetule tervishoiukriisile ja sellest tulenevatele humanitaarabivajadustele. See hõlmab WHO ja ÜRO reageerimiskavade toetamist ning humanitaarabi andmist asjaomastele riikidele.
- Pandeemiaga toimetulekuks tervishoiu-, vee- ja sanitaarsüsteemide tõhustamine ning partnerriikide suutlikkuse ja valmisoleku tugevdamine.
- Otseste sotsiaalsete ja majanduslike tagajärgede leevendamine, sealhulgas erasektori toetamine, keskendudes väikestele ja keskmise suurusega ettevõtjatele, ning valitsuse reformide algatamine vaesuse vähendamiseks.

COVID-19 pandeemiat ei saa vaadelda praegusest kliimaga seotud hädaolukorrast eraldi.

Kliimamuutused suurendavad kordades ohtu rahvusvahelisele stabiilsusele ja julgeolekule ning mõjutavad eelkõige kõige haavatavamas olukorras olevate inimeste inimõigusi, suurendavad keskkonnasurvet ja katastroofiohtu, aitavad kaasa elatusvahendite kaotusele ja põhjustavad inimeste ümberasustamist.

2019. aasta detsembris vastu võetud Euroopa rohelise kokkuleppe eesmärk on, et EL saavutaks 2050. aastaks kliimaneutraalsuse. See hõlmab julget ja terviklikku keskkonnaalast tegevuskava, mille keskmes on inimõiguste kaitse ja edendamine ning millega nähakse ette aus ja õiglane üleminek, jätmata kedagi kõrvale.

---

³⁹ Nõukogu järeldused „Euroopa tiimi üleilmne tegevus seoses COVID-19ga“, 8. juuni 2020: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8630-2020-INIT/et/pdf>

2020. aastal võttis EL vastu ulatusliku meetmete paketi, et viia ellu Euroopa rohelise kokkuleppe poliitilised eesmärgid. Nõukogu võttis 2020. aasta jaanuaris vastu järeldused kliimadiplomaatia kohta⁴⁰. Nii nagu 2018. aastal vastu võetud nõukogu järeldustes veediplomaatia kohta, tuletati ka neis järeldustes meelde kliimamuutuste eksistentsiaalset ohtu, rõhutati keskkonnaseisundi halvenemise (eelkõige veepuuduse ja elurikkuse vähenemise) mõju rahule, julgeolekule ja inimõigustele ning kutsuti üles kiiresti ühiselt reageerima.

Olles teadlik vajadusest tagada inimõiguste austamine, sotsiaalsed õigused, õiglus ja kaasatus, võttis komisjon 2020. aasta mais vastu uue ELi elurikkuse strateegia aastani 2030⁴¹ koos strateegiaga „Talust taldrikule“,⁴² et muuta toidusüsteemid kestlikumaks. Elurikkuse strateegias rõhutatakse, et arutlusel olev 2020. aasta järgne ülemaailmne raamistik peab austama põlisrahvaste ja kohalike kogukondade õigusi ning võimaldama neil raamistikus täielikult ja tõhusalt osaleda. Samuti võetakse strateegiaga kasutusele kaasav lähenemisviis, milles osalevad kõik sidusrühmad, eelkõige naised, noored, kodanikuühiskond, kohalikud omavalitsused, erasektor, akadeemilised ringkonnad ja teadusasutused, ning strateegia on kooskõlas ELi uue kliimamuutustega kohanemise strateegiaga, milles keskendutakse kõige haavatavamas olukorras olevate inimeste vastupanuvõime parandamisele.

EL arendas edasi oma diplomaatilisi vahendeid, et edendada Euroopa rohelise kokkuleppe prioriteete (kliima, elurikkus ja ringmajandus) kogu maailmas. Pandeemia majanduslikest mõjudest taastumise väljakutse annab võimaluse tegeleda pikaajaliste kliima- ja keskkonnaprobleemidega strateegilisel ja sotsiaalselt kestlikul viisil, keskendudes eelkõige inimõiguste ja demokraatia kaitsmisele ja edendamisele. 2020. aasta juulis tegi EL demarši kaasava keskkonnahoidliku taastumise kohta, mille eesmärk oli veenda partnereid, et **COVID-19 järgses majanduse taastamise strateegias on vaja lähtuda parema taastamise põhimõttest.**

---

⁴⁰ Nõukogu järeldused kliimadiplomaatia kohta:

<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5033-2020-INIT/et/pdf>

⁴¹ https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/actions-being-taken-eu/eu-biodiversity-strategy-2030_en

⁴² https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/actions-being-taken-eu/farm-fork_en

EL oli üks neist, kes korraldas 28. septembril 2020 ÜRO Peaassamblee raames kõrgetasemelise juhtide ürituse, mille käigus võeti vastu deklaratsioon „Juhtide lubadus seista looduse eest“⁴³. See 76 riigi poolt heaks kiidetud lubadus sisaldab olulisi kohustusi kõrgeimal poliitilisel tasandil, et asetada loodus, kliima ja keskkond taastamisstrateegiate ja otsuste tegemise keskmesse. Lubadus kujutab endast ka kavatsuste deklaratsiooni, et toetada 2020. aasta järgset ülemaailmset elurikkuse raamistikku, milles tuleb kokku leppida ÜRO bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni osaliste konverentsi 15. istungjärgul ja enne ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni osaliste konverentsi 26. istungjärku 2021. aastal.

Majanduslikud, sotsiaalsed ja kultuurilised õigused

EL on pühendunud sotsiaalsete ja majanduslike õiguste edendamisele nii liidusiseselt kui ka välissuhetes, eelkõige mis puudutab kvaliteetset tööhõivet, üldist sotsiaalkaitset, sotsiaalteenuste juurdepääsu, inimväärset tööd ning mitmemõõtmelise vaesuse, ebavõrdsuse ja sotsiaalse tõrjutuse vastast võitlust.

2020. aasta tähistas vee ja sanitaaringimuste kui universaalsete inimõiguste kümnnendat aastapäeva ning aasta möödumist päevast, mil EL võttis vastu inimõigustealased suunised puhta joogivee ja sanitaaringimuste kohta,⁴⁴ mis on esimesed ELi inimõigustealased suunised majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste kohta. Kõnealustes suunistes rõhutati ELi pühendumust aidata tagada õigus puhtale joogiveele ja sanitaaringimustele kogu maailmas. See õigus on sügavalt juurdunud võrdsuse ja mittediskrimineerimise jagamatutes põhimõtetes.

EL edendas kahe- ja mitmepoolse koostöö kaudu ELi rahastamisvahendite vastastikku täiendava kasutamise abil õigust veele ja sanitaaringimustele, tehes koostööd ÜRO, riikide ametivõimude, kodanikuühiskonna organisatsioonide ja teiste partneritega. 2020. aastal oli õigus veele ELi arengu- ja erakorralise toetuse peamine prioriteet haavatavates piirkondades, eelkõige jätkuva tervisealase hädaolukorra tõttu.

---

⁴³ Juhtide lubadus seista looduse eest: <https://www.leaderspledgefornature.org/>

⁴⁴ ELi inimõigustealased suunised puhta joogivee ja sanitaaringimuste kohta, mille nõukogu võttis vastu 17. juunil 2019: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10145-2019-INIT/et/pdf>.

COVID-19 pandeemia tuleb teravalt meelde, kui oluline on õigus veele ja sanitaaringimustele. Praegu puudub 2,1 miljardil inimesel endiselt ohutu juurdepääs veele, igal neljandal tervishoiuasutusel puuduvad põhilised veeteenused ja igal viiendal ei ole võimalust kasutada sanitaarteenuseid. 2020. aastal tutvustas EL puhast joogivett ja sanitaaringimusi käsitlevaid suuniseid mitmepoolsetel inimõiguste foorumitel, näiteks enne ÜRO Peaassambleed korraldatud iga-aastaselt kõrgetasemelisel poliitikafoorumil, kus tehti kokkuvõtte kestliku arengu eesmärkide rakendamisel tehtud edusammudest. Suunistega tugevdati ELi arengukoostööd, humanitaarabi ja elanikkonnakaitset kriisist taastumise kontekstis. COVID-19 pandeemia kontekstis aitab EL paljudes riikides ennetada tervishoiusüsteemide ülekoormatust ja päästa elusid.

EL suurendab jätkuvalt partnerite suutlikkust prioriseerida ja integreerida sekkumisi, et rahuldada nõudlust kvaliteetsete vee- ja sanitaarteenuste järele ning parandada meetmeid tervishoiuasutustes. Lisaks töötab EL välja meetmeid hügieeni edendamiseks kodumajapidamistes ja avalikus ruumis, et vähendada kokkupuudet haigusega kodus, tööl ja kogukondades.

Gaza merevee magestamise tehas

Üks ELi juhtprogramme vee ja sanitaarteenuste kättesaadavuse ja kestliku majandamise tagamiseks algatati Gazas. Gaza sektori elanikud sõltuvad põhjaveest ja vesi on seal väga saastunud. Jätkuvad kriisid, sealhulgas elektrikatkestused ning piisava taristu ja veevarude tõhusa majandamise puudumine, on põhjustanud kriitilise humanitaar- ja keskkonnaolukorra. Gaza sektoris vastab ainult 10% veest rahvusvahelistele kvaliteedistandarditele.

Gaza sisenõudluse rahuldamiseks rahastab EL merevee magestamise tehase käitamist ja haldamist, millele kulub ligikaudu 150 miljonit eurot. Merevee magestamise tehas segab magestatud merevett maa-alusest mahutist saadava veega, kahekordistades kasutuskõlbliku vee kogust. Praeguseks on ELi investeeringutega võimaldatud puhas joogivesi 205 000 palestiinlasele Gazas ja 115 000-le Jordani Läänekaldal. Lisaks saavad 550 000 palestiinlast Gazas kasutada ohutuid sanitaarteenuseid. ELi käimasolevad investeeringud pakuvad puhta joogivee osas pikaajalist lahendust kõigile hinnanguliselt 2 miljonile Gazas elavale inimesele.

Gazas on vee ja energia vaheline seos eriti oluline ning ELi tegevust veesektoris toetab energiasektoris tehtav töö, eelkõige taastuvenergia projektide ja projekti „Gas for Gaza“ kaudu.

Nagu varasematelgi aastatel, aitasid ELi liikmesriigid 2020. aastal ÜRO Peaassambleel ja Inimõiguste Nõukogus vastu võtta mitu resolutsiooni ja algatust majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste kohta. Need hõlmasid järgmist:

- õigus haridusele (toetaja Portugal);
- sobiv eluase osana õigusest piisavale elatustasemele ja selles kontekstis mittediskrimineerimisele (kaastoetajad Brasiilia, Namiibia, Saksamaa ja Soome);
- õigus tööle (kaastoetajad Egiptus, Indoneesia, Kreeka, Mehhiko ja Rumeenia);

- inimõigus puhtale joogiveele ja sanitaartingimustele (kaastoetajad Hispaania ja Saksamaa);
- äärmine vaesus ja inimõigused (kaastoetajad Albaania, Belgia, Filipiinid, Maroko, Peruu, Prantsusmaa, Rumeenia, Senegal ja Tšiili);
- vaimne tervis ja inimõigused (kaastoetajad Brasiilia ja Portugal);
- õigus sotsiaalkindlustusele (kaastoetajad Island, Lõuna-Aafrika Vabariik, Namiibia ja Soome);
- inimõiguste kaitsmine spordi ja olümpiaideaali kaudu (kaastoetajad Brasiilia, Hiina, Jaapan, Kongo, Korea Vabariik, Kreeka, Küpros, Liibanon, Maroko ja Venemaa);
- lapse õiguste tagamine tervisliku keskkonna kaudu (toetajad EL/Saksamaa ning Ladina-Ameerika ja Kariibi piirkonna riikide rühm (GRULAC)/Uruguay).

Usbekistanis avalike teenuste osutamise kohta tagasiside kogumine maapiirkondade elanikelt

ELi rahastatud projektiga „Improved Public Service Delivery and Enhanced Governance in Rural Uzbekistan“ („Parem avalike teenuste osutamine ja tõhusam juhtimine Usbekistani maapiirkondades“) toetatakse valitsuse jõupingutusi kodanikukesksete avalike teenuste arendamisel ja kohaliku juhtimissüsteemi tugevdamisel, et tegeleda tõhusamalt kohalike kodanike sotsiaalsete ja majanduslike murede ja huvidega. Projekti eesmärk on toetada ka riigi digitaliseerimist ja hõlbustada kontaktivabade teenuste osutamist COVID-19 pandeemia kontekstis.

Projekt parandab avalike teenuste osutamist ja aitab seeläbi tõsta maapiirkondade elanike, eriti haavatavate rühmade, nagu naiste, noorte ja laste, eakate ja puuetega inimeste elukvaliteeti, parandades nende juurdepääsu avalikele teenustele ja tõstes teenuste osutamise kvaliteeti. Projekti eesmärk on suurendada ka kodanike osalemist kohalikus otsustusprotsessis ja laiendada inimeste juurdepääsu teabele.

COVID-19 kriis on avaldanud tugevat mõju kultuurile. EL ja selle liikmesriigid on endiselt UNESCO lähedaseks partneriks ja selle suurimaks rahastajaks. Nad on avaldanud tunnustust UNESCO jätkuvale rollile hariduse, teaduse ja kultuuri valdkonnas tehtavate jõupingutuste esirinnas ning on UNESCOga jõud ühendanud, et tagada ÜRO parema ja keskkonnahoidlikuma majanduse taastamise algatuse elluviimine.

2020. aastal käivitas EL kultuuri- ja loomesektorite platvormi „Creatives Unite“⁴⁵. See loob ühise foorumi inimestele, kes otsivad teavet kultuuri- ja loomesektoris COVID-19 kriisile reageerimiseks tehtud algatuste kohta. Platvorm võimaldab juurdepääsu paljudele olemasolevatele allikatele ning asjaomastele võrgustikele ja organisatsioonidele. See pakub koha ühiseks lahenduste loomiseks, üleslaadimiseks ja jagamiseks ning aitab kaitsta kunstilise eneseväljenduse vabadust. Platvorm täiendab nädalaülevaadet „Culture & COVID-19: Impact and Response Tracker“ („Kultuur ja COVID-19: mõju ja meetmete jälgimine“),⁴⁶ milles UNESCO kajastab pandeemia mõju kultuurisektorile kogu maailmas ning riiklikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil võetud meetmeid.

ELi ja UNESCO koostöö on suunatud mitme ÜRO kestliku arengu eesmärgi saavutamisele kultuuri kaudu. See hõlmab projekte, mille eesmärk on leevendada katastroofide mõju, ennetada konflikte ja neile reageerida ning toetada i) vastupanuvõimet, ii) kohalikku arengut, iii) inimväärset tööd, iv) soolist võrdõiguslikkust ja kaasavaid ühiskondi ning v) ohutuid ja kestlikke linnu. 2020. aastal allkirjastati ja rakendati ellu järgmised projektid:

- „Reviving Mosul and Basra Old Cities“ („Mosuli ja Basra vanalinna uuendamine“);
- „Fighting illicit trafficking of cultural property in the Western Balkans“ („Võitlus kultuuriväärtustega ebaseadusliku kauplemise vastu Lääne-Balkanil“);
- „Protecting silk roads heritage corridors in Afghanistan, Central Asia and Iran as part of the International Dimension of the European Year of Cultural Heritage“ („Siiditee pärandikoridoride kaitsmine Afganistanis, Kesk-Aasias ja Iraanis osana Euroopa kultuuripärandiaasta rahvusvahelisest mõõtmest“); ning
- Jeemeni noortele töövõimaluste loomine kultuuripärandi taastamise kaudu.

Ainuüksi 2020. aastal toetas EL kultuuriprojekte rohkem kui 20 miljoni euroga.

---

⁴⁵ Creatives Unite: <http://creativesunite.eu/>

⁴⁶ UNESCO [Culture & COVID-19: Impact and Response Tracker](https://en.unesco.org/news/culture-covid-19-impact-and-response-tracker)
<https://en.unesco.org/news/culture-covid-19-impact-and-response-tracker>

Töötajate õigused

EL on pühendunud inimõiguste ja inimväärse töö, töötajate õiguste ja rahvusvaheliste tööstandardite edendamisele kogu maailmas. Eelkõige on EL toetanud ühinemisvabadust käsitlevate ILO põhikonventsioonide ratifitseerimist ja rakendamist ning kollektiivlääbirääkimiste õiguse tegelikku tunnustamist, sunniviisilise töö kõigi vormide kaotamist, lapstööjõu kasutamise tegelikku kaotamist ning tööhõive ja kutsealaga seotud diskrimineerimise kaotamist. Ühinemisvabadus ja kollektiivlääbirääkimiste õiguse tegelik tunnustamine on eriti olulised, et võimaldada muude õiguste teostamist.

COVID-19 kriis on negatiivselt mõjutanud töötajate, eriti kõige haavatavamas ja ebasoodsamas olukorras olevate töötajate ning eelkõige puuetega inimeste ja eakate inimeste töö- ja elutingimusi. Mitteametlikus sektoris on 1,6 miljardit töötajat kaotanud töövõimalused; võõrtöötajad on kogenud üha suuremat ksenofoobiat; toiduga kindlustamatus ja töötingimuste üldine halvenemine on rohkem levinud; ning lapstööjõu osakaal arvatavasti suureneb taas esimest korda 20 aasta jooksul.

Sellega seoses jätkas EL aktiivset tegutsemist mitmes poliitikavaldkonnas, et edendada töökohtade loomist ja inimväärset tööd ülemaailmsetes väärtusahelates, seades eesmärgiks õiglase, kestliku ja vastupanuvõimelise taastumise COVID-19 kriisist.

Komisjon avaldas 2020. aasta oktoobris talituste töödokumendi, milles anti ülevaade ELi osalemisest inimväärse töö edendamisel kogu maailmas. Selles rõhutati inimväärse töö tegevuskava valdkondadeülest olemust, mis on tähtis välistegevuse, mitmepoolsete foorumite ja muude oluliste ELi poliitikavaldkondade seisukohast.

ELi allkirjastatud kaubanduslepingute kestlikku arengut käsitlevates peatükkides kinnitatakse lepinguosaliste pühendumust inimväärse töö tegevuskavale, kutsutakse üles ratifitseerima ja tõhusalt rakendama peamisi ILO konventsioone ning need sisaldavad sätteid töötervishoiu ja tööohutuse kohta. Samuti hõlmab see koostööd mitmesugustel kaubandusega seotud tööteemadel ning vastutustundlike äritavade edendamist kooskõlas asjakohaste rahvusvaheliste põhimõtete ja suunistega.

2019. aasta juunis võeti vastu ILO konventsioon nr 190, mis on esimene rahvusvaheline õigusakt, millega kehtestatakse miinimumstandardid tööga seotud ahistamise ja vägivalla vastu võitlemiseks. Euroopa Komisjon esitas 22. jaanuaril 2020 nõukogu otsuse ettepaneku, millega antakse ELi liikmesriikidele luba ratifitseerida ILO konventsioon nr 190. Nõukogu kutsus oma järeldustes⁴⁷ liikmesriike tungivalt üles jätkama jõupingutusi ILO ajakohastatud konventsioonide ratifitseerimiseks ja kohaldamiseks ning võtma vajalikke meetmeid vägivalla ja ahistamise kaotamiseks töökohal.

EL rahastas jätkuvalt mitut ILO projekti, mille eesmärk on võidelda sunniviisilise töö vastu. Näiteks on käimasoleva projekti „Clear Cotton“ („Puhas puuvill“) eesmärk võidelda lapstööjõu kasutamise ja sunniviisilise töö vastu puuvilla, tekstiili ja rõivaste tarneahelates Burkina Fasos, Malis ja Pakistanis. 2020. aastal lõpule viidud õiguste tagamise projekt „Ship to Shore Rights“ aitas Tai valitsusel võidelda sunniviisilise töö vastu Tai kalandus- ja mereannitööstuses, mis puudutab peamiselt Kambodžast ja Myanmarist pärit võõrtöötajaid.

Lisaks sunniviisilist tööd käsitlevale projektile rahastas EL 53 ILO projekti,⁴⁸ mille eesmärk oli parandada ja tõhusalt rakendada töötajate õigusi. Näiteks käivitati 2020. aastal projekt turvalise, tervisliku ja deklareeritud töö saavutamiseks Ukrainas, mille eesmärk on parandada töötervishoiu ja tööohutuse standardite järgimist ning võidelda deklareerimata töö vastu, sealhulgas parandades tööinspektsiooni süsteemi tõhusust.

ILO rakendatava parema töö programmiga „Better Work“ püüab EL parandada töötingimusi rõivasektoris tehase tasandil, käsitledes selliseid küsimusi nagu sooline võrdõiguslikkus, seksuaalne ahistamine, diskrimineerimine, palgad, reproduktiivtervis ning emaduse kaitse. See programm tõestab, et töötajate õiguste austamine parandab tehaste toimimist.

Kooskõlas lapstööjõudu käsitleva nulltolerantsi poliitikaga pikendas EL oma arengukoostöö meetmeid, et aidata kaotada lapstööjõu kasutamine ning tagada inimväärne äraelamist võimaldav töötasu ja kestlikud tootmistavad.

---

⁴⁷ Nõukogu järeldused „Töö tulevik: Euroopa Liit toetab ILO sajanda aastapäeva deklaratsiooni“, 24. oktoober 2019: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13436-2019-INIT/et/pdf>

⁴⁸ <https://www.ilo.org/DevelopmentCooperationDashboard/#bd7d4pu>

Tehes pidevaid jõupingutusi lapstööjõu kasutamise kaotamiseks ja töötades koos ILOga, aitas EL kaasa ILO 1999. aasta lapsele sobimatu töö keelustamise konventsiooni (nr 182) üleilmsele ratifitseerimisele 2020. aastal. Vaatamata sellele saavutusele on edusammud lapstööjõu kasutamise kaotamisel aeglustunud. Seetõttu on EL jätkanud jõupingutusi lapstööjõu kasutamise vastu võitlemiseks, sealhulgas partnerriikidega peetava poliitilise ja valdkondliku dialoogi kaudu.

2020. aasta novembris toimunud ILO haldusnõukogu kohtumisel kutsus EL Bangladeshi ja Myanmarit üles lapstööjõu kasutamise tegelikult kaotama; seda küsimust arutati ka inimõigusdialoogide käigus, sealhulgas Myanmarit ja Vietnamiga peetud dialoogides.

ELi kaubanduslepingute kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide raames kohustuvad lepinguosalisel ratifitseerimisel Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni põhikonventsioonid ja neid tõhusalt rakendama. EL on jätkanud partneritega korrapäraseid dialooge nende kohustuste üle.

EL jätkab ka regulaarseid dialooge riikidega, kes saavad soodustusi üldise soodustuste süsteemi kestlikku arengut ja head valitsemistava stimuleeriva erikorra (GSP+) raames. Need riigid on võtnud kohustuse ratifitseerida ja tõhusalt rakendada inimõigusi, töötajate põhiõigusi, keskkonda ja head valitsemistava käsitlevad konventsioonid, mis on GSP+ raames ühepoolsete tariifsete soodustuste saamise tingimuseks.

EL vaatab praegu läbi ELi üldise soodustuste süsteemi (GSP) määrust. Uue GSP määrusega kavatakse toetada soodustatud riikide kestlikku majanduslikku, sotsiaalset ja keskkonnaalast arengut, sealhulgas hea valitsemistava ja inimõiguste austamist, ning selle peamine eesmärk on vaesuse kaotamine.

Aasias tegi EL tihedat koostööd Vietnamiga seoses ELi-Vietnami vabakaubanduslepingu kaubanduse ja kestliku arengu peatüki kohaste kohustustega töötaja põhiõiguste vallas. Seda silmas pidades võttis Vietnam kohustuse töötada välja lapstööjõu kasutamise vähendamise ja ennetamise tegevuskava aastateks 2021–2025. Lapstööjõu kasutamise vastu võitlemine koos muude tööõigustega, mis hõlmavad eelkõige ühinemisvabadust ja kollektiivlääbirääkimisi, seati GSP+ järelevalve prioriteediks Filipiinide ja Mongoolia puhul. Töötajate õigused on võtmetähtsusega ka ELi tõhustatud järelevalves Kambodža ja Bangladeshi üle, mis toimub kaubanduskorra „Kõik peale relvade“ raames.

Lapstööjõu kasutamise ja ELi nulltolerantsi poliitika küsimus tõstatati ka mitme teise riigiga peetud kahepoolsetes dialoogides.

Kesk-Aasia riikide puhul tõstatati lapstööjõu küsimus inimõigusdialoogil Kõrgõzstaniga, kus lapstööjõu kasutamine oli ka 2020. aasta veebruaris avaldatud GSP+ järelevalvearuandes üks esmatähtsaid edasiminekut vajavaid valdkondi. Usbekistani ja Tadžikistani puhul keskenduti lapstööjõule ja sunniviisilisele tööle, muu hulgas seoses nende riikide huviga GSP+ süsteemi vastu. Inimõigusdialoogil Usbekistaniga tunnustas EL lapstööjõu kasutamise kaotamisega seotud saavutusi ning rõhutas vajadust kaotada täielikult sunniviisiline töö.

Idapartnerluse riikide puhul arutati lapstööjõu kasutamist 2020. aastal Moldova Vabariigi ja Gruusiaga peetud kaubanduse ja kestliku arengu allkomitee koosolekutel ja inimõigusdialoogide käigus. Mõlemas riigis on lapstööjõu kasutamine olnud üks esmatähtsaid sekkumist vajavaid valdkondi. Ka Armeenia puhul oli lapstööjõu kasutamise küsimus 2020. aasta veebruaris avaldatud GSP+ aruandes esmajärjekorras edendamist vajavate valdkondade hulgas.

Lapse õigusi peetakse GSP+ raames esmatähtsaks ning soodustatud riigid peavad rakendama lapse õiguste konventsiooni ja ILO konventsioone nr 138 (miinimumvanus) ja nr 182 (lapsele sobimatu töö keelustamine). Sellega seoses ratifitseeris Myanmar ILO konventsiooni nr 138 ning EL taotles lapstööjõu kasutamise uuringute läbiviimist mõningates GSP+ raames soodustatud riikides, näiteks Pakistanis ja Mongoolias.

EL on tunnistanud, et Cabo Verde on GSP järelevalve kohaselt teinud seadusloomes märkimisväärseid edusamme seoses lapsele sobimatu töö kaotamisega. Ta juhtis siiski tähelepanu ka teatavatele allesjäänud puudustele, mille puhul on vaja täiendavaid parandusi.

ILO konventsiooni nr 138 (vanuse alampiiri kohta) ratifitseerimist arutati vabakaubanduslepingu läbirääkimistel Austraalia ja Uus-Meremaaga.

2020. aastal nimetas Euroopa Komisjon ametisse kaubandusvaldkonna juhtiva järelevalveametniku, kes hakkab tööd juhtima. Komisjon käivitas kaubandusvaldkonna juhtiva järelevalveametniku vastutusalas ühtse kontaktpunkti eesmärgiga ühtlustada siseprotsesse, et lahendada kaubanduse ja kestliku arengu / üldise soodustuste süsteemi kohustuste täitmata jätmise probleeme. ELi sidusrühmad saavad nüüd esitada otse kaebusi ELi kaubanduse ja kestliku arengu peatükkides ja üldine soodustuste süsteemi määruses sätestatud kohustuste rikkumise kohta ning kaebuste esitamise keskuseks on ühtne kontaktpunkt.

Komisjon teatas ka, et ELi vabakaubanduslepingute kaubanduse ja kestliku arengu peatükkide rakendamise ja täitmise parandamist käsitleva 15-punktilise tegevuskava läbivaatamine⁴⁹ lükatakse edasi 2021. aastasse.

2020. aasta septembris käivitas EL kestliku kakaotootmise algatuse. Algatuse eesmärk on parandada kakaosektori kestlikkust mitut sidusrühma hõlmava dialoogi kaudu, mis toob kokku Côte d'Ivoire'i ja Ghana (kaks peamist kakaod tootvat riiki, kelle toodang moodustab 70% ülemaailmsest kakaotoodangust) ning Euroopa Parlamendi, liikmesriikide, kakaokasvatajate ja kodanikuühiskonna esindajad. Dialoogi eesmärk on anda konkreetseid soovitusi kestlikkuse suurendamiseks kogu kakao tarneahelas ühismeetmete ja partnerluste kaudu ning samuti kaotada lapstööjõu kasutamine kakao tarneahelates.

Euroopa Komisjon tegi 2020. aasta septembris ettepaneku uue ELi rände- ja varjupaigapakti⁵⁰ kohta, mis sisaldab algatusi koostööks peamiste partnerriikidega, et hõlbustada koostööd oskustöölise, tööandjate, sotsiaalpartnerite ja tööturu institutsioonide vahel kooskõlas ELi oskuste ja tööturu vajadustega, austades samal ajal täielikult ELi ja liikmesriikide pädevusi.

EL kasutas jätkuvalt inimõiguste ja muid kahepoolseid dialooge, et teha koostööd ELi mittekuuluvate riikidega, näiteks 2020. aasta veebruaris toimunud Tai ja ELi vaheline tööteemaline dialoog, et edendada töötajate õiguste austamist ning rahvusvaheliste töösuuniste ja -standardite kasutuselevõttu ja rakendamist.

---

⁴⁹ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2018/february/tradoc_156618.pdf

⁵⁰ Komisjoni teatis „Uus rände- ja varjupaigapakt“, COM(2020) 609 final, 23. september 2020: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:85ff8b4f-ff13-11ea-b44f-01aa75ed71a1.0002.02/DOC_3&format=PDF

Nõukogu eesistujariik korraldas 2020. aasta oktoobris kahepäevase konverentsi inimõiguste ja inimväärse töö kohta ülemaailmsetes tarneahelates. Nõukogu võttis 2020. aasta detsembris vastu seda teemat käsitlevad järeldused, milles kutsutakse üles koostama 2021. aastaks ELi tegevuskava, milles keskendutakse ülemaailmsete tarneahelate kestlikule kujundamisele ning edendatakse inimõigustealase, sotsiaalse ja keskkonnaalase hoolsuskohustuse standardeid ja läbipaistvust⁵¹.

1.5 ÕIGUSRIIGI JA ÕIGLASE ÕIGUSEMÕISTMISE TOETAMINE

Inimõigused ja terrorismivastane võitlus

EL oli ka 2020. aastal täielikult pühendunud oma peamiste partnerite jätkuvale toetamisele kõnealuses valdkonnas, järgides nõuetekohaselt õigusriigi ja demokraatia põhimõtet ning inimõigusi ja väärtusi, mis on sätestatud ÜRO põhikirjas ning esitatud ELi julgeolekuliidu strateegias⁵² ja ELi terrorismivastase võitluse tegevuskavas⁵³.

Prioriteetsete riikidega peetavate korrapäraste terrorismivastase võitluse alaste poliitiliste dialoogide ja julgeolekualaste dialoogide ning mitmepoolse koordineerimise kaudu innustab EL partnereid süstemaatiliselt suurendama oma suutlikkust ennetada radikaliseerumist, vägivaldset äärmuslust ja terrorismi ning neile tõhusalt reageerida, austades samal ajal täielikult inimõigusi. EL rõhutab samuti, et vägivaldse äärmusluse ennetamine ja selle vastu võitlemine ning terrorismivastane poliitika ja meetmed ei tohiks kahjustada, piirata ega mõjutada naiste õigusi. Lisaks ei tohiks terrorismivastase võitluse ning vägivaldse äärmusluse ennetamise ja selle vastu võitlemise poliitikat kasutada ettekäändena inimõiguste ja põhivabaduste, demokraatia ja õigusriigi põhimõtte piiramiseks.

Kõikide partneritega peetavate dialoogide ja konsultatsioonide käigus on pidevalt toetatud inimõiguste ja õigusriigi põhimõtete integreerimist terrorismivastasesse poliitikasse, näiteks tõenditel põhineva kriminaalõigussüsteemi arendamise kaudu. COVID-19 pandeemia ja terrorismivastase võitluse teema tundlikkuse tõttu toimus 2020. aastal partnerriikidega veebis vaid piiratud arv konsultatsioone.

---

⁵¹ Nõukogu järeldused inimõiguste ja inimväärse töö kohta ülemaailmsetes tarneahelates, 2. detsember 2020. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13512-2020-REV-1/et/pdf>

⁵² COM(2020) 605 final, 24.7.2020.

⁵³ COM(2020) 795 final, 9.12.2020.

Suhetes ELi mittekuuluvate riikidega rõhutab EL, kui oluline on ennetus kui keskne samm kogu valitsemissektorit hõlmavas terrorismivastase võitluse strateegias, ning soovib koostada vägivaldse äärmusluse ennetamise riikliku tegevuskava kooskõlas ÜRO üleskutsega anda kodanikuühiskonnale suurem roll. EL toetab vägivaldse äärmusluse ennetamisel ja selle vastu võitlemisel tsiviilsektori juhitavat lähenemist, millesse kaastakse kohalikud omavalitsused ja kogukonnad, sealhulgas noored, naised ja usujuhid. EL soovib võtta juhtrolli, et julgustada oma partnereid võtma meetmeid vaenu õhutamise, usulise sallimatuse ja lõhestava retoorika ning igasuguse vägivallani viiva äärmusluse vastu, tehes seda täielikus kooskõlas rahvusvahelise inimõigustealase õigusega.

EL ja ÜRO korraldasid 2020. aasta detsembris internetis kolmanda kõrgetasemelise terrorismivastase võitluse alase dialoogi. EL on pühendunud mitmepoolsele koostööle, et reageerida ülemaailmsele terrorismiohule, järgides täiel määral õigusriigi põhimõtet ja rahvusvahelist õigust, sealhulgas inimõigustealast õigust, rahvusvahelist humanitaarõigust ja rahvusvahelist pagulasõigust. EL edendab vägivaldse äärmusluse ennetamist poliitilise prioriteedina ja rõhutab vajadust kaasata ÜRO kontekstis kodanikuühiskond. Sellega seoses pühendati ELi teadusuuringute ja innovatsiooni 2014.–2020. aasta raamprogrammis „Horisont 2020“ konkreetne uurimisprojekt vägivaldse äärmusluse ajenditele ja kontekstidele laiemas Lähis-Ida ja Põhja-Aafrika piirkonnas ning Balkanil. Kolm teadusprojekti,⁵⁴ mida rahastatakse 9 miljoni euroga, koondavad rohkem kui 40 osalejat (poliitikakujundajad, usujuhid, kodanikuühiskonna esindajad), et parandada teadmistaasi vägivaldse äärmusluse kohta kõnealustes piirkondades ning tagada edusammud ELi ja partnerriikide vastastikusel õppimises, pidades silmas ühiseid väljakutseid.

EL on ülemaailmse terrorismivastase võitluse foorumi aktiivne liige ning on koos Egiptusega Ida-Aafrika piirkonna suutlikkuse suurendamise töörühma kaaseesistuja. Töörühm on foorum, mis võimaldab piirkondlikku teabevahetust ja võrgustike loomist, sealhulgas vägivaldse ekstremismi ennetamise ja sellevastase võitluse parimate tavade valdkonnas. Kolm vägivaldse ekstremismi ennetamise ja selle vastu võitlemisega tegelevat institutsiooni (Hedayah keskus Abu Dhabis, ülemaailmne kogukondade kaasatuse ja vastupanuvõime fond Genfis ning rahvusvaheline õigusinstituut Maltal), mida EL kaasrahastab ja mis on inspireeritud ülemaailmsest terrorismivastase võitluse foorumist, arvestavad inimõiguste põhise ja kogu ühiskonda silmas pidava lähenemisviisiga oma toetuses vägivaldse äärmusluse ennetamise ja selle vastu võitlemise programmide väljatöötamisel. Samuti on ELi liikmesriikide toetuseks loodud radikaliseerumisalase teadlikkuse võrgustiku eksperte lähetatud piiratud ulatuses väljapoole ELi, et toetada ennetustegevust.

---

⁵⁴ Ülevaade projektidest on kättesaadav [CORDIS](#) e veebisaidil.

Lisaks haldab Euroopa välisteenistus võrgustikku, mis koosneb piirkondlikest terrorismivastase võitluse / julgeolekuekspertidest, kes on lähetatud ELi delegatsioonidesse 17 prioriteetses riigis ja kellest mõnel on piirkondlikud kohustused, näiteks ELi terrorismivastase võitluse / julgeolekuekspertidid Lääne-Balkanil, Keenias ja Indoneesias. Mitu ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika (ÜJKP) tsiviilmissiooni, sealhulgas ELi missioon võimete tugevdamiseks Malis (EUCAP Sahel Mali) ja ELi nõuandemissioon Iraagis (EUAM Iraq), toetab terrorismivastase võitluse ning vägivaldse äärmusluse ennetamise ja selle vastu võitlemise suutlikkuse arendamist kohapeal, järgides samas inimõigusi ja õigusriigi põhimõtteid.

Rahvusvaheline Kriminaalkohus

EL jätkas jõupingutusi, et tagada vastutusele võtmine, eelkõige raskeimate rahvusvaheliste kuritegude eest, ning aidata tagada jõhkrate kuritegude ohvritele õiguskaitse. EL andis Rahvusvahelisele Kriminaalkohtule (RKK) poliitilist, diplomaatilist ja rahalist toetust⁵⁵. EL toetas ka teisi rahvusvahelisi kriminaalkohtuid ja ajutisi riiklikke kohtuid ning tõe- ja lepituskomisjone ja õiguskaitsemehhanisme, et kaitsta ohvrite õigust õigusemõistmisele ja kahju hüvitamisele.

ELi meetmed RKK toetuseks keskendused kohtu abistamisele välisrännakute vastu võitlemisel, eelkõige ELi avalduste ja sekkumiste abil, millega toetatakse kohtu sõltumatust ja usaldusväärsust, ja muude toetusmeetmete abil. EL tõhustas ka koostööd ja teabevahetust RKKga.

---

⁵⁵ Kooskõlas nõukogu otsusega 2011/168/ÜVJP ja selle rakendamist käsitleva 2011. aasta tegevuskavaga ning RKK ja ELi vahelise 2006. aasta koostöö ja abistamise lepingu täitmise raames.

EL jätkas **Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuudi üldkehtivuse** edendamist, eelkõige inimõigusdialoogide ja iga-aastase demaršikampaania kaudu, millega innustatakse Rooma statuuti ratifitseerima või sellega ühinema. Sellekohane erisäte lisati ELi mittekuuluvate riikidega sõlmitavatesse lepingutesse. Rahalist toetust on antud kodanikuühiskonna organisatsioonidele, kes toetavad Rooma statuudi üldkehtivust. EL toetas eelkõige tööd, mida teevad parlamendisaadikute võrgustik „Parliamentarians for Global Actions“ (ligikaudu 1300 seadusandjast koosnev võrgustik rohkem kui 140 valitud parlamendist kogu maailmas) ning Rahvusvahelise Kriminaalkohtu koalitsioon (enam kui 2500 liikmesorganisatsioonist koosnev ülemaailmne kodanikuühiskonna võrgustik 150 riigis). Lisaks kutsuti RKK-teemalistele ELi kohtumistele korrapäraselt esinema kodanikuühiskonna organisatioone.

EL jätkas RKK toetamist mitmepoolsetel ja piirkondlikel foorumitel, nagu ÜRO Julgeolekunõukogu, ÜRO Peaassamblee ja Inimõiguste Nõukogu, samuti Aafrika Liidu kontekstis.

ELi poolt RKK-le antava rahalise toetuse eesmärk oli laiendada peamiste sidusrühmade seas RKK ja Rooma statuudi alaseid teadmisi ning suurendada riikide suutlikkust tegelda Rooma statuudis määratletud kuritegudega. Peamised tegevused hõlmavad järgmist:

- seminarid, üritused ja koolitused, mille eesmärk on edendada koostööd, jagada eksperditeadmisi ja suurendada riiklikku suutlikkust;
- nende riikide õigusala töötajate, kelle olukorda kriminaalkohus uurib, osalemine kohtu külalispetsialistide programmis; ning
- õiguslike vahendite väljatöötamine, et abistada raskete rahvusvaheliste kuritegudega (genotsiid, inimsusvastased kuriteod ja sõjakuriteod) seotud küsimustega tegelevaid õigusala töötajaid.

ELi toetus RKK-le on osa laiematest jõupingutustest, mille eesmärk on tagada, et raskeimate rahvusvaheliste kuritegude toimepanijad võetakse oma tegude eest vastutusele. Koosõlas vastastikuse täiendavuse põhimõttega toetas EL ka mitme riigi, sealhulgas Afganistani, Kongo Demokraatliku Vabariigi, Myanmar, Gruusia, Côte d'Ivoire'i, Keenia, Guinea, Mali ja Uganda kriminaalõigussüsteeme.

Lisaks toetas EL jätkuvalt mitut rahvusvahelist kriminaalkohut ja -mehhanismi, näiteks:

- Kesk-Aafrika Vabariigi erikriminaalkohus;
- Sierra Leone erikohus;
- Kambodža Kohtu erakorraline kolleegium;
- Liibanoni erikohus ning
- ÜRO kriminaalkohtute rahvusvahelise järelegevuse mehhanism, mis on volitatud lõpule viima Rwanda asjade rahvusvahelise kriminaalkohtu ja endise Jugoslaavia asjade rahvusvahelise kriminaalkohtu ülejäänud olulise töö.

2020. aasta augustis võttis EL vastu otsuse toetada Lääne-Aafrika lapsrändajate õiguskaitse kättesaadavuse programmi (7,89 miljonit eurot). Programmi eesmärk on parandada laste juurdepääsu lapsesõbralikule õigusemõistmisele vanuse- ja sootundlike alaealiste õigusemõistmise mehhanismide kaudu ning pakkuda alternatiive lapsrändajate kinnipidamisele Burkina Fasos, Guineas, Malis, Mauritaanias, Nigeris ja Nigeerias. Lääne-Balkanil jälgib EL korrapäraselt laste õiguskaitse olukorda ning stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingute raames peetavatel korrapärasel poliitilistel dialoogidel tõstatab EL küsimusi, nagu ebapiisav tervishoid või kinnipeetud laste juurdepääs haridusele.

Prokuröride rolli suurendamine soolise vägivalla eest kaitsmisel ja selle kasutamise eest karistamisel Marokos

2020. aastal kinnitas 2017. aastal loodud uus prokuratuur kindlalt oma sõltumatust ja juhtrolli võitluses soolise vägivalla kui COVID-19 kriisi nn varipandeemia vastu. EL on aidanud tugevdada prokuratuuri, ühendades poliitilise dialoogi ja rahalised vahendid justiits- ja võrdõiguslikkuse programmide (eelarvetoetus) kaudu ning koos Euroopa Nõukoguga antava tehnilise toe, et tagada õigustepõhine käsitus, mis on kooskõlas rahvusvaheliste standarditega, näiteks Istanbuli konventsiooniga.

Kasutusele võeti järelevalvesüsteem, et tagada lapse õiguste austamine varajase abieluga seotud erandite tegemise menetluses ning soolise vägivalla kriminaliseerimine. 2020. aasta pandeemiaolukorra kajastamiseks võeti vastu erimeetmed. Lisaks töötati liikumispiirangute perioodil välja veebipõhine tugisüsteem kaebuste esitamiseks. Naiste ja tütarlaste vastu suunatud rünnaku või vägivalla juhtumitest oli võimalik teatada tasuta numbriga (8350) vihjeliinile „Koulna Maak“ („Kõik koos“). Nendest juhtumitest teavitati viivitamata prokuratuuri ja kohtupolitseid.

See algatus, mida rakendati tihedas koostöös muude institutsiooniliste talituste ja kodanikuühiskonnaga, rõhutas prokuröri rolli ohvrite õiguskaitse kättesaadavuse säilitamisel ja selle tagamisel, et need valdkonnad jääksid esmatähtsaks.

1.6 VASTUTUSELE VÕTMINE, KARISTAMATUSEVASTANE VÕITLUS JA ÜLEMINEKUPERIOODI ÕIGUSEMÕISTMISE TOETAMINE

Nõukogu võttis 7. detsembril 2020 vastu otsuse ja määruse, millega kehtestatakse kogu maailmas rakendatav inimõiguste rikkujate vastane sanktsioonirežiim. See on oluline saavutus. Esimest korda on ELil õigusraamistik, mis võimaldab võtta sihipäraseid meetmeid isikute, üksuste ja asutuste – sealhulgas riiklike ja valitsusväliste osalejate – vastu, kes vastutavad inimõiguste raske rikkumise eest kõikjal maailmas, osalevad nendes või on nendega seotud, ning seda sõltumata rikkumise toimepanemise asukohast.

Piiravate meetmetega nähakse ette üksikisikute reisikeeld ning üksikisikute ja üksuste rahaliste vahendite külmutamine. Lisaks on üksikisikutel ja üksustel ELis keelatud loetellu kantutele otseselt või kaudselt rahalisi vahendeid kättesaadavaks teha.

Kogu maailmas rakendatava inimõiguste rikkujate vastase ELi sanktsioonirežiimi puhul kehtib humanitaarabi suhtes kohaldatav erand, mis võimaldab liikmesriikide pädevatel asutustel lubada rahaliste vahendite või majandusressursside vabastamist või kättesaadavaks tegemist loetellu kantutele, kui see on vajalik üksnes humanitaarabi andmise eesmärgil.

Sihipärase piiravate meetmete raamistikku kohaldatakse selliste tegude suhtes nagu genotsiid, inimsusvastased kuriteod ja muud inimõiguste rasked rikkumised (nt piinamine, orjapidamine, kohtuvälised hukkamised, meelevaldsed vahistamised või kinnipidamised). Sanktsioonirežiimi kohaldamisalasse võivad kuuluda ka muud inimõiguste rikkumised, kui need on aluslepingus (ELi lepingu artikkel 21) sätestatud ühise välis- ja julgeolekupoliitika eesmärkide seisukohast ulatuslikud, süstemaatilised või muul viisil rasked.

EL rakendas 2020. aastal jätkuvalt oma **poliitikaraamistikku üleminekuperioodi õigusemõistmise toetamiseks**. See hõlmas teema tõstatamist kahepoolsetes dialoogides ELi mittekuuluvate riikidega, näiteks Nepaliga, ning piirkondlike organisatsioonidega, näiteks Aafrika Liiduga. ELi ja Aafrika Liidu inimõigusdialoogi viimases voorus 8. detsembril 2020⁵⁶ rõhutasid mõlemad pooled, et tähtis on jätkata jõupingutusi karistamatuse probleemi lahendamiseks ning et vaja on vastastikust täiendavust riiklikul, piirkondlikul ja rahvusvahelisel tasandil, korrates oma kavatsust korraldada 2021. aastal ekspertide seminar. ELi mehhanismist õigusemõistmise jaoks konfliktiolukorras ja üleminekuperioodil, mida rahastatakse ELi stabiilsuse ja rahu edendamise rahastamisvahendi alusel, anti jätkuvalt kohandatud ja kõrgetasemelist tehnilist abi valitud ELi delegatsioonidele kohapeal. Mehhanismi vahekokkuvõtte kinnitas sellest saadud selget kasu, mida näitab ka ELi delegatsioonide suur huvi mehhanismi ekspertide pakutavate nõustamisteenuste kasutamise vastu. EL toetas tõe, õigluse ja heastamise edendamise ning kriiside ja inimõiguste rikkumiste mittekordumise tagamise ÜRO eriraportööri volituste pikendamist⁵⁷.

Kodanikuühiskonna kontrolli edendamine Boliivia kohtureformi raames

Alates kodanikuühiskonna õiguslase platvormi loomisest 2015. aastal on EL seda kui poliitika toetamise ja järelevalve rolli kandjat toetanud. Seda on tehtud kahe järjestikuse EIDHRi projekti kaudu, mida viib ellu fond „Fundación Construir“⁵⁸, et toetada kodanike osalemist kohtureformis, mis tagab õiguskaitse kättesaadavuse kõigile (kogueelarve 1,5 miljonit eurot). Selle pikaajalise koostöö raames on EL toetanud kohtuvalimiste ja peaprokuratuuri ametisse nimetamise avalikku kontrolli. Projekti toetusel koostati olulisi aruandeid, et teavitada ÜROd ja Ameerika Inimõiguste Komisjoni peamistest probleemidest, mis on seotud põhiõiguste ja nõuetekohase menetlusega Boliivias. 2020. aastal oli projektist toetatav õigusküsimuste vaatluskeskus peamine õigusküsimusi käsitlevate andmete hoidla, mis hõlmab kõiki riigiasutusi. Lisaks on see algatus aidanud välja töötada uuenduslikke koostöömehhanisme riigi ja kodanikuühiskonna vahel ning edendada tasuta õigusabi andmist, et aidata kõige haavatavamas olukorras olevatel inimestel saada juurdepääs tasuta õigusemõistmisele ja hüvitistele.

⁵⁶ https://eeas.europa.eu/delegations/african-union-au/90470/joint-communic%C3%A9-european-union-%E2%80%93-african-union-hold-16th-human-rights-dialogue_en

⁵⁷ <https://undocs.org/en/A/HRC/RES/45/10>

⁵⁸ <https://www.fundacionconstruir.org/participacionciudadanaenlareformaalajusticia/#>

2020. aastal oli EL jätkuvalt **kaitsmise kohustuse (R2P)** kontseptsiooni kindel toetaja. Tihedas koostöös ELi liikmesriikidega seadis EL oma tegevuses tähelepanu keskpunkti R2P kontseptsioonile jätkuva poliitilise pühendumuse edendamise ja selle kontseptsiooni rakendamise, hõlbustades dialoogi ja osalemist ÜRO kontekstis ning kohaldades kõnealust kontseptsiooni analüütilise vahendina konkreetsete riikide olukorra suhtes.

R2P kontseptsiooni vastuvõtmise 15. aastapäev pakkus sellega seoses täiendavaid võimalusi. Inimõiguste Nõukogu 44. istungjärgul toetas EL resolutsiooni „15 aastat vastutust kaitsta elanikkonda genotsiidi, sõjakuritegude, etnilise puhastuse ja inimsusvastaste kuritegude eest, nagu on sätestatud 2005. aasta maailma tippkohtumise järeldustes“, mis kujutas endast esimest temaatilist resolutsiooni R2P kontseptsiooni kohta.

Samuti toetas EL Inimõiguste Nõukogu resolutsiooni⁵⁹ Inimõiguste Nõukogu panuse kohta inimõiguste rikkumiste ennetamiseks ning resolutsiooni genotsiidi ärahoidmise kohta⁶⁰.

18. septembril 2020 hääletasid kõik ELi liikmesriigid selle poolt, et lisada ÜRO Peaassamblee 75. istungjärgu päevakorda punkt R2P ning genotsiidi, sõjakuritegude, etnilise puhastuse ja inimsusvastaste kuritegude ennetamise kohta.

EL ja selle liikmesriigid püüdsid koostöös R2P sõprade rühmaga nii Genfis kui ka New Yorgis jätkuvalt selle poole, et võimaldada ÜRO-l võtta seoses R2Pga tõhusaid ja operatiivseid meetmeid, toetades muu hulgas Prantsusmaa ja Mehhiko algatust vetoõiguse piiramiseks juhul, kui on kindlaks tehtud, et on toimunud jõhker massikuritegu. EL tõhustas veelgi oma koostööd ÜROga R2P valdkonnas ning toetas jätkuvalt nii poliitiliselt kui ka rahaliselt ÜRO peasekretäri erinõunikku R2P küsimustes ning ÜRO genotsiidi vältimise ja R2P ühisbürood. EL rahastas jõhkrate kuritegude ennetamise suuniste väljatöötamist, mis põhinevad teadusuuringutel, milles hinnatakse, kuidas ennetusmeetmed toimivad ja mida on võimalik sellest õppida tulevaste tavade parandamiseks.

---

⁵⁹ A/HRC/45/L.32.

⁶⁰ A/HRC/RES/43/29.

Kooskõlas ELi üldise „parema taastamise“ püüdlusega saavutada maailmamajanduse roheline, kaasav, digitaalne ja vastupanuvõimeline taastumine on ELi tervikliku strateegilise reageerimise eesmärk ka jõhkrate massikuritegude ennetamine. EL on jätkuvalt juurutanud ennetamise ja varajaste meetmete võtmise tava, mis põhineb temaatiliste, geograafiliste ja kriisiohje osakondade tihedal koostööl. Lisaks on EL tugevdanud oma suutlikkust kohandada asjakohaseid vahendeid ja algatusi, et kaasata R2P valdkonnaülese ja tegevuskontseptsioonina välispoliitikasse, sealhulgas sisekoolituse kaudu. EL on liikmesriikide toetusel jätkanud konfliktianalüüsi ja oma konfliktidealase varajase hoiatamise süsteemi kasutamist, et teha kindlaks R2Pga seotud probleemid ja keskenduda varajasele meetmete võtmisele.

2. VASTUPANUVÕIMELISTE, KAASAVATE JA DEMOKRAATLIKE ÜHISKONDADE ÜLESEHITAMINE

2.1 DEMOKRAATLIKE, VASTUTUSTUNDLIKE JA LÄBIPAISTVATE INSTITUTSIOONIDE EDENDAMINE

Esimest korda alates 2001. aastast on autokraatiad enamuses⁶¹ ja COVID-19 puhang on süvendanud juba olemasolevaid demokraatiaprobleeme kogu maailmas. Demokraatia tagasilanguse vastu võitlemiseks püüab EL toetada näiteks sõltumatut meediat ja ajakirjanikke, tugevdada parlamente ja õigusriiki ning teha erapooletut koostööd erakondadega.

Euroopa demokraatia tegevuskava⁶² eesmärk on suurendada ELi demokraatlike riikide võimet väljakutsetega toime tulla, käsitledes valdkondi, kus meie demokraatlikud süsteemid on kõige enam ohustatud. Seetõttu täiendab ja kajastab see ELi uut inimõiguste ja demokraatia tegevuskava, käsitledes sekkumise ja manipuleerimise ohtu, et kaitsta demokraatiat nii ELis kui ka väljaspool seda.

Valimisvaatlusmissioonid on väga selge näide ELi pühendumisest demokraatia toetamisele ning inimõiguste ja õigusriigi põhimõtte austamise edendamisele partnerriikides. 2020. aastal saatis EL välja kolm valimisvaatlusmissiooni: aasta alguses Guyanasse ja Peruuusse ning oktoobris Ghanasse – see oli esimene ELi valimisvaatlusmissioon pärast COVID-19 pandeemia algust. Valimisprotsessi jälgimiseks lähetati kaheksa valimisekspertide missiooni Boliiviasse, Burkina Fasosse, Côte d'Ivoire'i, Jordaaniasse, Kesk-Aafrika Vabariiki, Malisse, Myanmaris ja Nigerisse.

Lisaks kulutas EL 73 miljonit eurot valimisabile, sealhulgas projektidele, mis olid pühendatud valimistega seotud vägivalla ennetamisele ning kodanike ja kohalike kodanikuühiskonna organisatsioonide rolli tugevdamisele valimiste vaatlemisel. Suutlikkuse suurendamise abi ja toetust anti valimiskomisjonidele paljudes riikides, nagu Etioopia, Nigeeria, Paraguay, Kesk-Aafrika Vabariik, Niger ja Burkina Faso.

---

⁶¹ Anna Lürrmann, Seraphine F. Maerz, Sandra Grahn, Nazifa Alizada, Lisa Gastaldi, Sebastian Hellmeier, Garry Hindle ja Staffan I. Lindberg, 2020. [Autocratization Surges – Resistance Grows. Democracy Report 2020](#). Varieties of Democracy Institute (V-Dem) and V-Dem's Pandemic Backsliding Project.

⁶² Euroopa demokraatia tegevuskava, COM (2020) 790 final, 3. detsember 2020: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=COM%3A2020%3A790%3AFIN&qid=1607079662423>

EL toetas kodanikest valimisvaatlejaid OSCE osalisriikides toimunud valimiste ajal, eelkõige Gruusias, Moldova Vabariigis ja Ukrainas. EL eraldas rahalisi vahendeid ka Aafrika valitsusvälistele organisatsioonidele, nagu West Africa Network for Peacebuilding (Lääne-Aafrika rahuloome võrgustik) ja Election Institute for Sustainable Democracy in Africa (Aafrika kestlikku demokraatiat toetav valimisinstituut), et kavandada ja viia koos kohalike kodanikuühiskonna organisatsioonidega läbi riigisisene valimiste vaatlemine või rahu jälgimine, nt Burkina Faso või Kesk-Aafrika Vabariigis.

Sotsiaalmeedia roll valimiskampaaniates kogu maailmas on üleilmse pandeemia ajal veelgi suurenenud. EL hakkas 2019. aastal välja töötama ja katsetama oma metoodikat valimiskampaania jälgimiseks internetis ja 2020. aastal muutus veebiruumi jälgimine juba ELi valimisvaatlusmissioonide töö standardseks osaks.

Kõik ELi valimisvaatlusmissioonide lõpparuanded alates 2016. aastast, sealhulgas missioonide soovitusel, on kättesaadavad ELi valimisvaatlusmissioonide andmebaasis⁶³.

2020. aastal võttis komisjon vastu laienemist käsitleva muudetud metoodika, mille liikmesriigid heaks kiitsid. Muudetud metoodika kohaselt muutuvad põhialused, sealhulgas demokraatlike institutsioonide toimimine, ühinemisläbirääkimistel veelgi kesksamaks ja määravad nende üldise tempo.

2020. aastal oli Euroopa demokraatia rahastu jätkuvalt ELi peamine partner laienemisprotsessis osalevates riikides ja Euroopa naabruses asuvates riikides ning selle kaudu toetati algatusi mitmes valdkonnas, alates vaatlemisest ja teadlikkuse suurendamisest konkreetsetes küsimustes, nagu valimistel osalemise vajadus ja valijate õigused, kuni kogenematute aktivistide koolitamiseni valimistel osalemise teemal.

Lisaks toetas Euroopa demokraatia rahastu meediaseiret ja sotsiaaluuringuid, uurides näiteks inimeste hoiakuid seoses valimistega. Koostöö Euroopa demokraatia rahastuga sujus COVID-19 pandeemia ajal eriti hästi ning andis kodanikuühiskonna organisatsioonidele ja meediakanalitele olulist abi praeguste piirangute ja ohutusmeetmetega kohanemisel.

---

⁶³ ELi valimisvaatlusmissioonide andmebaas: <https://ec.europa.eu/info/strategy/relations-non-eu-countries/types-relations-and-partnerships/election-observation/mission-recommendations-repository/home>

EL jätkas koostööd Euroopa Nõukoguga demokraatia edendamise küsimustes. Näiteks Ukrainas ellu viidud meediavabadusteemalise ühisprojekti eesmärk oli tagada 2019.–2020. aasta valimiste tasakaalustatud ja professionaalne kajastamine meedias.

EL toetab juhtimisreformi Türgmenistanis

Euroopa Liit toetab demokraatlikke reforme Türgmenistanis. Seda eesmärki silmas pidades rahastab EL kahepoolset projekti avaliku halduse suutlikkuse suurendamiseks Türgmenistanis. ELi projektiga toetatakse avaliku halduse magistriprogrammi arendamist ja avaliku teenistuse akadeemia haldusreformi. Korraldati rida koolitusi ja õpikodasid akadeemilisele personalile, et tagada teadmussiire ning demokraatlike põhimõtete ja väärtuste edendamine Türgmenistani avalikus teenistuses, tugevdades nende institutsioonilist ja koolitussuutlikkust rahvusvaheliste konventsioonide rakendamiseks kooskõlas riikliku inimõiguste tegevuskavaga.

2020. aastal andis EL mitmele riigile ka tehnilist valimisabi. Näiteks töötas Bosnia ja Hertsegoviina keskvalimiskomisjon ühinemiseelse abi rahastamisvahendi (IPA) abiga välja viieaastase strateegia ja vastava tegevuskava, et parandada valimisprotsessi usaldusväärsust, läbipaistvust ja tõhusust. ELi vahendid võimaldasid valitsusvälisel organisatsioonil „Pod Lupom“ kasutada 2020. aasta novembris toimunud kohalikel valimistel rohkem kui 2600 valimisvaatlejat.

Lääne-Balkan on jätkuvalt prioriteetne piirkond, mille demokraatlikel institutsioonidel on tugev poliitiline toetus, ning 2020. aasta alguses korraldati mõningaid tegevusi kohapeal. Jaanuaris korraldati Põhja-Makedoonia Vabariigi parlamendiga peetava Jean Monnet' dialoogi kolmas voor ning pärast ennetähtaegseid parlamendivalimisi toimus veebis järelkonsultatsioon. 2020. aasta veebruaris toimusid konsultatsioonid seoses Serbia Vabariigi Rahvusassamblees toimuva erakondadevahelise dialoogiga. Kogu aasta vältel jätkusid veebikonsultatsioonid nende riikide (ja teiste, näiteks Ukraina) poliitiliste sidusrühmadega. Piirkonna kuue riigi parlamendiametnikele korraldati koos Gruusia, Moldova Vabariigi ja Ukrainaga virtuaalne koolituskursus pandeemiaga seotud korrupsiooniriskidega tegelemise teemal. Toimus ka parlamendiametnike teabekoosolek, kus rõhutati ELi majanduslikku toetust Lääne-Balkanile.

2020. aastal sai hoo sisse ELi parlamentide tugevdamise juhtprojekt „INTER PARES“ – **ELi üleilmne projekt parlamentide suutlikkuse suurendamiseks**⁶⁴. Sellega loodi partnerlussuhted, mis hõlmavad kaheksat partnerparlamenti kogu maailmas (Malaisia, Bhutan, Maldiivid, Gambia, Panama, Malawi, Trinidad ja Tobago ning Mauritaania) ning ELi liikmesriikide parlamente (sealhulgas Kreeka, Taani, Saksamaa, Tšehhi Vabariik, Slovakkia, Ungari, Hispaania, Iirimaa ja Rootsi).

Projekti raames kohandati tegevus, sealhulgas seminarid, koolitused, dialoogid ja juhendamine, veebipõhisesse ja virtuaalsesse formaati. Projekti „INTER PARES“ raames dokumenteeriti parlamentide reageeringuid COVID-19 kriisile, kogudes ja jagades parimaid tavasid, et kaitsta ja tugevdada parlamentaarset demokraatiat.

Projekti raames avaldati 2020. aasta mai alguses dokument „Parliaments and Crisis: Challenges and Innovations“ („Parlamendid ja kriis: väljakutsed ja innovatsioon“). Rahvusvahelisel parlamentarismi päeval 30. juunil avaldati andmete jälgimise kaart, millel on näidatud parlamentide vastused 166 riigis.

Lisaks toetati projekti raames oluliselt i) AGORA platvormi uuendamist, ii) mitut sidusrühma hõlmavat parlamentaarset arengu alaste teadmiste jagamise veebikeskust ning iii) parlamentidevahelise liidu parlamendi innovatsioonikeskust. Samuti hakati koostama mitmeid e-õppe mooduleid peamiste parlamentaarsete küsimuste kohta.

---

⁶⁴ ELi üleilmne projekt parlamentide suutlikkuse suurendamiseks: <https://www.inter-pares.eu/>

2.2 ARVESTAVA, KAASAVA, OSALUS- JA ESINDUSPÕHISE OTSUSTUSPROTSESSI EDENDAMINE

2020. aastal kajastus ELi seismine poliitilise pluralismi eest tema jätkuvas toetuses poliitiliste erakondade süsteemidele mitmeparteilisel ja erapooletul viisil.

Seoses sellega aitas erakondade tugevdamise katseprojekti raames toetatud viie projekti elluviimine tugevdada naiste rolli erakondades ning luua võrdsemad tingimused Malawi, Boliivia, Maroko, Benini, Paraguay, Mongoolia, Moldova, Tuneesia, Gruusia ja Kõrgõzstani mitmeparteilistes süsteemides.

Peatati kohapealne tegevus noorte poliitiliste liidrite programmi raames, mis edendab dialoogi ja mõistmist, et toetada pikaajalist rahu ja usaldust tulevaste juhtide seas väljaspool ELi. Siiski korraldati liikumispiirangute ajal programmi vilistlastega mitu veebipõhist üritust: koos Anna Lindhi sihtasutusega organiseeriti kolm arutelu ning üks vilistlane osales Euroopa Parlamendi julgeoleku ja kaitse allkomisjoni istungil.

15. septembril tähistatava rahvusvahelise demokraatia päeva puhul toimus 14.–17. septembril mitu veebipõhist arutelu demokraatia olukorra üle COVID-19 pandeemia ajal. Need korraldasid ühiselt Euroopa Parlament ja juhtivad ühendused, kes tegelevad demokraatia edendamisega Euroopas ja väljaspool seda. Detsembris korraldasid Euroopa Komisjon ja parlamentide partnerlusprojekt „INTER PARES“ ühiselt rahvusvahelise konverentsi „Parliaments and democratic innovations: adapting the capacities of parliaments to changing democracies“ („Parlamendid ja demokraatlikud uuendused: parlamentide suutlikkuse kohandamine muutuva demokraatiaga“). Konverentsil osalesid parlamendiliikmed, teadlased ja parlamendiametnikud, et arutada, kuidas esindusdemokraatia muutub ja kuidas need muutused parlamente mõjutavad.

EL rahastas programmi „Young Mediterranean Voices“ („Vahemere piirkonna noorte häääl“), mis hõlmab Vahemere lõunapiirkonda ja Euroopat, keskendudes kultuuridevahelisele dialoogile. Selle eesmärk on muuta noorte juhitud arutelu kaasava ühiskonna poliitikameetmeks. 2020. aastal toimus programmi kaaskorraldamisel mitu veebipõhist kõrgetasemelist poliitilist dialoogi, kus noored delegaadid suhtlesid maailma tasandi juhtidega, sealhulgas kõrge esindaja / asepresidendi, ÜRO juures asuva ELi suursaadiku, naabruspoliitika ja laienemisläbirääkimiste voliniku ja peadirektori, Euroopa Parlamendi asepresidendi ja teiste Euroopa Parlamendi liikmetega. 2020. aasta aprillis osalesid selle programmi vilistlased veebipõhises vestluses ELi suursaadikuga ÜRO juures noori, rahu ja julgeolekut käsitleva ÜRO resolutsiooni teemal, tagades, et nende häält võetakse ÜRO Julgeolekunõukogus toimuval olulisel arutelul kuulda.

ELi ja Euroopa Nõukogu ühisprogrammil „Kultuuridevaheline õppevahetus ülemaailmse hariduse, võrgustike loomise ja dialoogi kaudu“ (iLEGEND) olid sarnased eesmärgid, edendades kultuuridevahelist dialoogi, osalemist, suutlikkuse suurendamist ja heade tavade vahetamist.

2.3 SÕLTUMATU JA MITMEKESISE MEEDIA, TEABELE JUURDEPÄÄSU JA DESINFORMATSIOONIVASTASE VÕITLUSE TOETAMINE

EL toetas jätkuvalt sõltumatut ja mitmekesisest meediat, juurdepääsu teabele ja desinformatsioonivastast võitlust. EL mõistis hukka ajakirjanike ja meediatöötajate töö piiramise ning võttis selle suhtes meetmeid, tagades ajakirjanike ja meediatöötajate turvalisuse ja kaitse ning toetades meediaalgatusi. Lisaks sisaldas 2020. aasta detsembris vastu võetud Euroopa demokraatia tegevuskava peatükki, milles käsitletakse konkreetselt meediavabadust ja meedia mitmekesisust ning rõhutatakse nende tähtsust meie demokraatia jaoks. Tegevuste hulka kuulusid meetmed ajakirjanike turvalisuse edendamiseks ja üldsuse osalemist takistavate strateegiliste kohtuasjade käsitlemiseks ning struktureeritud dialoogi kavandamine asjaomaste rahvusvaheliste organisatsioonidega, et edendada nende meetmete rakendamist.

EL jätkas meediavabadust ja ajakirjanike turvalisust toetavate programmide elluviimist paljudes piirkondades ning algatas COVID-19 pandeemiaga seoses uusi programme. Viimase kahe aasta jooksul on ajakirjanikele ja meediavabadusele eraldatud rahalist toetust kokku 50 miljonit eurot.

Aafrikas, Aasias, Lähis-Idas ja Ladina-Ameerikas kasutati konfliktidest mõjutatud piirkondade toetamiseks nii standardseid koostööprogramme kui ka stabiilsuse ja rahu edendamise rahastamisvahendit. Nende programmide eesmärk oli parandada habraste ühiskondade vastupanuvõimet ja stabiilsust, tugevdades sõltumatut meediat ja kodanikuühiskonna organisatsioone ning toetades ajakirjanikke ja faktikontrollijaid, et parandada juurdepääsu usaldusväärsele teabele COVID-19 kohta ja võidelda desinformatsiooni vastu.

ELi naabruses rakendati mitu meetet.

- EL kinnitas taas oma toetust meediavabadusele lõunanaabruses (eraldati 14 miljonit eurot avalikku huvi teenivale sõltumatule meediale) ja kuues idapartnerluse riigis (eraldati 12 miljonit eurot Armeeniale, Aserbaidžaanile, Gruusiale, Moldovale, Ukrainale ja Valgevene). Lääne-Balkanil ja Türgis eraldati ligi 20 miljonit eurot algatustele, mille eesmärk on toetada meediavabadust ja mitmekesisust ning edendada kodanikuühiskonna organisatsioonide, sealhulgas meediakanalite ja -organisatsioonide mitmekesisust, tõhusust ja kestlikkust.
- EL pakkus koostöös Euroopa Nõukoguga horisontaalse rahastamisvahendi kaudu kohtunike, juristide ja kodanikuühiskonna esindajatele koolitust ja muid tugimeetmeid, muu hulgas väljendusvabaduse eri aspektide (Euroopa inimõiguste konventsiooni 10. peatükk) kohta, sealhulgas ajakirjanike turvalisuse kohta.
- Konkreetsete riikide programmidele anti lisatoetusi. Näiteks toetas EL Albaania Meediainstituudi ja Rahvusvahelise Ajakirjanike Föderatsiooni partnerluses elluviidavat projekti. Selle projekti eesmärk on suurendada meediaorganisatsioonide ja ajakirjanike kutseliitude suutlikkust tugevdada kutsestandardeid ja eetikat ning edendada ja kaitsta õigust väljendusvabadusele. Projektiga toetatakse ka kodanikuühiskonna organisatsioonide algatusi, millega edendatakse paremaid tööstandardeid ja -seadusi ning standardeid ja tavasid, mis kaitsevad arvamus- ja väljendusvabadust.

EL jätkas kogu 2020. aasta vältel ELis ja partnerriikides võetavate meetmete suurema kooskõla ja koordineerimise edendamist. Näiteks reageeris mitu ELi mittekuuluvat riiki ELi kindlameelsele lähenemisviisile seoses desinformatsiooni ja vaenukõnega ning ELi silmapaistvatele sisu reguleerimise meetmetele. Komisjoni esitatud digiteenuste õigusakt ja hiljuti vastu võetud rassismivastane tegevuskava on mõlemad sellega seoses asjakohased, arvestades nende olemuslikke seoseid väljendusvabaduse küsimusega. Euroopa demokraatia tegevuskava sisaldas ka meetmeid, mille eesmärk on kaitsta valimiste usaldusväärset ja edendada demokraatlikku osalemist ning võidelda desinformatsiooni vastu.

Järgmised 2020. aastal vastu võetud algatused olid märkimisväärsed oma mõju poolest väljaspool ELi.

- Ühisteatises „Võitlus COVID-19 kohta levitatava väärinfoga – faktid selgeks“, mis võeti vastu 10. juunil 2020, kuulutasid komisjon ja kõrge esindaja / asepresident Euroopa demokraatia tegevuskava osana välja meetmed meediavabaduse ja mitmekesisuse tugevdamiseks ELis.
- Euroopa demokraatia tegevuskava eesmärk on suurendada meediavabadust ja meedia mitmekesisust, kaitsta sõnavabadust ja demokraatlikku arutelu, edendada vastupanuvõimelisi valimisprotsesse ja võidelda desinformatsiooni vastu. Selles käsitletakse selliseid küsimusi nagu ajakirjanike turvalisuse kaitsmine ja võitlus üldsuse osalemise vastaste strateegiliste hagide mõju vastu. See hõlmab meedia mitmekesisuse toetamise meetmeid tihedas kooskõlas meedia tegevuskavaga. Selles anti teada algatustest, mille eesmärk on edendada poliitilise reklaami ja teabevahetuse läbipaistvust, selgemaid reegleid Euroopa tasandi erakondade rahastamisel ning tugevdatud koostööd ELis, et tagada usaldusväärsed, kaasavad ja läbipaistvad valimised. See hõlmab koostöö hõlbustamist ELi võrgustike ning partnerriikide ja rahvusvaheliste organisatsioonide vahel, et arendada suutlikkust ja vahetada parimaid tavasid võitlemisel valimisi ähvardavate ohtude vastu ning edendada kõrgeid rahvusvahelisi standardeid uute tehnoloogiate kasutamisel.
- Desinformatsioonivastased meetmed Euroopa demokraatia tegevuskavas täiendavad seadusandlikke meetmeid, mida Euroopa Komisjon on võtnud digiteenuste õigusakti käsitleva määruse ettepanekuga, milles muu hulgas käsitletakse ebaseadusliku sisu ja desinformatsiooni levitamist veebis, kaitstes samal ajal põhiõigusi.

Eespool nimetatud algatused kujundavad ELi välistegevust demokraatia toetamiseks partnerriikides. Demokraatia ees seisvad väljakutsed on sarnased ELis ja väljaspool seda, kuigi mõnes kontekstis süvendavad neid märkimisväärselt lisategurid, mis on seotud näiteks inimõiguste, demokraatia ja õigusriigi põhimõtte mitteaustamise, arengu, majanduse või ebakindlusega. See muudab veelgi olulisemaks ELi abi, mille eesmärk on tagada läbipaistvad valimised, vaba meedia ja juurdepääs teabele.

Desinformatsiooniga tegelemisel ja teabele juurdepääsu tagamisel on võtmetähtsusega meediakeskkond, kus vaba ja mitmekesine meedia, ajakirjanikud, faktikontrollijad ja muud meediatöötajad saavad teha oma tööd turvaliselt ja sõltumatult. 2020. aastal tegi EL desinformatsiooni vastu võitlemisel jõupingutusi, et saavutada eesmärk tugevdada meediakeskkonda mitte ainult ELis, vaid ka väljaspool seda, sealhulgas edendades meediavabadust ja sõltumatut meediat.

EL kordas, et juhtpõhimõttena peaksid desinformatsiooni vastu võitlemiseks kavandatud meetmed jääma oma eesmärgiga proportsionaalseks ega tohiks kahjustada põhiõigusi ja -vabadusi. Selles kontekstis on vaba ja mitmekesine meedia desinformatsiooniga tegelemisel ja üldsuse teavitamisel keskse tähtsusega.

Pärast ELi desinformatsioonivastase tegevuskava⁶⁵ ning vabade ja õiglaste valimiste tagamiseks kavandatud meetmepaketi⁶⁶ vastuvõtmist 2018. aastal töötati 2020. aastal välja ja viidi ellu konkreetsed desinformatsiooni käsitlevad ELi algatused, austades täielikult põhiõigusi ja -vabadusi. Sealjuures jälgiti liikmesriikide poolt COVID-19 pandeemia kontekstis võetud meetmeid, sealhulgas desinformatsiooni vastu võitlemise meetmeid ning nende meetmete mõju demokraatiale, põhiõigustele ja õigusriigi põhimõttele. Komisjon abistas liikmesriike parimate tavade vahetamise kaudu, et toetada sellega seoses usaldusväärseid, kaasavaid ja läbipaistvaid valimisi Euroopa valimiskoostöö võrgustiku raames, mis vahendas 2020. aastal kahte sellist teabevahetust.

---

⁶⁵ https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/action_plan_against_disinformation.pdf

⁶⁶ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_18_5681

EL parandas oma reageerimist desinformatsioonile, mis hõlmas **varajase hoiatamise süsteemi** loomist. 2020. aastal tagas see platvorm, et ELi institutsioonide ja kõigi ELi liikmesriikide vahel vahetati tõhusalt teavet mitte ainult desinformatsiooni, vaid ka meediavabaduse ja meediapädevuse kohta.

Euroopa välisteenistuse strateegilise kommunikatsiooni töörühmad keskendusid jätkuvalt idanaabrusele ja Venemaale, Lääne-Balkanile ja lõunanaabrusele, Lähis-Ida ja Põhja-Aafrika ning Pärsia lahe piirkonnale. Nende töörühmade eesmärgid hõlmavad järgmist:

- tegelemine välisriikide ja valitsusväliste osalejate levitatava desinformatsiooniga ja sellele reageerimine;
- meediakeskkonna tugevdamine ELi naabruses, laienemispkiirkonnas ja liikmesriikides, sealhulgas pakkudes toetust meediavabaduse edendamiseks;
- sõltumatu meedia tugevdamine ning
- ELi poliitika tõhusa edendamise ja sellest teavitamise tagamine.

2020. aasta novembri seisuga oli idanaabruse strateegilise kommunikatsiooni töörühma⁶⁷ juhtprojekti EUvsDisinfo⁶⁸ raames kindlaks tehtud, analüüsitud ja esitatud üle 10 000 näite Kremli-meelsest meediast lähtuva desinformatsiooni kohta, mida on dokumenteeritud üldsusele kättesaadavas andmebaasis alates 2015. aastast. Töörühm korraldas ka mitu intervjuud kogenud Venemaa ajakirjanikega, kes töötasid desinformatsiooni uurimise ja paljastamise nimel, et tugevdada oma häält arutelus⁶⁹.

---

⁶⁷ Idanaabruse strateegilise kommunikatsiooni töörühmal on erivolitused Venemaa käimasolevate desinformatsioonikampaaniate vastu võitlemiseks. Euroopa Ülemkogu 2015. aasta järeldused: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11-2015-INIT/en/pdf>

⁶⁸ www.euvsdisinfo.eu

⁶⁹ <https://euvsdisinfo.eu/the-information-boomerang-returns/>

Kas Maa on lame? Kas olete selles kindel? Arutame seda...

Moskva Goethe Instituudi ja COLTA.RU ühine meediapädevuse projekt „The Earth is Flat – How to Read Media“ („Maa on lame – kuidas lugeda meediat“), mida rahastatakse demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendist, võttis hiljuti kokku oma kolmeaastase töö tulemused.

Projektimeskond korraldas õpikodasid õpilastele, koolitusi õpetajatele, interaktiivseid videotunde tudengitele ja avalikke loenguid laiale publikule, avaldas meediasisu ja toetas meediapädevuse algatusi 16 Venemaa linnas Kaliningradist Vladivostokini.

Seminaridel osales üle 900 inimese ja osalejaid oli neli korda rohkem kui algselt kavandatud. Interaktiivsetel videoloengutel osales üle 250 tudengi. 14 koolitusel osales ligikaudu 300 õpetajat. Avalikud loengud, kaks veebiarutelu meediaekspertidega ja veebikonverents tõid kokku 1800 inimest.

Eksperdid jagasid oma teadmisi tänapäeva meediamaastikul navigeerimise ning faktide ja väljamõeldise eristamise kohta. Nad aitasid teismelistel ja täiskasvanutel meedia pakutavat kriitiliselt hinnata ja seista oma õiguste eest. Arutelul käsitleti ka isiklike kontode ja andmekaitse, internetiarutelude eetika, vaenukõne ning trollide ja küberkiusamisega kokkupuutumise küsimusi.

Projektiga toetati kodanikuühiskonda ja kunstiteemalist dialoogi ning sellesse kaasati Venemaa ja välisriikide meedia kuulsused, sealhulgas sõltumatud ajakirjanikud, blogijad, filmirežissöörid ja kunstnikud.

Kõik peaaegu kolme aasta jooksul koostatud teoreetilised ja praktilised materjalid koondati meediapädevuse õppematerjaliks. Lisateavet projekti ja selle metoodiliste väljundite kohta (õppevideod, loengud, interaktiivsed testid jne) leiab aadressilt <https://howtoreadmedia.ru/en/>

Eri piirkondades on võetud sihipäraseid meetmeid. 29. septembril 2020 toimus esimene ELi ja Lääne-Balkani meediapädevuse konverents, mis tõi kokku faktikontrollijad, noored, ajakirjanikud ja ametivõimud Lääne-Balkanilt, EList ja mujalt, et arutada meediapädevust ja desinformatsioonivastast võitlust. Kõrge esindaja / asepresident tegi videoavalduse, milles ta pöördus piirkonna faktikontrollijate poole ja kiitis neid.

EL toetab väljendus- ja meediavabadust Lääne-Balkanil ka ELi rahastatava Lääne-Balkani ja Türgi horisontaalse rahastu kaudu, mida rakendab Euroopa Nõukogu.

Euroopa tiimi pandeemia reageerimise raames toetas EL uut projekti – üleilmset seireplatvormi (Global Monitor), millega jälgitakse COVID-19 pandeemia mõju demokraatiale ja inimõigustele⁷⁰. Global Monitor on veebiplatvorm, mille eesmärk on hõlbustada üldsuse juurdepääsu andmetele ja analüüsi selle kohta, kuidas COVID-19 pandeemia kontekstis võetud meetmed mõjutasid demokraatiat ja inimõigusi 165 riigis üle maailma.

Rahvusvaheline demokraatia ja valimisabi instituut International IDEA viib ellu projekti, mida EL kaasrahastab EIDHRist. International IDEA kogub ja analüüsib sõltumatult andmeid, mis põhinevad tema enda demokraatia mõõtmise raamistikul, mille alusel ta koostab oma kord kahe aasta tagant esitatava aruande demokraatia olukorra kohta maailmas. EL hindamises ei osale.

Lisaks on Global Monitor näide tihedast üldisest koostööst, kuna see kasutab ka juhtivate kodanikuühiskonna organisatsioonide, mõttekodade ja ülikoolide kogutud teavet, koondades seega kõik olemasolevad andmed ja teadmised, et luua „jälgijate jälgimiskeskus“.

Üle 10 000 inimese ELi naabruses said toetust ELi rahastatavast piirkondlikust projektist „OPEN Media Hub“. Selles programmis käsitletakse uusi suundumusi, näiteks digiülemineku mõju meediale, sealhulgas sisule ja tuludele, ning meediavabaduse vähenemist paljudes riikides, ning pakutakse võimalusi desinformatsiooni ümberlükkamiseks.

---

⁷⁰ The Global Monitor of COVID-19's Impact on Democracy and Human Rights: <https://www.idea.int/news-media/events/global-monitor-covid-19%C2%B4s-impact-democracy-and-human-rights-one-stop-tool-hold>

2.4 INIMÕIGUSTE- NING OSALUSPÕHISE LÄHENEMISVIISI TUGEVDAMINE KONFLIKTIENNETUSES JA KRIISILAHENDUSES

Üleilmse osalejana edendab EL rahu, kasutades selleks rahuloomet, konfliktide ennetamist ning vahendamist ja dialoogi. Püsiv rahu nõuab inimõiguste austamist ja kaasava lähenemisviisi kasutuselevõttu. Mitmepoolsuse kaudu suudame tagada ühiste rahvusvaheliste normide järgimise ja leevendada konflikte.

Kooskõlas ELi suunistega laste ja relvastatud konflikti küsimuses jätkas EL relvakonfliktidest mõjutatud lapsi puudutava ÜRO mandaadi ja sellega seotud vahendite toetamist, nagu järelevalve- ja aruandlusmehhanism ning ÜRO peasekretäri aastaaruanne, milles on loetletud need konfliktide osalised, kes panid toime raskeid rikkumisi laste suhtes. EL toetas relvakonfliktidest mõjutatud laste küsimustega tegeleva ÜRO eriesindaja tööd, eelkõige seoses selliste tegevuskavade väljatöötamise ja rakendamisega, mille eesmärk on lõpetada relvakonfliktidest mõjutatud laste suhtes toimepandavad rasked rikkumised ja neid ennetada, pidades silmas kuut tüüpi rikkumisi: i) laste värbamine ja kasutamine; ii) tapmine ja sandistamine; iii) seksuaalvägivald; iv) rünnakud koolide ja haiglate vastu; v) lapserõöv ja vi) humanitaarabile juurdepääsu keelamine.

2020. aastal kiitsid ELi liikmesriigid heaks prioriteetsete riikide loetelu seoses laste ja relvakonfliktidega. Seda poliitilist osalust tugevdavad:

- selliste konkreetsete projektide rakendamine, mis keskenduvad vägivalda ennetamisele ja sellele reageerimisele;
- relvakonfliktides laste värbamise ja kasutamise ennetamine;
- juhtumite haldamine;
- isikut tõendavate dokumentide taastamine;
- perekondade otsimine ja taasühendamine;
- demobiliseerimine;
- vabastamine ja taasintegreerimine ning
- psühhosotsiaalne tugi ning hoolduse alternatiivsed vormid saatjata ja vanematest eraldatud laste puhul.

Näiteks Armeenias käivitas EL projekti „Future Today“ („Tulevik täna“), millega püütakse suurendada kvaliteetse alushariduse ja lapsehoiu kasutamist maapiirkondades, toetades nii haavatavaid perekondi, naisi ja lapsi, kelle rasket olukorda on veelgi halvendanud COVID-19 ning hiljutine Mägi-Karabahhi konflikti eskaleerumine. Nimetatud programm hõlmab tööd teismeliste poistega (vanuses 12–18 aastat) ning meestega seoses meeste osalemisega laste eest hoolitsemises ja majapidamistöodes, samuti seoses sallivuse edendamise ning probleemilahendusoskuste ja mittevägivaldse konfliktilahendusega.

Relvakonfliktidest mõjutatud laste teema on poliitilises dialoogis jätkuvalt aktuaalne. EL toetab eelkõige seda, et ratifitseeritaks ja rakendataks ÜRO lapse õiguste konventsiooni fakultatiivprotokoll, mis käsitleb laste kaasamist relvakonfliktidesse, ja et konflikti ajal laste suhtes toime pandud rasked rikkumised kriminaliseeritaks. Samuti võtab EL meetmeid, et tagada vastutus, osutada lastele kvaliteetseid teenuseid ning tagada endiste lapssõdurite taasintegreerimine.

ELi panus lastekaitse tugevdamisse Kesk-Aafrika Vabariigis

EL on aidanud kaasa lastekaitse tugevdamisele Kesk-Aafrika Vabariigis, toetades UNICEFi tegevust selles valdkonnas, eelkõige seoses relvastatud rühmitustest vabanenud laste taasintegreerimisega. See algatus on osa riiklikust kavast tegeleda tõhusalt nende laste vajadustega, kelle elu on mõjutatud relvakonfliktid Kesk-Aafrika Vabariigis, sealhulgas nende laste vajadustega, keda relvastatud rühmitused on värvanud või keda selline värbamine ohustab. Peamised tulemused hõlmavad laste vabastamist (1757 last Bamingui Bangorani, Ombella MPoko, Nana Gribizi, Kémo ja pealinna Bangui prefektuurides), hooldust ja tuge sotsiaal-majanduslikuks taasintegreerimiseks (93% vabastatud lastest on hõlmatud UNICEFi toetatud taasintegreerimisprogrammidega), kasuperekondi, psühhosotsiaalsetele vajadustele reageerimist ning laste kaitset COVID-19 pandeemia kontekstis.

Lapsed moodustavad enamuse ELi rahastatavate humanitaaroperatsioonide abisaajatest. Need operatsioonid hõlmavad näiteks meetmeid relvajõudude ja relvastatud rühmitustega seotud laste toetamiseks, psühhosotsiaalset tuge, perekondade otsimist ja identifitseerimist, lapsesõbralike kohtade loomist, vägivalla (sh seksuaalse vägivalla) ennetamist ja sellele reageerimist ning saatjata ja vanematest eraldatud laste toetamist. EL rahastab samuti UNICEFi tööd konkreetsete projektidega Süürias, Jeemenis, Somaalias, Lõuna-Sudaanis ja Tšaadis, mille kaudu toetatakse relvakonfliktidest mõjutatud lapsi (nt raskete rikkumiste juhtumite seire ja nendest teavitamine ning taasintegreerimine). Jätakuvalt on vaja edendada rahvusvahelist humanitaarõigust ja tagada selle järgimine.

ELi eesmärk on suurendada inimõiguste ja soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamiseks kavandatud ÜJKP missioonide suutlikkust, tagades et igal missioonil on nii täiskohaga inimõiguste küsimuste nõustaja kui ka soolise võrdõiguslikkuse nõustaja, kuna mõnel missioonil oli varem vaid üks topelpädevusega ametikoht. See standardkoosseis võeti kasutusele missiooni näidisstruktuuri kehtestava muudetud dokumendiga. 2020. aastal võttis Euroopa välis teenistus esimest korda tsiviilmissioonide plaanimise ja juhtimise direktoraati tööle inimõiguste eksperdi.

Nii inimõiguste ja soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamist kui ka naiste, rahu ja julgeoleku tegevuskava rakendamist on regulaarselt käsitletud ÜJKP kõrgema juhtkonna seminaridel ja kohtumistel, nt kaks korda aastas toimuvatel missioonide juhtide koosolekutel ning missioonide juhtide asetäitjate ja personalijuhtide koosolekutel. Alustatud on esialgset tööd, et koostada inimõiguste süvalaiendamise tegevussuunised.

Soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise teemalised tegevussuunised missioonide juhtkondadele ja töötajatele olid jätkuvalt juhiseks ÜJKP tsiviilmissioonidele nende jõupingutustes integreerida sooline aspekt süstemaatilisemalt oma igapäevasesse tegevusse ning aidata rakendada naisi, rahu ja julgeolekut käsitlevaid ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioone. Nimetatud suunised on samm edasi lähteolukorra analüüsi soovitude edasisel rakendamisel ning need aitavad edendada ühtsemat ja eristatavat lähenemist soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamisele ÜVJP tsiviilmissioonide kontekstis.

Lisaks rakendatakse ÜJKP missioonide ja operatsioonide ajakohastatud üldisi käitumisnorme nüüd kõigi ÜJKP missioonide ja operatsioonide puhul. Selles dokumendis käsitletakse konkreetselt seksuaalset ärakasutamist ja väärkohtlemist, ahistamist, seksuaalset ahistamist ning teisi soolise vägivalla vorme. Selles rõhutatakse, et kõigil töötajatel on õigus elada ja töötada keskkonnas, kus ei esine ahistamist, väärkohtlemist, ebaseaduslikku diskrimineerimist, hirmutamist ega kiusamist. Brüsselis läbitav lähetamiseelne koolitus hõlmab kahetunnist osa uue tegevus- ja distsipliinjuhendi, üldiste käitumisnormide ning eetikat ja usaldusväärsust käsitlevate suuniste kohta. Alates 2020. aasta märtsist tehti kõigile, kes ÜJKP tsiviilmissioonidel töötavad või tööle hakkavad, kättesaadavaks kohustuslik e-õppe moodul.

Operatiivse plaanimise vallas ajakohastas ja standardis Euroopa välis teenistuse tsiviilmissioonide plaanimise ja juhtimise direktoraat tegevusplaani inimõigusi ja soolisi aspekte käsitleva lisa. See standarditud lisa võimaldab lisada kohaliku konteksti kirjelduse ja volitustega seotud teabe.

Inimressurssidega seoses võttis tsiviilmissioonide plaanimise ja juhtimise direktoraat kasutusele üksikasjalikumate sooliselt liigitatud andmete kogumise, võimaldades üksikasjalikke analüüse ning soolise tasakaalu võrdlust mitte üksnes missioonide vahel, vaid ka erinevate tasemete ja funktsioonide lõikes⁷¹.

Kooskõlas parimate tavadega kuulusid Kesk-Aafrika Vabariigis tegutseva Euroopa Liidu ÜJKP nõuandemissiooni (EUAM RCA) puhul kesksesse planeerimisrühma ja tehnilise hindamise missiooni inimõiguste ja soolise võrdõiguslikkuse alaste eksperditeadmistega isikud.

Edusamme tehti soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise teemaliste tegevussuuniste rakendamisel missiooni tasandil.

- Kooskõlas Brüsselist saadud instruksioonidega alustasid kõik missioonid sooliselt liigitatud andmete kogumist.
- Kaheksa missiooni võtsid vastu missiooni soolise võrdõiguslikkuse tegevuskava.
- Kümme missiooni kehtestasid soolise võrdõiguslikkuse kontaktpunkti struktuuri.

---

⁷¹ Näiteks ÜJKP tsiviilmissioonide puhul moodustab naissoost personal umbes 30% kõigist missiooni liikmetest nii kohalike kui rahvusvaheliste liikmete puhul.

- Ligi 80 isikut olid missioonidel soolise võrdõiguslikkuse kontaktisikuteks ning said vastava erikoolituse. Soolise võrdõiguslikkuse kontaktpunkti süsteem, mida koordineerib missiooni soolise võrdõiguslikkuse nõustaja, mängib tsiviilmissioonide puhul olulist rolli, tagades soolise võrdõiguslikkuse perspektiivi integreerimise missiooni igapäevategevusse, sealhulgas koolitusse.
- Kolm missiooni viisid läbi põhjaliku soolise võrdõiguslikkuse olukorra analüüsi, et juhinduda sellest missiooni volituste rakendamisel.
- Alates 2018. aastast on soolist võrdõiguslikkust käsitlevad eriaruanded koostatud viie missiooni kohta (EUMM Georgia, EULEX Kosovo, EUCAP Somalia, EUCAP Sahel Mali ja EUBAM Libya).

EUAM Ukraine teeb koostööd Ukraina partneritega, et parandada leevendus- ja reageerimismeetmeid koduvägivallaga võitlemiseks, sealhulgas COVID-19 pandeemia ajal. Näiteks korraldati oktoobris Harkivi riikliku siseasjade ülikooli kadettidele veebinar. EUAMi eksperdid tutvustasid kadettidele tõhusaid politseitöö meetodeid koduvägivalla tagajärgede leevendamiseks, asjakohaseks tegelemiseks ohvrite ja kallaletungijatega ning koduvägivalla juhtumitesse kaasatud laste eest hoolitsemiseks. Vägivaldses keskkonnas üles kasvanud lapsed kalduvad täiskasvanuna kasutama probleemide lahendamiseks samu meetodeid. Veebinar keskendus ka küsitlemistehnikatele, kuna politsei jaoks on väga oluline saada enne otsuste tegemist olukorrast selge ülevaade ja võtta arvesse kõiki asjaolusid.

Missioon EUCAP Sahel Mali teeb soolise vägivalla vastu võitlemisel koostööd sisejulgeolekujõudude ja teiste osalejatega. Eelkõige julgustas EUCAP Mali sisejulgeolekujõude määrama politseis, sandarmeerias ja rahvuskaardis kontaktpunkte ning korraldas relvajõududele mitu koolitust, mis keskendusid soolisele vägivallale ja ohvriabile.

2020. aasta novembris korraldas EUAM Ukraine Harkivis siseasjade akadeemia 35-le kadetile ja õpetajale veebinari roma vähemuse teemal. Koolitusel keskenduti sellele, kuidas politseinikud saavad võtta arvesse kogukonnaspetsiifilisi olukordi, et säilitada tõhusalt avalikku korda, ning kuidas nad saavad luua partnerluse kohaliku kogukonnaga. Eesmärk on parandada kontakti politseiga ja võimaldada tõhusat reageerimist vaidluste korral. EUAMi koolitaja jagas oma kogemusi oma kodulinnast Kyustendilist (Bulgaaria), kus on märkimisväärne romade kogukond.

EULEX Kosovo jälgib tähelepanelikult ajakirjanikevastaste rünnakutega seotud kohtuasju, millega tegelevad Kosovo⁷² politsei, prokuratuur ja kohtud. Rahvusvahelisel ajakirjanikevastaste kuritegude eest karistamatuse lõpetamise päeval tunnustas missioon ajakirjanikke, kes on oma töö käigus tapetud või keda on oma töö käigus rünnatud. Missioon avaldas austust ka ajakirjanikele, kes kadusid, rööviti või tapeti Kosovo konflikti ajal ja selle järel.

EUCAP Sahel Niger korraldas 2020. aasta novembris seminari politseile, kohtunikele ja kohalike valitsusväliste organisatsioonide esindajatele, et parandada vastastikust mõistmist ja usaldust riikliku politsei ja üldsuse vahel. 2020. aasta septembris korraldas EUCAP Sahel Niger koos Agadezi kohalike julgeolekujõududega seminari 100 õpilasele ja viiele koolidirektorile, et õpetada neile lõhkemata lahingumoona ohte.

EUAM Ukraine tegi 2020. aasta sügisel koostööd riikliku politseiameti noortekaitse osakonnaga, et korraldada teadlikkuse suurendamise kampaania, mis on pühendatud rahvusvahelisele inimõiguste päevale 10. detsembril.

---

^{72*} Kõnealune nimetus ei piira seisukohti staatuse suhtes ning on kooskõlas ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooniga 1244/1999 ja Rahvusvahelise Kohtu arvamusega Kosovo iseseisvusdeklaratsiooni kohta.

EUAM Ukraine'i eksperdid tegid ettepaneku korraldada inimõiguste kampaania, mis keskenduks praeguse pandeemia põhjustatud probleemidele. See kampaania korraldati keskustes, mis on mõeldud 3–16aastastele haavatavatele lastele, kes on Kiievi piirkonnas politsei jälgimise all. Enne lastekeskuste külastamist edastati noorsoopolitseinikele EUAMi ekspertide poolt põhisõnumid ja meetodid selle kohta, kuidas korraldada lastesõbralikke kohtumisi ja arutada lastega kõige asjakohasemaid inimõigustega seotud teemasid, nagu õigus haridusele ja õigus isiklikule arengule, kasutades selleks mängu ja joonistusi. Eesmärk ei olnud mitte ainult selgitada lastele nende põhiõigusi, vaid julgustada neid ka väljendama seda, kuidas nad olukorrast aru saavad. Lastel paluti joonistada oma nägemus inimõigustest ning hiljem trükitakse need joonistused taaskasutatavatele näomaskidele.

Lastekaitse aspekte võetakse arvesse kriisiohjeoperatsioonide kavandamisel ja rakendamisel, koolituse, varajase hoiatamise ja ennetavate lähenemisviiside puhul ning ELi töös seoses rahuläbirääkimiste ja rahukokkulepetega. ÜJKP kontekstis integreeritakse lastekaitse aspektid koolitusse ja muusse missiooni tasandi tegevusse. ELi koolitusmissioonil Malis käsitletakse näiteks lapssõduritega seotud küsimusi ja lastekaitset osana Mali relvajõududele antavast rahvusvahelise humanitaarõiguse koolitusest. EULEX Kosovo korraldas koolitusi, mis käsitlesid kohtuekspertiisiküsitluste ja juhtumite haldamise meetodeid politseitöös seksuaalse kuritarvitamise ja koduvägivalla juhtumitega. Erilist tähelepanu pöörati juhtumitele, kus ohvrid on lapsed.

EL tunnustab ja toetab hariduse rünnakute eest kaitsmise ülemaailmse koalitsiooni tööd ning toetab selle algatusi, sealhulgas ohutute koolide deklaratsiooni edendamist. EL usub kindlalt, et koolid peaksid olema turvapaigad, mis on kooskõlas nende kaitsega rahvusvahelise humanitaarõiguse alusel.

EL edendas rahvusvahelise humanitaarõiguse alase suutlikkuse suurendamist, tehes koostööd sõjalise ja julgeolekuvaldkonna osalejatega. Näiteks jätkasid ELi koolitusmissioonid Kesk-Aafrika Vabariigis, Malis ja Somaalias rahvusvahelise humanitaarõiguse alaste koolitusmoodulite pakkumist riiklikele julgeoleku- ja kaitsejõududele. Praktiline ja sootundlik koolitus rahvusvaheliste inimõiguste ja humanitaarõiguse ning tsiviilisikute kaitse vallas on hõlmatud iga koolituskursuse puhul ning on täielikult ühtlustatud.

ELi tegevus soolise võrdõiguslikkuse ja naiste mõjuvõimu suurendamisel

konfliktiolukordades on samuti osa sellest, kuidas EL rakendab naisi, rahu ja julgeolekut käsitlevat tegevuskava, mis on kesksel kohal koostöös selliste partneritega nagu ÜRO, NATO ja OSCE ning julgeolekualases dialoogis ELi mittekuuluvate riikidega. ELi poliitika põhineb ÜRO resolutsioonidel ning on sõnastatud 2008. aasta laiaulatuslikus lähenemisviisis naisi, rahu ja julgeolekut käsitlevate ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonide 1325 ja 1820 rakendamisele ELi poolt. ELi ja ÜRO strateegiline partnerlus naiste, rahu ja julgeoleku tegevuskava vallas on üks kaheksast rahuoperatsioonide ja kriisiohje prioriteedist aastatel 2019–2021.

Nõukogu järeldused naiste, rahu ja julgeoleku kohta ning ELi uus naisi, rahu ja julgeolekut käsitlev strateegiline lähenemisviis olid 2020. aastal määrava tähtsusega teenäitajaks kõikide ELi poliitikavaldkondade ja -meetmete puhul, mille eesmärk oli kaasata, võimestada, kaitsta ja toetada naisi ja tütarlapsi rahuprotsesside ja julgeolekuga seotud töö kõikidel tasanditel. ELi uues naisi, rahu ja julgeolekut käsitlevas strateegilises lähenemisviisis rõhutatakse, kui oluline on naiste juhtroll ning sisuline ja võrdväärne kaasatus rahu ja julgeoleku kõikidesse aspektidesse ning poliitilise otsustamisprotsessi ja programmitöö kõikidesse valdkondadesse. Selles lähenemisviisis kaasatakse ka mehed ja poisid lähtuvalt sellest, et nad saavad olla positiivsed osalejad muutustes, rõhutades vajadust käsitleda ja muuta soolisi stereotüüpe ning hinnata ümber ühiskonnas eksisteerivad sügavalt juurdunud hoiakud.

EL jätkab erinevate meetmete rakendamist, et toetada ÜRO Jeemeni erisaadiku bürood. EL on rahastanud spetsialiseeritud organisatsiooni Deep Root, mis töötab selle nimel, et suurendada naiste osalemist Jeemeni rahuprotsessis. See töö hõlmab rahulepingu ja üleminekuperioodiga seotud võimalike lahenduste ja võimaluste kindlakstegemist ja nende suhtes konsensuse saavutamist ning naiste seisukohtade väljendamist. Iga ELi rahastatava kohtumise puhul peab naiste osakaal olema vähemalt 30%. Enamikul juhtudel ulatub see siiski 50%ni. EL ja ÜRO kavatsevad süvalaiendada naiste kaasamist kõikidesse töövaldkondadesse: valitsemine, riigi lõunaosa, noored, majandus ja kogukonna turvalisus. Rühm Jeemeni ja Süüria naisi külastas Brüsselis ja New Yorgis ELi ja ÜRO kõrgetasemelisi kohtumisi, mis suurendas nende osalemise nähtavust ja usaldusväarsust.

2020. aastal sisaldas ÜRO, ELi ja Aafrika Liidu ühine Kesk-Aafrika Vabariigi rahuprotsessi analüüs hinnangut selle kohta, milline konkreetne roll on naistel rahuprotsessi elluviimisel ja teatavates relvastatud rühmitustes. See hõlmas i) tegureid, mis kas hõlbustavad või takistavad naiste osalemist, ii) erinevusi loodusvaradele ja muudele varadele juurdepääsu reeglites, iii) valitsusmehhanismide kaasavust ja legitiimsust ning iv) endiste naisvõitlejate rolli desarmeerimis-, demobiliseerimis- ja taasintegreerimisprotsessis.

Üleilmne reageerimine COVID-19 pandeemiale on toonud esile, et naiste, rahu ja julgeoleku tegevuskava ning seos julgeoleku ja soolise võrdsuslikkuse vahel on pandeemiale tõhusamal reageerimisel kesksel kohal. Pandeemia on veelgi süvendanud väljakutseid, millega naised juba silmitsi seisid, sealhulgas seoses poliitikas osalemise, koduvägivalla ja tervisega. Lisaks on liikumispiirangud ja eneseisolatsioonimeetmed piiranud rahuvalvajate võimalusi kogukondadega füüsiliselt otse suhelda.

Pandeemia ohustab ka naiste juhitud rohujuuresandide organisatsioonide eksisteerimist, kuna tegevuskeskkond on muutunud veelgi vaenulikumaks ja rahastamine on kahtluse alla seatud. Töötuse kasv ja sellest tulenevad ohud naiste majanduslikule heaolule on peamised väljakutsed, mis seavad naised veelgi haavatavamasse olukorda.

Mis puudutab konfliktiolukorraga seotud seksuaalse vägivalla ohvreid ning ebakindlates ja konfliktidest mõjutatud piirkondades ohus olevaid inimesi, kes juba kannatavad häbistamise ja häbimärgistamise all ning kardavad tagasilööke, siis raskendavad COVID-19-ga seotud probleemid, nagu karantiin ja liikumispiirangud, ning hirm COVID-19-ga nakatumise ees veelgi seksuaalse ja soolise vägivalla juhtumitest teavitamist ja juurdepääsu esmatähtsatele teenustele, näiteks õigusemõistmisele, varjupaikadele ning seksuaal- ja reproduktiivtervishoiule.

Myanمارis toetas EL ühise rahufondi kaudu Myanmaris riiklikku lepitus- ja rahukeskust. See on aidanud suurendada naiste, rahu ja julgeoleku alaseid eksperditeadmisi Myanmaris rahustruktuuri olulises institutsioonis. Naiste, rahu ja julgeoleku valdkonnas võetakse tööle kuus tehnilist nõustajat, kes annavad eksperditeavet riikliku lepitus- ja rahukeskuse sekretariaadile.

COVID-19 pandeemia mõjutab ka vahendajate rolli rahuprotsessides, eelkõige seoses naistega. Dialoogid ja vahendusprotsessid internetis on avaldanud nii positiivset kui ka negatiivset mõju.

Välisasjade nõukogu võttis 7. detsembril 2020 vastu uue ELi rahuvahendamise kontseptsiooni. Selles rõhutatakse ELi väärtuspõhist lähenemist rahuvahendamisele, mis põhineb õigusi, demokraatia ja inimõiguste austamisel. Tuginedes viimase kümne aasta jooksul saadud kogemustele ning Euroopa ja rahvusvaheliste ekspertide seisukohtadele, antakse selles ülevaate ELi rahuvahendamise eripäradest.

Kontseptsiooni eesmärk on veelgi tugevdada ELi juhtivat rolli rahuvahendamisel, konfliktide ennetamisel ja rahuloomes kogu maailmas. Selles esitatakse ELi kindel seisukoht ja suuremad ambitsioonid, kinnitades taas ELi strateegilist partnerlust ÜRO ja piirkondlike organisatsioonidega, nagu OSCE ja Aafrika Liit.

Eelkõige mõjutab kontseptsioon ka selliseid konfliktilahenduse valdkonna uusi väljakutseid nagu kliimamuutuste ja keskkonnaseisundi halvenemise ning digitehnoloogia mõju.

Uue kontseptsiooniga kaasnevad Euroopa välisteenistuse rahuvahenduse suunised, milles antakse juhiseid selle kohta, kuidas ELi rahuvahendusvaimu praktikas rakendada, ning toetatakse ELi rahuvahendajaid ja ELi vahendusasutusi vastavalt vahendusprotsessi kavandamisel ja juhtimisel.

Uue kontseptsiooni vastuvõtmine peegeldab erilist hoogu, mis kannustab ELi tegevuse arengut rahuvahenduse vallas, tema suutlikkuse suurendamist ja poliitika läbivaatamist. Selles valdkonnas ELi poolt oma volituste täitmiseks astunud sammud hõlmavad sooliselt tasakaalustatud ELi vahendajate reservi loomist, mis võimaldab ELil täita oma välispoliitilisi eesmärke, kasutades eelistatud tegevusmeetmena vahendust ja dialoogi. Lisaks töötab kõrgetasemeline rakkerühm selle nimel, et pöörata rohkem tähelepanu strateegiale ning anda poliitilisi suuniseid vahendusvõimaluste ja kaasatuse kohta kogu maailmas.

Euroopa välisteenistuse rahuvahendamise tugiüksusel on eriteadmised naiste, rahu ja julgeoleku valdkonnas. Kõik tegevused, mis hõlmavad vahendusvõimaluste hindamist, olemasolevate vahendusvalaste jõupingutuste toetamist või vahendusvalase suutlikkuse suurendamist, on sootundlikud.

2020. aastal koostati suunis konfliktianalüüsi kasutamiseks ELi välistegevuse toetamisel.

3. ÜLEILMSE INIMÕIGUSTE JA DEMOKRAATIA SÜSTEEMI EDENDAMINE

3.1 MITMEPOOLNE KOOSTÖÖ

ELil oli jätkuvalt juhtiv roll inimõiguste, demokraatia ja õigusriigi põhimõtete üleilmses edendamises ja kaitsmises mitmepoolsetel foorumitel, sealhulgas **ÜRO Inimõiguste Nõukogus** ja **ÜRO Peaassamblee kolmandas komitees**. EL toetas Inimõiguste Nõukogu tõhususe ja tulemuslikkuse parandamiseks loodud protsessi, tugevdas seoseid ÜRO Peaassamblee kolmanda komitee tööga ning edendas sünergiat muude mitmepoolsete ja piirkondlike inimõigustealaste foorumitega.

EL tegeles rohkem sellega, et luua koalitsioone piirkondlike ja piirkondadevaheliste rühmadega, saavutamaks usaldusväärseid ja sisulisi tulemusi üha keerulisemas keskkonnas, mida iseloomustavad inimõigusi, demokraatiat, õigusriiki ja mitmepoolsete institutsioonide tõhusust kahjustavad suundumused. ÜRO inimõiguste süsteemi kindla toetajana kasutas EL kõiki olemasolevaid vahendeid, et tegeleda inimõiguste rikkumistega, sealhulgas riigipõhiste avalduste ja resolutsioonide kaudu ning pakkudes toetust uurimiskomisjonidele, teabekogumissmissioonidele, muudele erimenetlustele ning inimõiguste olukorra üldise korrapärase läbivaatamise jaoks.

2020. aasta oktoobris ja novembris toimunud ÜRO Peaassamblee kolmanda komitee 75. istungjärk oli ELi jaoks edukas. Hoolimata COVID-19 pandeemiaga seotud väljakutsetest, mille tulemusel korraldati istung hübriidformaadis, hõlmates füüsilisi ja virtuaalseid kohtumisi, peeti ÜRO erimenetluste volitatud esindajate ja kõrgemate ametnikega üle 60 interaktiivse dialoogi ning võeti vastu üle 50 resolutsiooni⁷³. Komitee võttis kõik üheksa ELi ja selle liikmesriikide esitatud resolutsiooni vastu ilma hääletamiseta või kindlalt piisava häälte arvuga. Liikmesriigid tegid ELi seisukohtade toetamiseks tihedat koostööd New Yorgis ÜRO juures tegutseva ELi delegatsiooniga, sh jagades koormust seoses teatavate resolutsioonide ja avaldustega.

---

⁷³ Kõik resolutsioonid on kättesaadavad ÜRO veebilehel <https://www.un.org/en/ga/75/resolutions.shtml>.

EL omistab suurt tähtsust riigipõhiste resolutsioonidele. Sarnaselt varasemate aastatega võttis komitee ilma hääletuseta vastu KR DVs valitsevat inimõiguste olukorda käsitleva resolutsiooni, mille esitas EL ja mille kaastoetajateks olid 58 riiki. Myanmaris inimõiguste olukorda käsitleva ELi ja Islami Koostöö Organisatsiooni ühisresolutsiooni ambitsioonikas tekst leidis jätkuvalt laialdast toetust kõigis piirkondlikes rühmades ning on jätkuvalt hea näide piirkondadevahelisest koostööst. Selles rõhutati mitut olulist elementi, sealhulgas viiteid Rahvusvahelisele Kriminaalkohtule, COVID-19-le reageerimisele, valimisprotsessile ning äritegevusele ja inimõigustele. Interaktiivne dialoog ÜRO Valgevene eriraportööriga kinnitas taas tugevat toetust demokraatiale ja inimõigustele Valgevenes. ELi ja USA kooskõlastatud ühisavaldust toetasid 52 partnerit. Süürias valitsevat inimõiguste olukorda käsitleva resolutsiooni üle toimunud hääletuse tulemus, mida toetasid kõik 27 ELi liikmesriiki, on hea näide inimõigustele keskenduvast, tasakaalustatud ja faktidel põhinevast tekstist.

Temaatiliste resolutsioonide osas võttis komitee 120 poolthäälega vastu surmanuhtluse moratooriumi käsitleva resolutsiooni, mille esitas Mehhiko ja Šveitsi poolt ühiselt juhitud ja ELi toetatav piirkondadevaheline rakkerühm. Samuti võttis komitee ilma hääletuseta vastu resolutsiooni usu- ja veendumusvabaduse kohta. EL väljendas ühehäälselt vastuseisu Venemaa esitatud resolutsioonile natsismi ülistamise vastase võitluse kohta. Hoolimata keerulistest läbirääkimistest võttis komitee vastu mitu soolist võrdõiguslikkust käsitlevat resolutsiooni. Lisaks tavapärastele resolutsioonidele naistevastase vägivalda, lapsega sõlmitud, varajaste ja sundabielude, naiste suguelundite moonutamise, fistulite ja inimkaubanduse kohta võeti vastu kaks uut resolutsiooni naiste ja COVID-19 kohta, mille esitasid Hispaania ja Egiptus. Seitsme soolist võrdõiguslikkust käsitleva resolutsiooni, sealhulgas nelja täielikult kokkulepitud resolutsiooni vastuvõtmine on väga positiivne tulemus. Naistevastast vägivalda käsitlev resolutsioon on esimene, milles tunnustatakse ELi ja ÜRO algatuse „Spotlight“ mõju. Ülekaalukas hääletamine algatuse poolt kinnitab, et ÜRO liikmeskond toetab jätkuvalt tugevalt soolist võrdõiguslikkust.

EL jätkas samuti juhtrolli täitmist Inimõiguste Nõukogus. Ta tegi edusamme temaatiliste prioriteetide osas ja käsitles eri riikides valitsevat olukorda, esitades oma eestvedamisel resolutsioone ja avaldusi, sh tehes piirkondadevahelist koostööd ja toetades teiste osalejate algatatud meetmeid. Kuigi Inimõiguste Nõukogu 43. istungjärk peatati COVID-19 pandeemia tõttu lõpuks selle viimasel nädalal (13. märtsil), osales EL aktiivselt kõnealuse istungjärgu jätkamise hõlbustamises. Pidades silmas Aafrika päritolu inimestele osaks saanud ülemäärase jõu kasutamise juhtumeid ja rahumeelsete meelevalduste vastu suunatud vägivalda, toetas EL Aafrika riikide rühma ning kodanikuühiskonna ja ohvrite sugulaste üleskutset arutada neid olulisi küsimusi Inimõiguste Nõukogus ning tervitas resolutsiooni ühehäälselt vastuvõtmist. ELi eestvedamisel esitatud resolutsioonis Myanmar kohta käsitleti jätkuvaid inimõiguste rikkumisi, rõhutati Myanmar käsitleva sõltumatu uurimismehhanismi töö tähtsust, kutsuti üles tagama õiglus ja vastutus ning taotleti eriraportööri volituste pikendamist. ELi resolutsiooniga KR DV kohta saadeti selge sõnum, et inimõiguste rikkumised tuleb viivitamata lõpetada ning edendada tuleb kodanikuvabadusi, sotsiaalseid ja majanduslikke õigusi ning KR DV peab tegema tõhusat koostööd ÜRO inimõiguste süsteemiga. EL kutsus üles toetama eriraportööri volitusi ja ÜRO inimõiguste ülemvoliniku Souli büroo rakendatavat vastutusega seotud projekti.

Inimõiguste Nõukogu 43. istungjärgul esitas EL koos Ladina-Ameerika ja Kariibi mere riikide rühmaga (GRULAC) resolutsiooni, milles pööratakse erilist tähelepanu haavatavas olukorras olevatele lastele. Resolutsioonis kutsuti üles uuendama ja tugevdama laste müügi ja seksuaalse ärakasutamise valdkonna eriraportööri volitusi ja see pälvis piirkondadeülest toetust. EL on jätkuvalt täielikult pühendunud usu- ja veendumusvabaduse õiguse kaitsmisele ja edendamisele ning esitas selleteemalise resolutsiooni, kutsudes riike tungivalt üles suurendama jõupingutusi, et tagada selle õiguse järgimine usul või veendumustel põhineva sallimatuse, diskrimineerimise ja vägivalda juhtumite käsitlemisel. Kõnealune resolutsioon esitati paralleelselt Islami Koostöö Organisatsiooni eestvedamisel esitatud resolutsiooniga usulise sallimatuse kohta. Inimõiguste Nõukogu võttis mõlemad resolutsioonid vastu konsensuse alusel. EL toetas ka Aafrika riikide rühma resolutsiooni, mis käsitleb inimõiguste olukoda Liibüas, kutsudes üles looma teabekogumissiooni. Sel missioonil on oluline roll inimõigustealase õiguse ja humanitaarõiguse rikkumise faktide ja asjaolude kindlakstegemisel, nende dokumenteerimisel ning nendest Inimõiguste Nõukogu teavitamisel. ELi liikmesriigid kaastoetasid ka resolutsiooni koostöö kohta Gruusiaga.

Inimõiguste Nõukogu 44. istungjärgul esitas EL resolutsiooni, mis käsitles inimõiguste olukorda Valgevenes ja milles kutsuti üles pikendama eriraportööri volitusi veel ühe aasta võrra, kuna selles riigis jätkuvad inimõiguste rikkumised. Selleks, et Inimõiguste Nõukogu saaks analüüsida Valgevenes valitsevat äärmiselt murettekitavat olukorda, taotles EL selle küsimuse kiiret arutamist 45. istungjärgul ning esitas resolutsiooni, mille nõukogu võttis vastu 18. septembril 2020. Nimetatud resolutsioonis nõuti, et ÜRO inimõiguste ülemvolinik esitaks enne 2020. aasta lõppu Inimõiguste Nõukogule esialgse suulise ülevaate koos soovitusetega ning järgmisel istungjärgul põhjaliku kirjaliku aruande inimõiguste olukorra kohta seoses 2020. aasta presidendivalimistega.

EL avaldas tugevat toetust Eritrea inimõiguste olukorda käsitlevale resolutsioonile, mis sisaldas eriraportööri volituste tehnilist jätkamist, kuna puuduvad tõendid selle kohta, et riik on saavutanud käegakatsutavat edu oma inimõigustealaste kohustuste täitmisel. EL kordas oma sügavat muret seoses inimõiguste olukorraga Venezuelas, seoses poliitilise kriisi süvenemisega ning demokraatliku ja poliitilise tegutsemisruumi edasise ahenemisega. Kooskõlas seisukohtadega, mida EL on varem korduvalt väljendanud pärast riikliku julgeoleku seaduse kehtestamist Hongkongis, juhtis EL tähelepanu inimõiguste olukorrale Hiinas, sealhulgas Hongkongi erihalduspiirkonnas ja Xinjiangis, ning kordas oma üleskutset Hiinale täita oma riiklikke ja rahvusvahelisi kohustusi ning austada inimõigusi. ELi eestvedamisel esitatud resolutsiooniga, mis käsitleb inimõiguste olukorda Burundis, pikendati olemasoleva uurimiskomisjoni volitusi veel üheks aastaks.

EL osales aktiivselt mitmes arutelus inimõigustega seotud muude olukordade kohta, mis nõudsid rahvusvahelise üldsuse jätkuvat tähelepanu, sealhulgas interaktiivses dialoogis Liibüa teabekogumissiooniga. Samuti toetas EL olulisi Süüriat ja Venezuelat käsitlevaid resolutsioone, millega tagatakse jätkuv Inimõiguste Nõukogu poolne kontroll, ning Jeemenit käsitlevat resolutsiooni, millega pikendatakse väljapaistvate ekspertide rühma volitusi. ELi ja Islami Koostöö Organisatsiooni ühisavalduses inimõiguste olukorra kohta Myanmaris kutsus EL tungivalt üles tagama vastutuse. EL väljendas jätkuvalt muret inimõiguste olukorra halvenemise pärast Venemaal ning ebaseaduslikult annekteeritud Krimmi Autonoomses Vabariigis ja Sevastopoli linnas.

EL toetas ka resolutsiooni väljendusvabaduse kohta, mis hõlmas õigeaegset keskendumist teabe kättesaadavusele, mis on oluline tegur praeguse üleilmse tervise- ja majanduskriisiga toimetulemisel. ELi ning Ladina-Ameerika ja Kariibi mere riikide rühma esitatud resolutsioon lapse õiguste teostamise kohta keskkonnatervise kaudu on oluline panus sellesse poliitikavaldkonda, kuna see on juhiseks riikide jõupingutustes keskenduda oma keskkonnaalaste otsuste tegemisel rohkem lapse õigustele. See näitab ka piirkondadeülese toetuse mõjujõudu.

Strateegilist koostööd ÜRO inimõiguste ülemvoliniku bürooga arendati edasi nii kesktasandil kui ka piirkondlikes büroodes. EL toetas ja kaitses jätkuvalt nimetatud büroo mandaadi terviklikkust ja sõltumatust, sealhulgas selle rolli temaatiliste küsimuste käsitlemisel, toetades Inimõiguste Nõukogu erimenetlusi ja rakendades vastavusraamistikku. EL andis 2020. aastal oma panuse temaatiliste eriraportööride mitmesse raportisse, mis käsitlesid muu hulgas kliimamuutusi ja inimõigusi ning inimõigusi ja keskkonda.

Naiste staatuse komisjoni 64. istungjärg, ÜRO Inimõiguste Nõukogu istungjärgud, eelkõige juuni istungjärg, ning ÜRO Peaassamblee kolmanda komitee iga-aastane istungjärg näitasid ELi põhimõttekindlat juhtrolli soolise võrdõiguslikkuse, naiste ja tütarlaste õiguste ning naiste mõjuvõimu suurendamise valdkonnas. Tehes partnerriikidega aktiivselt koostööd mitmepoolsetel foorumitel, panustas EL järjepidevalt liikumisse nende eesmärkide saavutamise suunas. Ajal, mil kogu maailmas valitses ebakindlus, säilitas EL edukalt oma rolli rahvusvahelise osalejana ja kasutas hästi ära võimalusi edendada tõhusat reeglitel põhinevat rahvusvahelist korda. EL jätkas 2020. aastal aktiivset osalemist ÜRO läbirääkimistel, et edendada suuniseid ja poliitilisi kohustusi soolise võrdõiguslikkuse ning naiste ja tütarlaste õiguste valdkonnas ning tagada, et ÜRO inimõiguste mehhanismid integreeriks soolise võrdõiguslikkuse oma mandaatidesse. Lisaks seadis EL soolise võrdõiguslikkuse keskele kohale oma töösuhetes selliste mitmepoolsete partneritega nagu OSCE, Euroopa Nõukogu, NATO, Aafrika Liit, Ameerika Riikide Organisatsioon, Araabia Riikide Liiga, ASEAN, ASEANi piirkondlik foorum ja Islami Koostöö Organisatsioon ning G7 ja G20 liikmetega.

Osana koostööst peamiste sidusrühmadega kogu maailmas on EL võtnud endale kohustuse teha tööd soolise võrdõiguslikkuse põlvkondadevahelise edendamise foorumi „Generation Equality Forum“ eduka toimimise nimel. Foorumi kutsus 2019. aastal kokku ÜRO naiste õiguste agentuur ning seda juhatatakse koos Prantsusmaa ja Mehhikoga. Foorumi eesmärk oli korraldada rida kõrgetasemelisi ülemaailmseid kohtumisi kuue tegevuskoalitsiooniga, et aidata edendada soolist võrdõiguslikkust ja kiirendada Pekingi tegevusprogrammi 1995. aasta soovitude rakendamist. Kõnealune foorum on näide mitmepoolsest koostööst ja rahvusvahelisest solidaarsusest, mille raames EL juhib koos erinevate riikide, ÜRO asutuste, kodanikuühiskonna organisatsioonide, noorteorganisatsioonide ja erasektori esindajatega soolise vägivalda vastase tegevuse koalitsiooni „Action Coalition on Gender-Based Violence“. 2020. aastal tehti edusamme selle koalitsiooni tegevuskavade ettevalmistamisel.

2020. aastal andis EL oma panuse mitmesse temaatiliste eriraportööride poolt koostatud raportisse. Kliimamuutuste ja inimõiguste küsimuses andis EL oma panuse äärmise vaesuse ja inimõiguste valdkonna ÜRO eriraportööri Olivier De Schutteri raportisse „The “just transition“ in the economic recovery: eradicating poverty within planetary boundaries“ („Õiglane üleminek majanduse taastamise kontekstis: vaesuse kaotamine planeedi ressurside piires“)⁷⁴. EL andis oma panuse ka inimõiguste ja keskkonna valdkonna ÜRO eriraportööri David Boydi kahte raportisse, mis käsitlesid vastavalt ülemaailmset veekriisi ja ökosüsteemide tervist.

EL ja selle liikmesriigid tegelesid aktiivselt töötajate õiguste ja inimväärse töö edendamisega Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni tegevuse raames, sealhulgas andes panuse ILO tehnilisse kohtumisse ülemaailmsetes tarneahelates inimväärse töö saavutamise teemal (25.–28. veebruar 2020), ILO ülemaailmsesse tippkohtumisse COVID-19 ja töömaailma teemal (1.–9. juuli 2020), komisjoni ja ILO 15. kõrgetasemelisse kohtumisse (13. oktoober 2020) ja Rahvusvahelise Töbüroo haldusnõukogu 340. kohtumisse (2.–14. november 2020).

EL osales aktiivselt ka ÜRO sotsiaalarengu komisjoni 58. istungjärgul (8.–19. veebruar 2020), kus ta korraldas koos Hiina ja ILOga kõrvalürituse, kus käsitleti kogemusi ja väljakutseid universaalsete sotsiaalkaitstesüsteemide ülesehitamisel.

---

⁷⁴ <https://www.ohchr.org/en/Issues/Poverty/Pages/CallforsubmissionsJustTransition.aspx>

3.2 PIIRKONDLIKUD PARTNERLUSED

ELi tegevus Euroopa Nõukogus

Välisasjade nõukogu võttis 13. juulil 2020 vastu **uued prioriteedid ELi koostööks** Euroopa Nõukoguga 2020.–2022. aastal⁷⁵, kinnitades taas, et koostöö prioriteedid on inimõigused, demokraatia ja õigusriigi põhimõtte. Nende prioriteetide raames tõsteti esile mitu konkreetset valdkonda, sh tõhusa mitmepoolsuse edendamine, COVID-19 pandeemia mõju, sotsiaalsete ja majanduslike põhiõiguste tagamine, digiüleminek ja tehisintellekt, keskkonnakaitse ning toimetulek õigusriiki ohustavate teguritega. Nendes uutes prioriteetides nimetatakse inimõiguste ja keskkonnakaitse seotust Euroopa rohelise kokkuleppe rakendamise juhtpõhimõttena. Kaks tegevusvaldkonda, mida peeti keskseks ELi ja Euroopa Nõukogu töö täiendavate seoste loomisel, on Euroopa keskkonnakaitse õigusraamistiku loomine ja võitlus keskkonnakuritegude vastu. Euroopa Nõukogu korraldatud üheksas ülemaailmne demokraatia foorum on pühendatud inimõiguste ja demokraatia rollile keskkonnakaitstes. 2020. aastal korraldas ülemaailmne demokraatia foorum üheaastase virtuaalse kampaania, millel olid igal kuul erinevad teemad. EL andis oma panuse sellesse virtuaalsesse kampaaniasse 2020. aasta detsembris inimõiguste ja keskkonna teemal.

EL oli jätkuvalt täielikult pühendunud **ühinemisele Euroopa inimõiguste konventsiooniga** ning 2020. aasta septembris jätkusid läbirääkimised Strasbourgis pärast seda, kui Euroopa Liidu Kohus oli andnud 2014. aastal ühinemislepingu algse eelnõu kohta negatiivse arvamuse. ELi jaoks ei ole see üksnes aluslepingutest tulenev kohustus, vaid väljendab ka ELi põhiväärtusi. Kui EList saab Euroopa inimõiguste konventsiooni 48. osaline, on kodanikel võimalik ELi tegevusega seoses Euroopa Inimõiguste Kohtusse pöörduda. Euroopa inimõiguste konventsiooni 70. aastapäeva tähistamiseks novembris juhtis EL ühist teavituskampaaniat, mis sisaldas animatsioone, mis illustreerisid konventsiooniga tagatud põhiõigusi, kajastades tegelikke inimõigustealaseid lugusid Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikast, rõhutades seega konventsiooni kasulikkust inimõiguste rikkumiste ohvritele.

---

⁷⁵ Nõukogu 13. juuli 2020. aasta järeldused ELi prioriteetide kohta koostööks Euroopa Nõukoguga 2020.–2022. aastal, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9283-2020-INIT/et/pdf>.

2020. aastal käsitles EL Euroopa Nõukogu ministrite komitees mitmeid küsimusi, sealhulgas ülemaailmse ajakirjandusvabaduse päeva, ülemaailmse surmanuhtlusevastase päeva ja rahvusvahelise ajakirjanikevastaste kuritegude eest karistamatuse lõpetamise päeva tähistamist. Samuti tegi EL avaldusi konkreetsete inimõiguste juhtumite ja suundumuste kohta, eelkõige seoses olukorraga Valgevenes ja Venemaal ning seoses Mägi-Karabahhi konfliktiga. Kuigi COVID-19-st tulenev rahvatervise kriis tõi 2020. aastal kaasa olulisi väljakutseid kõigis koostöövaldkondades, viis see ka uuenduslike lahenduste väljatöötamiseni. 2020. aasta aprillis andis Euroopa Nõukogu peasekretär Marija Pejčinović Burić liikmesriikidele **suunised demokraatia ja õigusriigi põhimõtete ning inimõiguste järgimiseks COVID-19 kriisi ajal**⁷⁶.

Selge näide ELi ja Euroopa Nõukogu vahelisest struktureeritud koostööst, mis põhineb nende erineval, kuid üksteist täiendaval rollil, on esimene iga-aastane õigusriigi olukorda käsitlev aruanne, mille komisjon avaldas septembris ja milles esitatakse hinnang kõigi 27 liikmesriigi kohta. Aruande paljud järeldused põhinevad Euroopa Nõukogu organite, näiteks Veneetsia komisjoni ja riikide korrupsioonivastase ühenduse (GRECO) õigusriigialastel soovitusel. ELi pühendumus õigusriigi edendamisele kajastub ka ELi laienemis- ja naabruspoliitikas. Mitmele Euroopa Nõukogu soovitusele osutati 2020. aasta teatises ELi laienemispoliitika kohta ja sellele lisatud aruannetes⁷⁷. Samuti aitas tihe koostöö Euroopa Nõukoguga ELil saavutada tulemusi idapartnerlusriikidega tehtavat tööd käsitleva poliitika raames.

---

⁷⁶ Suunised liikmesriikidele demokraatia ja õigusriigi põhimõtete ning inimõiguste järgimiseks COVID-19 tervishoiukriisi ajal. Euroopa Nõukogu, 7. aprill 2020: <https://rm.coe.int/sg-inf-2020-11-respecting-democracy-rule-of-law-and-human-rights-in-th/16809e1f40>

⁷⁷ https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/package_en

ELi ja Euroopa Nõukogu ühisprogrammid

ELi ja Euroopa Nõukogu ühisprogrammid olid jätkuvalt väga olulised **kohtureformi toetamisel, korrupsioonivastases võitluses ning inimõiguste, sõltumatu meedia ja kodanikuühiskonna edendamisel**. Eelkõige andis „Partnership for Good Governance II“ („Hea valitsemistava teine partnerlus“) 2020. aasta oktoobris keskpikas perspektiivis julgustavaid tulemusi, näidates oma tõhusust, et aidata kaasa õigusriigi tugevdamisele, naistevastase vägivalla vastu võitlemisele, kõigile õiguskaitse kättesaadavuse tagamisele, haavatavas olukorras olevate inimeste inimõiguste kaitsmisele ning võrdsuse edendamisele ja diskrimineerimisvastase poliitika edendamisele idapartnerluse piirkonnas. Ühisprogrammide raames tehti edukalt tööd hoolimata pandeemiast tingitud probleemidest. Vahemere lõunapiirkonna programmi neljas etapp, mis algas 2020. aasta märtsis, toetab jätkuvalt piirkonnas toimuvaid demokraatlikke reforme, keskendudes eelkõige naistevastase vägivalla ja majanduskuritegevuse vastasele võitlusele. Samamoodi aitas horisontaalne rahastamisvahend II saavutada edu Lääne-Balkanil, eelkõige kohtureformi, Euroopa Inimõiguste Kohtu otsuste täitmise, diskrimineerimiskeelu, LGBTI-inimeste õiguste, vähemuste hulka kuuluvate isikute kaitse ja kinnipeetavate õiguste valdkonnas. Sellega tagati ka kohtureformide tulemuste parem hindamine tänu Euroopa Nõukogu kohtute efektiivsust hindava komisjoni väljatöötatud näitajate paremale mõistmisele ja rakendamisele.

ELi tegevus Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsioonis

EL jätkas **dialoogi ja koostööd** Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsiooni (OSCE) tervikliku julgeolekukontseptsiooni **inimmõõtme raames**.

EL osales aktiivselt ja võttis sõna kõigil inimõõtmega seotud üritustel, mis jätkuva COVID-19 pandeemia tõttu toimusid erandkorras veebis, sealhulgas kolmel täiendaval inimõõtme teemalisel kohtumisel, inimõõtme komitee koosolekutel ja kolmandal soolise võrdõiguslikkuse olukorra läbivaatamise konverentsil. Iga-aastane inimõõtme rakendamist käsitlev kohtumine, mis pandeemia tõttu erandkorras tühistati, asendati mitme inimõõtme teemat käsitleva veebinariga, millesse EL oli samuti aktiivselt kaasatud.

EL tõstatas OSCE Alalises Nõukogus proaktiivselt mitu küsimust seoses inimõiguste ja põhivabadustega, sh ülemaailmse ajakirjandusvabaduse päeva, ülemaailmse surmanuhtlusevastase päeva ja rahvusvahelise naistevastase vägivalla kaotamise päeva ning inimõiguste päeva tähistamisega. EL on regulaarselt tõstatanud küsimuse ulatusliku valimispettuse ja inimõiguste rikkumise kohta Valgevenes 9. augustil toimunud presidendivalimiste ajal ja pärast neid ning eelkõige seoses teabekogumissmissiooni aruandega, mis koostati Moskva mehhanismi raames. Nimetatud mehhanismi aktiveerisid 17. septembril 17 osalevat riiki (sealhulgas 12 ELi liikmesriiki). Nimetatud aruande tulemused kinnitasid väga põhjendatult ja üksikasjalikult, et 9. augusti valimised ei olnud vabad ega õiglased ning et neile järgnes arvukalt tõsiseid inimõiguste rikkumisi. EL juhtis samuti tähelepanu inimõigustega seotud üksikjuhtumitele ja arengutele, eelkõige Venemaal ja Türgis.

Võttes arvesse asjaolu, et läbirääkimised toimusid täielikult veebis, oli 3.–4. detsembril Tirasas toimunud OSCE ministrite nõukogu üldine tulemus väga positiivne ning hõlmas piinamise tõkestamist käsitleva otsuse vastuvõtmist, mis on olnud inimõõtme raames pikaajaline ELi prioriteet. Kõnealune ministrite nõukogu leppis samuti kokku, et ametisse nimetatakse isikud, kes hakkavad organisatsioonis täitma nelja kõige kõrgemat ametikohta – OSCE peasekretär Helga Schmid (Saksamaa), meediavabaduse esindaja Maria Teresa Ribeiro (Portugal), rahvusvähemuste ülemvolinik Kairat Abdrakhmanov (Kasahstan) ning demokraatlike institutsioonide ja inimõiguste büroo (ODIHR) direktor Matteo Mecacci (Itaalia). Samuti lepiti kokku, et 2023. aasta eesistujariigiks määratakse Põhja-Makedoonia Vabariik. Nii tagatakse organisatsioonile lähitulevikuks kindel juhtimine.

EL toetas jätkuvalt täiel määral OSCE sõltumatute institutsioonide (ODIHR, meediavabaduse esindaja ning rahvusvähemuste ülemvolinik) olulist tööd.

EL jätkas aktiivset koostööd kodanikuühiskonna organisatsioonidega, sh hõlbustades kohtumisi ELi liikmesriikide ja sarnaselt meelestatud delegatsioonide ning kodanikuühiskonna solidaarsusplatvormi ja organisatsiooni „Human Rights Watch“ esindajate vahel.

ELil ja OSCE-l on valimiste vaatlemise vallas ühised eesmärgid, standardid ja sarnane metoodika. Tõhusast koostööst demokraatia toetamisel ja inimõiguste edendamisel annavad tunnistust käimasolevad jõupingutused, mille eesmärk on tõhustada metoodikat uue tehnoloogia valimisprotsessis kasutamise jälgimiseks ja edendada valimisvaatlusmissioonide soovitude rakendamist. 2020. aastal toetas EL jätkuvalt ODHIRi tööd OSCE osalisriikide toetamiseks, näiteks rahastades projekte, mille eesmärk on aidata rakendada Lääne-Balkanil valimistega seotud soovitusi.

EL ja Islami Koostöö Organisatsioon

15. juulil 2020 toimunud ELi ja Islami Koostöö Organisatsiooni neljandal kõrgemate ametnike kohtumisel kinnitati osapoolte pühendumust võidelda vaenu õhutamise ja diskrimineerimise vastu kõigis nende vormides ning edendada usu- ja veendumusvabadust kõigi kättesaadavate vahendite, sealhulgas inimõigusi käsitleva õigusloome, dialoogi ja hariduse abil. Naiste õiguste valdkonnas jätkas Islami Koostöö Organisatsioon tööd, et tööd saaks alustada muuta toimivaks naiste ja arengu valdkonna organisatsioon Organisation for Women Development, mis pidas oma esimese ministrite nõukogu kohtumise 2020. aasta oktoobris. See Islami Koostöö Organisatsiooni spetsialiseeritud asutus prioriseerib tööd organisatsiooni tegevuskava „Plan of for the Advancement of Women in the Member States“ („Tegevuskava naiste olukorra parandamiseks liikmesriikides“) rakendamisel.

EL ja Aafrika Liit

ELi ja Aafrika Liidu 16. inimõigusdialoog, mis leidis aset 8. detsembril 2020 ning mida juhtisid ühiselt Euroopa Liidu inimõiguste eriesindaja Eamon Gilmore ja Aafrika Liidu poliitiliste küsimuste volinik Minata Samate Cessouma, oli ainus 2020. aastal toimunud ELi ja Aafrika Liidu kõrgetasemeline inimõigusteteemaline kohtumine ja see toimus videokonverentsi formaadis. Kõnealune dialoog on osa pikaajalisest strateegiast, mille eesmärk on tagada järjepidevad edusammud inimõigusi ja demokraatias käsitlevas tegevuses mõlemas maailmajaos. Pooled arutasid inimõiguste ja demokraatia olukorda eelkõige COVID-19 kriisi kontekstis ning leppisid kokku meetmetes koostöö tugevdamiseks konkreetsetes inimõiguste küsimustes, nagu üleminekuperioodi õigusemõistmine, surmanuhtlus, äritegevus ja inimõigused, ning põhivabaduste teostamise küsimuses.

3.3 KAHEPOOLNE KOOSTÖÖ

Inimõigusdialoogid on peamine vahend ELi inimõigustealaseks kahepoolseks koostööks valitsuste ja partneritega. 2020. aastal arutati videokonverentsi vormis peetud inimõigusdialoogide ja konsultatsioonide käigus mitme partneriga seda, milline on COVID-19 pandeemia mõju inimõigustele. Nende hulka kuulusid Alžeeria, Aserbaidžaan, Brasiilia, Colombia, Gruusia, Jordaania, Kanada, Kasahstan, Kõrgõzstan, Mehhiko, Moldova Vabariik, Mongoolia, Myanmar, Tadžikistan, Taiwan, Ukraina, Usbekistan ja Vietnam. Samuti arutati põhiõiguste teemat kandidaatriikide ja potentsiaalsete kandidaatriikidega, eelkõige stabiliseerimis- ja assotsieerimisprotsessi raames peetud kohtumiste kontekstis. Peeti ka mitteametlikke inimõigustealaseid konsultatsioone Jaapani ja Pärsia lahe riikidega ning samuti mitmeid dialooge kohalikul tasandil.

Inimõigusdialoogides käsitleti selliseid teemasid nagu koostöö mitmepoolsetel foorumitel, sooline võrdõiguslikkus ning inimõiguste täielik tagamine naistele ja tütarlastele, väljendusvabadus ja meediavabadus, piinamine ja muu julm, ebainimlik või inimväärlikust alandav kohtlemine või karistamine, surmanuhtlus, usu- ja veendumusvabadus ning vähemuste hulka kuuluvate isikute õigused. Inimõigusdialoogides oli olulisel kohal inimõiguslaste olukord ning käsitleti mitmeid üksikjuhtumeid. Samuti olid arutlusel järgmised teemad: äritegevus ja inimõigused, digitehnoloogia mõju inimõigustele ja võitlus desinformatsiooniga. COVID-19 pandeemiale vaatamata peeti enne inimõigusdialooge konsultatsioone kodanikuühiskonnaga ning tulemuste kohta anti ülevaade.

EL kasutas jätkuvalt oma **kaubandusmeetmeid**, sh ühepoolseid kaubandussoodustusi üldiste tariifsete soodustuste kava raames, et edendada ELi mittekuuluvates riikides inimõigusi, tööõiguse põhireegleid, keskkonnakaitset ja head valitsemistava. Kaubanduslepingute küsimus tõstatati ka ELi mittekuuluvate riikidega peetud kahepoolsete inimõigusdialoogide käigus. 10. veebruaril 2020 avaldatud kolmandas, iga kahe aasta tagant esitatavas üldiste tariifsete soodustuste kava aruandes kinnitati, et erikord GSP+ on töötajate õiguste ja inimõiguste küsimuste käsitlemisel väga oluline, kuna see tagab seire soodustatud riikides ja pakub taotlejariikidele ühinemise väljavaateid. Dialoog nendes küsimustes jätkus praeguse seiretsükli raames, mis algas 2020. aasta alguses.

EL jätkas rahvusvaheliste inimõigusi ja töötajate õigusi käsitlevate konventsioonide järgimise seiret riikides, kes saavad kasu GSP+ erikorrast või osalevad tõhustatud koostöös erikorra „Kõik peale relvade“ (EBA) raames. 12. veebruaril 2020 **otsustas EL peatada ajutiselt osa Kambodžale EBA erikorra alusel antud tariifsetest soodustustest** kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelises paktis sätestatud põhimõtete⁷⁸ **tõsise ja süstemaatilise rikkumise tõttu**. EL jätkas ka ELi vabakaubanduslepingute kaubandust ja kestlikku arengut käsitlevate peatükkide edasiarendamist. Need peatükid sisaldavad rahvusvahelisi tööstandardeid puudutavaid siduvaid kohustusi.

---

⁷⁸ Artikkel 19 (väljendusvabadus), artikkel 21 (rahumeelse kogunemise õigus), artikkel 22 (ühinemisvabadus) ja artikkel 25 (õigus poliitikas osaleda).

EL on pidevalt suhelnud Vietnamiga ELi-Vietnami vabakaubanduslepingu kaubanduse ja kestliku arengu peatükis sisalduvate töötajate põhiõiguste alaste kohustuste osas, mille tulemusena on Vietnam ratifitseerinud kaks kolmest veel ratifitseerimata ILO põhikonventsioonist ja esitanud kolmanda konventsiooni ratifitseerimise ajakava⁷⁹.

Nõukogu ja Euroopa Parlament leppisid 9. novembril 2020 kokku ELi ekspordikontrolli ajakohastamises. Uue ekspordikontrolli määrusega kehtestatakse õiguslik alus küberseiretehnoloogiatega kauplemise suhtes kohaldatavateks ELi kontrollideks, et hoida ära inimõiguste rikkumisi kolmandates riikides, ning asjaomaste tehnoloogiate ja ekspordisihikohtade ELi jälgimisnimekirja avaldamiseks.

Komisjon jätkas inimõigustele avalduva mõju hindamist ELi käimasolevate kaubanduslääbirääkimiste raames teostatavate kestlikkust käsitlevate mõjuhinnangute olulise elemendina, mida rakendatakse mh partnerriikidega juba sõlmitud ELi kaubanduslepingute järeelhindamiste kaudu. Komisjon viis lõpule kolm kestlikkust käsitlevat mõjuhinnangut, et toetada ELi ja Indoneesia vahelisi vabakaubanduslepinguga seotud läbirääkimisi ning ELi-Tšiili assotsieerimislepingu kaubandusosa ajakohastamise ja ELi-Mehhiko üldise lepingu kaubandussamba ajakohastamise üle toimuvaid läbirääkimisi.

Eraldades EIDHRI raames 89,8 miljonit eurot ja sõlmides asjaomased lepingud, jätkas EL kodanikuühiskonna organisatsioonide abistamist selles, et neist saaks tõhus jõud inimõiguste ja demokraatlike põhimõtete kaitsmisel ning edendamisel kogu maailmas. EL toetas 160 uut kodanikuühiskonna organisatsioonide ja eelkõige kohalike kodanikuühiskonna organisatsioonide juhitud algatust enam kui 70 partnerriigis.

2020. aastal jõudsid Euroopa Parlament ja ELi liikmesriigid nõukogus poliitilisele kokkuleppele määruse suhtes, millega luuakse **ELi välistegevuse rahastamisvahend**. ELil on nüüd võimas vahend, et edendada partnerriikidega ühistel väärtustel ja huvidel põhinevat koostööd. Inimõigused, põhivabadused, demokraatlik valitsemistava ja õigusriik kuuluvad selle määruse aluspõhimõtete hulka.

---

⁷⁹ C87 (ühinemisvabaduse kohta) 2023. aastaks.

Kõnealuse rahastamisvahendi raames, mis koosneb kolmest komponendist – geograafilisest, temaatilisest ja kiirreageerimiskomponendist – nähakse ette kohustuslik õigustepõhine käsitus, mis hõlmab kõiki inimõigusi, olgu need siis kodaniku-, poliitilised, majanduslikud, sotsiaalsed või kultuurilised õigused. See lähenemisviis on kooskõlas soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise lähenemisviisiga ning toetab meetmeid, mis aitavad otseselt ja kaudselt kaasa inimõiguste ja demokraatlike põhimõtete täielikule järgimisele.

Uue naabruspoliitika, arengu- ja rahvusvahelise koostöö rahastamisvahendi (2021–2027) raames vastu võetud inimõiguste ja demokraatia teemaprogramm on EIDHRi järeltulija. Sel programmil on kõik oma eelkäija tugevad küljed, nimelt: i) see tagab **tegevuse sõltumatuse, ilma et see sõltuks partnerriikide valitsuste** või muude ametiasutuste **nõusolekust**; ii) see on üleilmne ja seda võib rakendada mis tahes väljaspool ELi asuvas riigis, sealhulgas keskmise, kõrgema ja suure sissetulekuga riikides, ning iii) seda rakendavad eelkõige kohaliku, riikliku, piirkondliku ja rahvusvahelise tasandi kodanikuühiskonna organisatsioonid, sealhulgas registreerimata organisatsioonid ja üksikisikud.

3.4 KODANIKUÜHISKOND JA RIIKLIKUD INIMÕIGUSTE ASUTUSED

2020. aastal võitles EL aktiivselt kodanikuühiskonna organisatsioone ähvardavate ohtude vastu kogu maailmas ning edendas kodanikuühiskonna jaoks ohutut ja soodsat keskkonda.

COVID-19 pandeemia süvendas praegust suundumust – pandeemiat ettekäändena kasutades võtsid mitmed repressiivsed valitsused inimõigusi, eelkõige ühinemis- ja rahumeelse kogunemise vabadust ülemääraselt piiravaid meetmeid.

Hoolimata pandeemiast ja sellest tulenevast ohust paljude organisatsioonide püsijäämisele jätkas EL sisulist koostööd kodanikuühiskonna organisatsioonidega tänu uute tehnoloogiate kasutamisele. **EL jätkas virtuaalseid konsultatsioone kodanikuühiskonnaga**, eelkõige inimõigustega tegelevate valitsusväliste organisatsioonide ja inimõiguslastega Brüsselis ja ELi mittekuuluvates riikides. Konsultatsioone peeti enne inimõigusdialooge ja muid kõrgetasemelisi poliitilisi dialooge, enne projektikonkursse ning selleks, et arutada mitut teemat hõlmavaid inimõiguste küsimusi, nagu uus ELi inimõiguste ja demokraatia tegevuskava. Inimõiguste ja arengu valdkonnas tegutsevad kodanikuühiskonna organisatsioonid osalesid konsultatsioonides ELi järgmise mitmeaastase eelarve ja programmitöö üle ning samuti arenguteemalise poliitikafoorumi üleilmsetel ja piirkondlikel virtuaalsetel kohtumistel.

Kodanikuühiskonna organisatsioonid aitasid kaasa sellele, et tagada inimõigusi käsitlevale poliitikale koht poliitilistes ja kaubanduslepingutes, lisades neisse olulised poliitilised klauslid inimõiguste kohta. 2020. aastal jätkati sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonna kaasamist uute lepingute kestliku arengu peatükkide teemal.

Kodanikuühiskonna esindajad suhtlevad regulaarselt Euroopa Liidu Nõukogu inimõiguste töörühmaga ja neid teavitatakse süstemaatiliselt selle töörühma järeldustest. Lisaks korraldas EL koos Brüsselis asuva kodanikuühiskonna organisatsioonide inimõiguste ja demokraatia võrgustikuga 9.–10. detsembril 22. iga-aastase ELi ja valitsusväliste organisatsioonide foorumi, mis keskendus digitehnoloogiale ja inimõigustele.

Partnerriikidega peetavate ELi ametlike inimõigusdialoogide raames kutsuti kodanikuühiskonna organisatsioone osalema kodanikuühiskonna seminaridel. Kogu aasta jooksul korraldati virtuaalseid kodanikuühiskonna seminare Mehhiko, Colombia ja Brasiilia valitsusväliste organisatsioonidega.

EL tõhustas veelgi oma jõupingutusi, et edendada valitsusväliste organisatsioonide osalemist Inimõiguste Nõukogu ja teiste mitmepoolsete foorumite töös, sh kaitstes valitsusväliste organisatsioonide õigust sõna võtta ja edendades kodanikuühiskonna avatud osalemist ÜRO Peaassamblee korraldatud kõrgetasemelistel üritustel, nagu ÜRO 75. aastapäev ning Pekingi deklaratsiooni ja tegevusprogrammi 25. aastapäev. EL tagas, et ÜRO raames toimuvatel ELi sündmustel kõlab kodanikuühiskonna hääl ja seda toetatakse. Üheks peamiseks näiteks oli kolmanda komitee raames toimunud kõrvalüritus, millel käsitleti Valgevene poliitvangide olukorda ja mis oli rohujuure tasandi aktivistidele platvormiks, kus ÜRO osalejatega oma analüüsi ja soovitusi jagada. Samuti toetasid EL ja selle liikmesriigid 2019. aastal edukat valitsusväliste organisatsioonide taotlusi käsitlevate otsuste Majandus- ja Sotsiaalnõukogusse hääletamisele suunamist, mis pani piiri nende taotluste menetlemise korduvale edasilükkamisele ÜRO valitsusväliste organisatsioonide komitee poolt. EL tegi samuti aktiivselt koostööd kodanikuühiskonna küsimustega tegeleva rakkerühmaga Genfis.

ELi toetus kodanikuühiskonna rollile Süüria rahuprotsessis

EL on toetanud erisaadiku büroo kodanikuühiskonna toetuskeskust, mis on foorum, kus Süüria kodanikuühiskond saab arutada ja koostada sõnumeid, et mõjutada peamisi sidusrühmi.

Kodanikuühiskonna toetuskeskuse peamine eesmärk on muuta Genfis ÜRO vahendusel toimuv poliitiline protsess kättesaadavamaks, kaasavamaks ja konsultatiivsemaks. Toetuskeskus tagab rahutagamise struktuuris ainulaadse ruumi dialoogiks Süüria kodanikuühiskonna erinevate osalejate vahel, nendevahelistele poliitilistele, sotsiaalsetele ja geograafilistele erinevustele vaatamata, ning toetuskeskus on jätkuvalt üks suurimaid foorumeid kogu Süüriat hõlmavateks kodanikuühiskonna konsultatsioonideks.

Enne pandeemiaga seotud piirangute algust 2020. aastal juhtis kodanikuühiskonna toetuskeskus erisaadiku büroo esindajate ja Süüria kodanikuühiskonna osalejate vahelisi piirkondlikke konsultatsioone Beirutis ja Arbīlis. COVID-19 pandeemia ajal jätkus projekti tegevus internetis. See aitas korraldada piirkondlikud konsultatsioonid: mais Süüria kodanikuühiskonna esindajatega Jordaania ning juunis Süüria kodanikuühiskonna esindajatega Türgis. 2020. aasta juunis Brüsselis toimunud IV konverentsil korraldas erisaadiku büroo koostöös Euroopa välisteenistusega kodanikuühiskonna toetuskeskuse virtuaalse kõrvalürituse, kuhu kaasati 34 Süüria osalejat. Osalejad salvestasid ka lühikese toetusüleskutseid sisaldava video, mida näidati ministrite konverentsi avaistungil.

Kodanikuühiskonna organisatsioonid olid jätkuvalt peamised toetusesaajad EIDHRi ning kodanikuühiskonna organisatsioone ja kohalikke ametiasutusi käsitleva temaatilise programmi (CSO-LA) raames ning peamised ELi rakenduspartnerid arengu rahastamisel kahepoolse rahastamise raames. CSO-LA programmi alusel sõlmitud 25 partnerluse raamlepingu kaudu toetati kodanikuühiskonna organisatsioone kui piirkondliku ja ülemaailmse tasandi poliitikakujunduse võtmeosalejaid. Mõned partnerluse raamlepingud (sh Rahvusvahelise Inimõiguste Föderatsiooni, Ülemaailmse Kodanikualgatuse Ühenduse (CIVICUS) ja Aasia foorumiga) aitavad otseselt kaasa kodanikuühiskonna jaoks soodsa keskkonna tagamisele ja tegutsemisruumi ahenemise vältimisele. Lisaks toetavad partnerriikides kodanikuühiskonna organisatsioonide tööd soodustava keskkonna edendamist mõlemad prioriteedid – nii need, mis on seatud CSO-LA programmi raames, kui ka need, mis on seatud EIDHRi raames toimivas ELi töös kodaniku- ja poliitiliste õiguste ja valitsemistava vallas.

Lähtudes EIDHRi kõige tugevamast küljest – suutlikkusest toimida ilma vastuvõtva riigi valitsuse nõusolekuta – on EIDHRil olnud võimalik rohkem kui kaks aastakümnet keskenduda tundlikele küsimustele ja uuenduslikele lähenemisviisidele ning teha otsest koostööd isoleeritud või tõrjutud kodanikuühiskonna organisatsioonidega. EIDHRi inimõigustealase kriisirahastu erandlikud tingimused võimaldavad ELil eraldada otsetoetusi kodanikuühiskonna organisatsioonidele, kes tegutsevad inimõiguste ja demokraatia seisukohast eriti keerulistes tingimustes. 2020. aastal kohandati kõnealust toetust, et tulla toime üleilmse COVID-19 pandeemiast tuleneva inimõiguste kriisiga, ning EIDHRi raames leiti viise, kuidas suunata kulutused, mis olid kavandatud sellistele prioriteetidele nagu ajakirjanikud ja lastekaitse, kriisist tingitud erivajadustele. Lisaks rakendati kodanikuühiskonna tegutsemisruumi ja demokraatliku ruumi edendamiseks mitu konkreetset algatust (nt „Supporting Democracy“, „Media4Democracy“ ja „Civic Tech 4 Democracy“).

EL andis rahalist toetust ka ÜRO eriraportööridele, kes tegelevad ühinemisvabaduse ja rahumeelse kogunemise vabaduse õigusega ning arvamus- ja väljendusvabaduse õiguse edendamise ja kaitsmisega, st õigustega, mis on hädavajalikud kodanikuühiskonna osalemist soodustava keskkonna loomiseks. Samuti edendas EL seda keskkonda, kohaldades selliseid meetodeid nagu soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamine ja õigustepõhine arengukoostöökäsitlus, mille puhul osalemine on väga oluline põhimõte, andes seega ELi delegatsioonidele volitused tegeleda inimõiguste teemaga kõigis oma töövaldkondades ja neilt seda nõudes. Selline mitmekülgne toetus aitas võidelda piiravate seaduste ja tavade vastu, mis takistavad sõltumatute kodanikuühiskonna osalejate tööd, ning aitas kaasa kodanikuühiskonna osalemist soodustava keskkonna pikaajalisele strateegilisele arengule.

ELi toetus Süüria naistele Süüria otsustusprotsessis

Euroopa – Vahemere piirkonna naisõigusluse algatuse raames rakendatava ja ELi toetatava projekti „Enhancing women’s participation in decision making and peace building processes in Syria“ („Süüria otsustus- ja rahuloomeprotsessides naiste osaluse suurendamine“) eesmärk on töötada välja ühine tegevuskava, et võidelda naiste- ja tütarlastevastase vägivalla vastu. See vägivald on peamine takistus naiste osalemisele Süüria otsustus- ja rahuloomeprotsessides.

Kuues konsultatsioonivoorus oli osalejaid enam kui 80 Süüria organisatsioonist ja Süürias, Liibanonis, Türgis ja Euroopas tegutsevast rohujuure tasandi algatusest. Need organisatsioonid töötasid ühiselt selle nimel, et koostada soovitud vägivalla ennetamise, selle eest kaitsmise ja sellele reageerimise kohta, ja selle nimel, et strateegilise tegevuse kaudu kaasata mehi ja poisse soolise vägivallaga võitlemise ja ühiskondlike normidega seotud teemadesse, ning selleks, et Süüria organisatsioonide vahel loodaks rohkem võrgustikke ja liite.

Nimetatud ühine tegevuskava on vahend, mille abil Süüria aktivistid saavad kutsuda rahvusvahelisi ja riiklikke otsustajaid üles kaasama naisi ja naiste õiguste kaitsjaid kõigisse Süüria tulevikuga seotud rahuläbirääkimiste protsessidesse kohalikest kuni rahvusvahelise tasandini. Samuti on see vahend, mille abil suurendada üldsuse teadlikkust naiste ja tütarlaste vastase vägivalla laastavast mõjust eelkõige naistele, kuid ka kogukondadele ja ühiskonnale tervikuna.

Riiklikud inimõiguste asutused (NHRI) olid jätkuvalt olulised osalejad inimõiguste edendamisel ja kaitsmisel kogu maailmas. EL on teadlik, et nende asutuste sõltumatut inimõigustealast tegevust mõjutab demokraatliku ruumi ja kodanikuühiskonna tegutsemisruumi ahenemine. Seetõttu toetab EL osana oma välistegevusest sõltumatuid riiklikke inimõiguste asutusi ja nende olulist rolli inimõiguste kaitse tagamisel kogu maailmas.

EL kutsus enamikus 2020. aastal peetud inimõigusdialoogides ELi mittekuuluvaid riike üles tagama, et riiklikud inimõiguste asutused oleksid sõltumatud, saaksid vajalikke inim- ja rahalisi ressursse ning et nendega konsulteeritaks süstemaatiliselt kõigis asjaomastes poliitikakujundamise ja õigusloome protsessides. Rõhku pandi sellele, et tagada riiklike inimõiguste asutuste ja nende töötajate kaitse ähvarduste, ahistamise ja rünnakute eest.

Riiklike inimõiguste asutuste rolli edendamiseks tegi EL tihedat koostööd riiklike inimõiguste asutuste Euroopa võrgustikuga (ENNHRI), et koostada ELi delegatsioonidele suunised riiklike inimõiguste asutustega tehtava koostöö edendamiseks. ELi delegatsioonid said vastava koolituse novembris. EL jätkas koostööd ENNHRIga kogu 2020. aasta jooksul, sealhulgas ENNHRI igaaastase konverentsi raames, ning tegi tööd selle nimel, et leida riiklike inimõiguste asutuste jaoks võimalusi tulenevalt ELi uuest välispoliitikast, mille eesmärk on edendada õigusriigi põhimõtet, demokraatiat ja inimõigusi.

EL toetas väga paljude riikide riiklike inimõiguste asutusi ja tegi nendega koostööd, andes neile finantsabi. ELi poliitilist pühendumust riiklikele inimõiguste asutustele täiendab rahaline toetus. Kogu 2020. aasta jooksul rahastati EIDHRI kaudu riiklike inimõiguste asutuste toetuseks strateegilisi sihtotstarbelisi programme.

Jätkus tegevus projekti „NHRI.EU“ teise etapi raames, mis peaks kestma kolm aastat alates selle vastuvõtmisest 2019. aastal ja millesse EL panustab 3,75 miljonit eurot. Projekti eesmärk on arendada riiklike inimõiguste asutuste suutlikkust oma volituste põhivaldkondades, sh inimõigusi puudutava hariduse, teabevahetuse ja teadlikkuse tõstmise ning kaebuste käsitlemise, dokumenteerimise, seire ja aruandluse vallas. Projekti teine eesmärk on tugevdada koostööd riiklike inimõiguste asutuste ning ülemaailmsete ja piirkondlike võrgustike vahel. Selliste võrgustike hulka kuuluvad eelkõige ülemaailmne riiklike inimõiguste asutuste liit, Aasia ja Vaikse ookeani foorum, Aafrika riiklike inimõiguste asutuste võrgustik, Ameerika riiklike inimõiguste asutuste võrgustik ja Euroopa riiklike inimõiguste asutuste võrgustik. Samuti on projekti eesmärk tugevdada ülemaailmset riiklike inimõiguste asutuste liitu ja piirkondlikke võrgustikke ning toetada nende liikmeks olevaid riiklike inimõiguste asutusi akrediteerimisprotsessi jooksul. Ülemaailmsed ja piirkondlikud võrgustikud töötasid ka välja tegevuskavad inimõiguslaste kaitsmiseks, et rakendada Marrakechi deklaratsiooni. Juhthrollis olev Taani inimõiguste instituut andis teistele riiklikele inimõiguste asutustele tehnilist abi, et nad saaksid projekti raames kavandatud tegevusi ellu viia, parandades nii riiklike inimõiguste asutuste digikirjaoskust – pandeemia tõttu eriti olulist pädevust.

Teine sihtotstarbeline programm, mis sisaldas 1 miljoni euro ulatuses rahastust ENNHRI-le, viidi 2020. aastal lõpule ning selle tulemusel suurenes Euroopa riiklike inimõiguste asutuste suutlikkus ja omavaheline koostöö inimõiguste edendajate ja kaitsjatena konflikt- või konfliktijärgsetes olukordades. Avaldati veebipõhine juhend⁸⁰ riiklike inimõiguste asutuste rollist selles valdkonnas ning nende töö valitsuste kontrolli alt välja jäävatel territooriumidel on murranguliselt edenenud. Projektiga suurendati ka valitsustevaheliste ja kodanikuühiskonna riikliku, piirkondliku ja rahvusvahelise tasandi osalejate teadlikkust riiklike inimõiguste asutuste tööst konfliktiolukordades ning nende osalejate kaasatust sellesse töösse. See hõlmas koostööd riiklike inimõiguste asutustega väljastpoolt Euroopast. Lisaks aitas projekt suurendada ENNHRI võrgustiku ja sekretariaadi suutlikkust toetada konfliktiolukordades tegutsevaid riiklikke inimõiguste asutusi.

Veel üks näide ELi toetusest riiklike inimõiguste asutuste võrgustikele on 2020. aastal allkirjastatud kaheaastane leping Aasia ja Vaikse ookeani piirkonna riiklike inimõiguste asutuste foorumiga, mis hõlmab ELi rahalist panust summas 750 000 eurot. Selle lepingu eesmärk on suurendada riiklike inimõiguste asutuste suutlikkust käsitleda koostöös ja partnerluses valitsustevaheliste mehhanismidega peamisi kindlaksmääratud inimõigustealaseid küsimusi Kagu-Aasias ja Vaikse ookeani piirkonnas, sealhulgas koolituskursuste, väiketoetuste programmide ja dialoogiplatvormide loomise kaudu.

Lääne-Balkanil aitas EL suurendada Serbia Vabariigi sõltumatute inimõigusasutuste, näiteks ombudsmani ja võrdõiguslikkuse voliniku suutlikkust võidelda diskrimineerimise ja vaenukõne vastu ning kaitsta rahvusvähemuste ja LGBTI-inimeste õigusi kooskõlas Euroopa Nõukogu standarditega. Põhja-Makedoonia Vabariigis on EL stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu raames toimunud kohtumistel ombudsmani bürooga süstemaatiliselt arutanud inimõiguste olukorda. EL kutsus 2020. aastal üles valima läbipaistva ja kaasava protsessi kaudu kiiresti diskrimineerimise ennetamise ja selle eest kaitsmise komisjoni (võrdõiguslikkuse organ) liikmed.

---

⁸⁰ ENNHRI veebisaidi rubriik „Human Rights in (Post-)Conflict Situations – The Role of National Human Rights Institutions – Guide and Resources“ („Inimõigused konflikt(järgsetes) olukordades – Riiklike inimõiguste asutuste roll – Juhend ja vahendid“), <http://ennhri.org/nhris-post-conflict/>

3.5 ETTEVÖTLUSSEKTOR

EL tegi jätkuvalt edusamme **ÜRO äritegevuse ja inimõiguste juhtpõhimõtete** rakendamisel ELis ja ELi mittekuuluvate riikidega tehtava koostöö kaudu. EL võttis kohustuse toetada üleilmseid jõupingutusi ÜRO äritegevuse ja inimõiguste juhtpõhimõtete rakendamiseks, sealhulgas edendades riiklike tegevuskavade väljatöötamist ja rakendamist ning asjakohaseid hoolsuskohustuse standardeid ja töötades välja tervikliku ELi raamistiku ÜRO äritegevuse ja inimõiguste juhtpõhimõtete rakendamiseks. EL töötas selle nimel, et parandada oma vabatahtlike ja kohustuslike meetmete arukat kombinatsiooni, et edendada vastutustundliku ärikäitumine poliitikat, sealhulgas analüütilist ja nõuandetegevust sellistes poliitikavaldkondades nagu keskkonna- ja inimõigustealane hoolsuskohustus, mitterahaline aruandlus ja ohvrite juurdepääs õiguskaitsevahenditele.

EL avaldas uuringud, mis käsitlevad inimõiguste- ja keskkonnaalase hoolsuskohustuse nõudeid tarneahelas ning juhtide kohustusi ja äriühingu kestlikku üldjuhtimist. Euroopa Komisjoni 2021. aasta tööprogramm, mis avaldati 19. oktoobril 2020, sisaldab äriühingu kestlikku üldjuhtimist käsitlevat seadusandlikku algatust, mis käivitatakse 2021. aasta teises kvartalis ja mille eesmärk on „edendada ettevõtete pikaajalist kestlikku ja vastutustundlikku käitumist“. Juulis avaldati algatuse esialgne mõjuhinnang ja oktoobris algatas EL avaliku konsultatsiooni, et koguda sidusrühmadelt algatuse kohta tagasisidet. Lisaks võttis EL 2020. aasta juunis vastu uue ohvrite õiguste strateegia ning Euroopa Parlament ja nõukogu saavutasid hiljuti kokkuleppe tarbijatele keskenduva uue kollektiivse õiguskaitse direktiivi suhtes.

EL jätkas tööd muud kui finantsaruandlust käsitleva direktiivi läbivaatamisega. Direktiivi kohaselt peavad suured börsil noteeritud äriühingud, pangad ja kindlustusseltsid, kus on üle 500 töötaja, esitama teavet keskkonna, sotsiaalsete ja töötajatega seotud küsimuste, inimõiguste ning altkäemaksu ja korrupsiooni kohta. Direktiivi läbivaatamist käsitlev avalik arutelu toimus 2020. aasta veebruarist juunini. Euroopa finantsaruandluse nõuanderühma raames loodi mitut sidusrühma hõlmav rakkerühm, et teha ettevalmistavat tööd seoses võimalike ELi muude kui finantsaruandluse standarditega.

Enne konfliktimineraalide määruse täielikku jõustumist 1. jaanuaril 2021 võttis komisjon 2020. aasta juunis vastu delegeeritud määruse, millega kehtestatakse impordimahu piirmäärad, mis puudusid teatavate mineraalide puhul, mille suhtes kohaldatakse määruses sätestatud kohustusi.

Osana ELi 2018. aasta kestliku rahanduse tegevuskava rakendamisest võttis EL 2020. aasta juunis vastu taksonoomiamääruse, milles nõutakse keskkonناسäästlike tegevusalade loetelude koostamist, määrates iga keskkonناeesmärgi jaoks kindlaks tehnilised sõelumiskriteeriumid. Aprillist juulini korraldas EL avaliku konsultatsiooni uuendatud kestliku rahanduse strateegia kohta, et koguda huvitatud poolte arvamusi selle kohta, kuidas paremini integreerida sotsiaalseid ja keskkonنارiske finantseerimisasutuste juhtimisraamistikku.

2020. aasta juulis avaldas komisjon sotsiaalselt vastutustundlike riigihangete heade tavade kogumi, millega toetatakse algatusi sotsiaalsete kaalutluste riigihangetesse integreerimiseks, sealhulgas algatusi, mis on seotud inimõigustealase hoolsuskohustusega tarneahelas.

2020. aasta oktoobris avaldas Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet uuringu, milles esitatakse tulemused ELi liikmesriikides õiguskaitsemehhanismide kättesaadavuse kohta⁸¹. Uuring sisaldab üksikasjalikke andmeid liikmesriikide praeguste tavade kohta seoses õiguskaitsemehhanismidega (kohtu- ja kohtuvälised, riigipõhised ja mitteriiklikud), selles tehakse kindlaks probleemid ning esitatakse arvamusi ja soovitusi edasiste algatuste kohta konkreetsetes poliitikavaldkondades, et rakendada tõhusalt ÜRO juhtpõhimõtete kolmandat sammast. Läbipaistvuse suurendamiseks ja olemasolevate õiguskaitsemehhanismide kohta parema teabe andmiseks aktiveeris komisjon 2020. aasta novembris ELi e-õiguskeskkonna portaalis äritegevuse ja inimõiguste alase teabe lehe⁸². Tsiviilõiguse valdkonnas käsitletakse inimõiguste rikkumisi käimasolevas uuringus Rooma II määruse (millega kehtestatakse kahju õigusvastase tekitamise juhtumite suhtes kohaldatav õigus) kohaldamise kohta.

15 ELi liikmesriiki on välja töötanud äritegevuse ja inimõiguste riiklikud tegevuskavad, et aidata rakendada ÜRO juhtpõhimõtteid riiklikul tasandil, ning mitmes liikmesriigis toimub alushindamine. Lisaks on mitu ELi liikmesriiki võtnud vastu või valmistamas ette õigusakte, millega kehtestatakse ettevõtjatele kohustuslikud keskkonناalased ja/või inimõigustealased hoolsuskohustused.

---

⁸¹ https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-business-human-rights_en.pdf

⁸² https://beta.e-justice.europa.eu/580/EN/business_and_human_rights

Nõukogu eesistujariik Saksamaa tegi aktiivselt tööd äritegevuse ja inimõiguste tegevuskava edendamiseks, korraldades muu hulgas mitu üritust ELi osalusel. Eesistujariik ning ÜRO äritegevuse ja inimõiguste töörühm korraldasid 2020. aasta juulis ühiselt ürituse, et käivitada ÜRO projekt, millega tähistatakse ÜRO juhtpõhimõtete 10. aastapäeva ning mille eesmärk oli teha kokkuvõtte senistest saavutustest ja valmistada ette tegevuskava järgmiseks kümnendiks. 2020. aasta septembris korraldasid eesistujariik ja UNICEF laste õigusi ja ettevõtlusalast vastutust käsitleva infotunni ja arutelu.

EL kasutas vastutustundlike äritavade edendamiseks ka partnerriikidega peetavaid poliitilisi dialooge, inimõigusdialooge, arengukoostööd ja kaubandussoodustuste kavade alusel tehtavat koostööd. Äritegevuse ja inimõiguste teemast on saanud enamiku inimõigusdialoogide tavapärase osa.

Ettevõtja sotsiaalse vastutuse ja vastutustundliku ärikäitumise ning äritegevuse ja inimõiguste põhimõtete rakendamise keskmes on teavitustegevuse ja suutlikkuse suurendamise meetmed tihedas koostöös rahvusvaheliste organisatsioonide ja kodanikuühiskonnaga.

EL on loonud katsepartnerlused selliste rahvusvaheliste organisatsioonidega nagu ILO, OECD ja ÜRO inimõiguste ülemvoliniku büroo, et pakkuda tehnilist tuge riiklike tegevuskavade väljatöötamiseks üheksas Ladina-Ameerika riigis, tehes seda Ladina-Ameerika ja Kariibi mere piirkonna vastutustundliku ärikäitumise projekti kaudu, mis algas 2019. aasta jaanuaris.

Lisaks toetas EL projekti „Vastutustundlikud tarneahelad Aasias“ kaudu vastutustundlikke tarneahelaid kuues Aasia kaubanduspartnerriigis (Filipiinid, Hiina, Jaapan, Myanmar, Tai ja Vietnam). 2020. aasta jaanuaris käivitas EL koos ÜRO Arenguprogrammiga Aasias kolmanda projekti, mille eesmärk on edendada ÜRO äritegevuse ja inimõiguste juhtpõhimõtete järgimist kuues riigis (India, Indoneesia, Malaisia, Myanmar, Sri Lanka ja Tai). Ladina-Ameerikas toetas EL projekti „Vastutustundlik ärikäitumine Ladina-Ameerikas ja Kariibi mere piirkonnas“ kaudu riiklike tegevuskavade väljatöötamist üheksas riigis (Argentina, Brasiilia, Tšiili, Mehhiko, Ecuador, Peruu, Colombia, Panama ja Costa Rica).

ILO ja OECDga tehtava koostöö raames pakkus EL 2019. aasta septembris OECD hargmaiste ettevõtete suuniste riiklikele kontaktpunktile vastutustundliku ärikäitumisega seotud tööküsimuste alast koolitust rahvusvaheliselt koolituskeskusest.

EL andis EIDHri üleilmse projektikonkursi raames 5 miljonit eurot toetust äritegevuse ja inimõiguste projektidele, mille eesmärk on toetada õiguste omajaid ja suurendada nende mõjuvõimu hoolsuskohustuse täitmise protsessides ning edendada kodanikuühiskonna koostööd ettevõtjate ja riiklike osalejatega.

EL aitas kaasa rahvusvaheliste organisatsioonide, nagu ÜRO, OECD ja ILO äritegevuse, inimõiguste ja vastutustundliku ärikäitumise alasele tööle. EL andis oma panuse eelkõige ÜRO äritegevuse ja inimõiguste töörühma töösse, osaledes projektis, mille eesmärk on teha kokkuvõtte ÜRO äritegevuse ja inimõiguste juhtpõhimõtete rakendamise esimesest kümnest aastast, ning osaledes aktiivselt ÜRO äritegevuse ja inimõiguste foorumi üheksandal istungjärgul, mis toimus 2020. aasta novembris.

EL osales ka rahvusvaheliste korporatsioonide ja muude äriettevõtete inimõigusosalase valitsustevahelise töörühma kuuendal istungjärgul 2020. aasta oktoobris, kus ta jätkas sellise realistliku lähenemisviisi edendamist äritegevuse ja inimõiguste alase õiguslikult siduva dokumendi väljatöötamiseks, mis võiks viia üleilmselt tunnustatud standardite kehtestamiseni.

EL andis täiendavat toetust ja suuniseid, luues äritegevust ja inimõigusi käsitleva töövahendi, et suurendada asjaomaste riikide valitsuste ja ettevõtjate teadlikkust nendest küsimustest, anda kodanikuühiskonnale võimekus ÜRO juhtpõhimõtete edendamiseks kogu maailmas ning tagada, et äritegevuse ja inimõigustega seotud küsimused lisatakse süstemaatiliselt arengukoostöö meetmetesse.

3.6 RAHVUSVAHELISE INIMÕIGUSTEALASE JA HUMANITAARÕIGUSE JÄRGIMINE

EL jätkas selliste algatuste propageerimist ja toetamist, mille eesmärk on parandada rahvusvahelise humanitaarõiguse järgimist ja kaitsta humanitaaruumi, kinnitades eelkõige oma kindlat pühendumust tsiviiliskute kaitsmisele relvastatud konfliktides.

Nõukogu tuletas 25. novembril 2019 vastu võetud järeldustes humanitaarabi ja rahvusvahelise humanitaarõiguse kohta meelde kohustust järgida rahvusvahelist humanitaarõigust ja tagada selle järgimine igas olukorras ning kinnitas taas oma pühendumust humanitaartegevuse põhimõtetele ja eesmärkidele, mis on sätestatud Euroopa konsensususes humanitaarabi valdkonnas.

EL on olnud jätkuvalt aktiivne rahvusvahelise humanitaarõiguse järgimise edendamisel eri valdkondades, mis on hõlmatud **ELi suunistega rahvusvahelise humanitaarõiguse järgimise edendamiseks**⁸³. 2020. aasta juunis avaldas EL kolmanda aruande suuniste rakendamise kohta, milles tuuakse välja meetmed, mida EL võttis rahvusvahelise humanitaarõiguse toetamiseks 2019. aasta jaanuarist kuni 2019. aasta detsembrini.

EL kiitis 2020. aasta detsembris heaks Prantsusmaa ja Saksamaa juhitud üleskutse võtta meetmeid, et tugevdada rahvusvahelise humanitaarõiguse järgimist ja põhimõttelist humanitaartegevust. See kinnitab taas ELi pühendumust edendada rahvusvahelise humanitaarõiguse järgimist mitmesuguste meetmete abil.

Inimõigustealaste, poliitiliste ja humanitaarküsimuste alaste dialoogide käigus julgustas EL jätkuvalt oma partnerriike ratifitseerima ja rakendama rahvusvahelise humanitaarõiguse peamisi vahendeid. Näiteks toimus 18. novembril 2020 Nigeeriaga veebipõhine ministrite kohtumine, mis oli viie aasta jooksul esimene kohtumine. EL tõstatas sellel kohtumisel küsimuse Kirde-Nigeeria kõige haavatavamatele inimestele juurdepääsu puudumise kohta ning rahvusvahelise humanitaarõiguse austamise tähtsuse kohta. Kohtumise lõpus võeti vastu ühiskommünikee, mis sisaldas viidet rahvusvahelisele humanitaarõigusele.

---

⁸³ ELi suunistes rahvusvahelise humanitaarõiguse järgimise edendamiseks: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=LEGISSUM%3Aah0004>

EL rõhutas tungivalt rahvusvahelist humanitaarõigust Saheli keskosa (Burkina Faso, Mali ja Niger) humanitaarkriisi käsitleval ministrite virtuaalsel ümarlaul, mis toimus 20. oktoobril 2020 ning mille EL korraldas koos Taani, Saksamaa ja ÜROga. Ümarlause lõppkommünikees rõhutati, kui olulised on kõik osalejad, kes järgivad rahvusvahelist humanitaarõigust, pagulasõigust ja inimõigustealast õigust, ning rõhutati vajadust tugevdada aruandlusmehhanisme ja tagada vastutus väidetavate humanitaarpõhimõtete rikkumiste eest.

Seoses olukorraga Jeemenis oli ELil jätkuvalt juhtiv roll rahvusvahelise reageerimise koordineerimisel ning rahvusvahelise humanitaarõiguse järgimise ja abi andmist puudutava põhimõttelise lähenemisviisi toetamisel. EL ja Rootsi korraldasid ühiselt kaks humanitaarabi vanemametnike kohtumist ja ühe kõrvalürituse ÜRO Peaassamblee ministrite nädalal, mis tõi kokku humanitaarkogukonna ja millel määratleti konstruktiivne lähenemisviis, mille eesmärk oli suurendada humanitaarabi kättesaadavust ja parandada austust humanitaarpõhimõtete vastu.

EL oli rahvusvahelise humanitaarõiguse küsimustes jätkuvalt häälekas aktiivse liikme või vaatejana paljudes rahvusvahelistes organisatsioonides ja organites. Näiteks osales EL ÜRO Julgeolekunõukogu avalikel aruteludel, sealhulgas tsiviilelanike kaitset relvastatud konfliktides käsitleval arutelul, kus ELi avalduses rõhutati ELi pühendumust rahvusvahelisele humanitaarõigusele. Samuti korraldas EL Afganistani 2020. aasta konverentsi raames kõrgetasemelise kohtumise, millel käsitleti humanitaarabi, rahvusvahelise humanitaarõiguse ja tsiviilisikute kaitse rolli osana rahuläbirääkimistest.

EL pööras ka erilist tähelepanu humanitaartöötajate kaitsele ning toetas jätkuvalt kontekstipõhiste meetmete rakendamist ja tugevdamist, et suurendada meditsiinitöötajate füüsilist ohutust ja parandada taristut relvastatud konfliktides, sealhulgas COVID-19 pandeemia kontekstis.

Peamise humanitaarabi andjana leiab EL, et rahvusvahelise humanitaarõiguse järgimise tugevdamine on oluline asjaolu ELi humanitaarabi eelarvest vahendite eraldamisel.

EL jätkas Rahvusvahelise Punase Risti Komitee (RPRK) töö toetamist. RPRK on üks ELi usaldusväärsemaid partnereid humanitaarvaldkonnas ning põhipartner rahvusvahelise humanitaarõiguse ja humanitaarabi põhimõtete järgimisel. 2020. aastal sai RPRK ELi humanitaarabi eelarvest ligikaudu 110 miljonit eurot. See hõlmab rahvusvahelise humanitaarõiguse ja tsiviilisikute kaitsega seotud toetusmeetmete rahastamist. Selle eesmärk on aidata muuta relvastatud osalejate suhtumist rahvusvahelisse humanitaarõigusse, vähendada konfliktide humanitaartagajärgi ja suurendada humanitaarabi juurdepääsu konfliktist mõjutatud piirkondadele.

EL toetas ka teisi humanitaarpartnereid mitmes riigis, nagu Iraak, Jeemen, Kongo Demokraatlik Vabariik, Liibüa, Palestiina*⁸⁴ ja Süüria nende töös rahvusvahelise humanitaarõiguse austamise edendamisel. Näiteks Liibüas toetab EL käimasolevat tööd sellise keskkonna loomiseks, mis pakub konfliktist mõjutatud elanikkonnale paremat kaitset. See hõlmab rahvusvahelisi humanitaarnorme käsitlevat humanitaardialoogi muu hulgas relvastatud osalejatega, rahvusvahelise humanitaarõiguse alast koolitust ning projekte, mille eesmärk on suurendada kodanikuühiskonna suutlikkust rahvusvahelise humanitaarõiguse edendamiseks. Hiljutise Iraagi konflikti ajal aitas ELi humanitaarabi eelarve tagada korrapärase ja tõhusa tegevuse koordineerimise ametivõimude ning riiklike ja valitsusväliste relvastatud rühmitustega, et toetada humanitaarabi kättesaadavust ja aidata menetleda kinnipeetud isikutega seotud kogunenud kriminaalasju.

Lisaks eraldas EL humanitaarabi vahendeid üleilmseks poliitiliseks toetuseks, mille eesmärk on parandada rahvusvahelise humanitaarõiguse järgimist.

ELi kui hea humanitaaroonorluse algatuse kaaseesistuja peamine prioriteet on keskenduda rahastajate rollile rahvusvahelise humanitaarõiguse edendamisel ja järgimise tagamisel. See hõlmab humanitaarabile juurdepääsu tagamist ja humanitaarabi takistusteta kohaletoometamist COVID-19 kontekstis.

Rahvusvahelise kriminaalõiguse ja rahvusvahelise humanitaarõiguse valdkonnas rakendas ja väljendas ELi inimõiguste eriesindaja jätkuvalt ELi seisukohti ning panustas nende ühtsusesse ja järjepidevusse.

---

^{84*} Kõnealust nimetust ei tõlgendata Palestiina Riigi tunnustamisena ja see ei piira liikmesriikide individuaalseid seisukohti selles küsimuses.

4. UUTE TEHNOLOOGIATE VÕIMALUSTE ÄRAKASUTAMINE JA NENDEGA SEOTUD VÄLJAKUTSETE LAHENDAMINE

4.1 SUUTLIKKUSE SUURENDAMINE JA TULEMUSLIK JÄRELEVALVE

2020. aastal tuletas COVID-19 pandeemia teravalt meelde uute tehnoloogiate tähtsust teatavatele teenustele juurdepääsu säilitamisel. Viimastel aastatel on digitehnoloogia osutunud suureks väärtuseks nii kodanikuühiskonna organisatsioonide kui ka kogu maailma inimeste jaoks, näiteks inimõiguste rikkumiste dokumenteerimisel. Digitehnoloogia on võimaldanud sadadel miljonitel õppuritel ja lastel jääda oma õpetajatega ühendatuks ning taganud ka pideva juurdepääsu tervishoiuteenustele.

Sellest hoolimata on uued tehnoloogiad näidanud ka seda, kuidas ühinemisvabadust ja väljendusvabadust saab internetis piirata, kusjuures kodanikuühiskonna osalejate ja inimõiguslaste tegevust jälgitakse sageli meelevaldselt. Vaenukõne, küberahistamine ja desinformatsioon levivad sotsiaalmeedia platvormidel ning võivad viia vaenukuritegude ja füüsilise vägivallani. Lisaks suureneb massiline ja meelevaldne jälgimine ning kodanike isikuandmeid saab koguda ja väärkasutada. Ka tehisintellekti arendamisel kerkivad esile uued suured väljakutsed.

Seepärast toetas EL 2020. aastal jõulisemalt digivaldkonna reguleerimist, et tagada inimõiguste austamine nii internetis kui ka väljaspool seda, eelkõige kavandatava digiteenuste õigusakti kaudu.

Arvestades, et digitehnoloogia ja inimõiguste valdkonna üleilmne poliitika ja raamistikud on alles väljatöötamisel, korraldas EL 2020. aasta detsembris ELi ja valitsusväliste organisatsioonide 22. inimõigustealase foorumi, mis keskendus digitaal- ja inimõigustele.

2020. aastal virtuaalselt toimunud **ELi ja valitsusväliste organisatsioonide inimõigustealasel foorumil** osalesid inimõiguslased, tehnoloogia ja inimõiguste eksperdid, kodanikuühiskonna ja sotsiaalmeediaplatformide esindajad, ÜRO eksperdid ja ELi ametnikud rohkem kui 110 riigist, et arutada uute tehnoloogiate mõju inimõigustele. Foorumi korraldasid ühiselt Euroopa välisteenistus, Euroopa Komisjon ning inimõiguste ja demokraatia võrgustik.

Foorum koosnes nii kõrgetasemelistest täiskogu istungiärgudest kui ka konfidentsiaalsetest interaktiivsetest istungitest, kus inimõiguslased said jagada oma kogemusi ja soovitusi. Oma avakõnes ütles kõrge esindaja / asepresident Borrell: „Tuleb kujundada digimaailm, kus kaitstakse ja austatakse inimõigusi. See on meie ühine püüdlus“.

Foorumil käsitleti nelja peamist teemat:

- põhivabadused digivaldkonnas;
- koostöö erasektoriga;
- internetis toimuva jälgimise vastu võitlemine ja andmekaitse;
- tehisintellekti käsitleva inimõigusepõhise käsituse tagamine.

Avaistungil rõhutas volinik Urpilainen, et „inimõigused on üldkehtivad nii internetis kui ka väljaspool seda“, ning ÜRO inimõiguste ülemvolinik Bachelet nõudis üleilmset arutelu, et „muuta digitaalne ruum kõigi jaoks toimivaks“.

Foorum pakkus platvormi, et jagada kogemusi selle kohta, kuidas kodanikuühiskond kasutab tehnoloogiat oma tegevuse paremaks korraldamiseks ning üksikisikud dokumenteerivad inimõiguste rikkumisi ja jagavad nende kohta pilte. Samas teatati ka pikaajalistest interneti seiskamistest, kusjuures eelmisel aastal registreeriti 33 riigis 213 vahejuhtumit, lisaks kodanikuühiskonna nn digitaalsele mahasurumisele Hiinas, Hongkongi erihalduspiirkonnas, Valgevenes, Filipiinidel, Mehhikos ja Indias. Valitsusvälise organisatsiooni „Human Rights in China“ direktor Sharon Hom rõhutas, et inimõiguslasi ähvardab tõsine eksistentsiaalne oht, mis väljendub kahes suures probleemis – digitaalses ruumis, kuhu haaratakse suur hulk meie andmeid, ning massilise desinformatsiooni, valeuudiste ja vandenõuteooriate ruumis.

Eraldi interaktiivsetel istungitel keskenduti aruteludes sellele, kuidas võidelda vaenukõne, väärinfo, valeuudiste ning internetis toimuva kuritarvitamise ja jälgimise vastu, kaitstes samal ajal väljendusvabadust.

Oldi üksmeelel, et oluline on mitut sidusrühma hõlmav lähenemisviis, nagu ka digitaalõiguste edendamine mitmepoolsetel foorumitel, eelkõige ÜROs. EL rõhutas oma pühendumust digivaldkonnas inimõiguste edendamisele ÜRO foorumitel, eelkõige ÜRO Inimõiguste Nõukogus ja ÜRO Peaassamblee kolmandas komitees, toetades samal ajal ÜRO ülemvoliniku ja ÜRO erimenetluste esindajate tööd nendes küsimustes.

Osalejad nõustusid, et ettevõtjad saavad teha ja peaksid tegema rohkem, et kaitsta inimõigusi internetis. Nad peaksid pakkuma oma platvormide kasutajatele kaitsemeetmeid ja uurima sellega seoses loovamalt, kuidas laiendada nende käsutuses olevaid vahendeid. Selle oluline aspekt on kasutaja teavitamine ja kasutatavate algoritmide läbipaistvuse tagamine. Ettevõtete eneseregulatsioon ja vabatahtlikud kohustused on digipöörde tagajärgedega tegelemisel olulised, kuid ebapiisavad. Vabatahtliku tegevusega peaksid kaasnema reguleerimine ja tugevad juhtimismehhanismid. Erasektorist osalesid aruteludes muu hulgas Twitteri ja Facebooki esindajad.

Paljud osalejad rõhutasid ELi normatiivset jõudu ja üleilmset mõju sellistes küsimustes nagu andmekaitse, mis tulenevad ELi õigusaktidest, sealhulgas isikuandmete kaitse üldmäärusest, digiteenuste õigusaktist ja tehisintellekti käsitlevatest õigusaktidest. Valitsusvälised organisatsioonid ja ÜRO eksperdid kutsusid ELi üles jätkama inimõiguste eest seismist nii internetis kui ka mujal⁸⁵.

---

⁸⁵ Vt ka teave foorumi kohta, sealhulgas kõigi avalike istungite lindistused, <https://eu-ngo-forum.b2match.io/>, ning kõrge esindaja / asepresidendi põhisojavõtt foorumil: <https://audiovisual.ec.europa.eu/en/video/I-199619>

4.2 INIMÕIGUSTE JA DEMOKRAATIA EDENDAMINE DIGITEHNOLOOGIA, SEALHULGAS TEHISINTELLEKTI KASUTAMISEL

Euroopa digistrateegia osana ja selleks, et kohaneda viimaste suundumustega, avaldas Euroopa Komisjon 2020. aasta detsembris ettepaneku digiteenuste õigusakti kohta,⁸⁶ mis on meetmete pakett, mille eesmärk on tugevdada digiteenuste ühtset turgu, edendada innovatsiooni ja suurendada Euroopa veebikeskkonna konkurentsivõimet. Komisjon valmistab ette ka uut seadusandlikku ettepanekut tehisintellekti kohta, et tagada inimõigustepõhise käsitus tehisintellekti kasutamisele ja arendamisele. EL on juba välja töötanud ambitsioonikad õigusaktid ja poliitikameetmed inimõiguste kaitsmiseks, eelkõige internetis. Näiteks kaitseb isikuandmete kaitse üldmäärus EList pärit andmeid, olenemata sellest, kus andmeid töödeldakse.

Isikuandmete kaitse üldmäärusest on saanud võrdlusalus ja see on toiminud katalüsaatorina paljudele partneritele kogu maailmas, kes on vahepeal oma privaatsuse norme ajakohastanud. Nende hulka kuuluvad näiteks Brasiilia, California osariik, India, Indoneesia, Jaapan, Keenia, Korea Vabariik, Taiwan, Tšiili ja Tuneesia. Rahvusvahelised õigusaktid, nagu Euroopa Nõukogu ajakohastatud isikuandmete automatiseeritud töötlemisel isiku kaitse konventsioon või Jaapani käivitatud usaldusväärse andmete vaba liikumise algatus „Data Free Flow with Trust“, põhinevad samuti isikuandmete kaitse üldmääruses sisalduvatel põhimõtetel. See suundumus üleilmse lähenemise suunas loob uusi võimalusi andmekaitse parandamiseks kogu maailmas.

Osana ELi küberturvalisuse strateegiat käsitlevast ühisteatisest rõhutasid komisjon ja kõrge esindaja, et EL peab jätkuvalt juhtima inimõiguste ja põhivabaduste edendamist ja kaitsmist internetis. Teatises kutsuti üles võtma meetmeid, et anda täiendavaid praktilisi suuniseid, edendada parimaid tavasid ja vältida tehnoloogiate väärkasutamist, kasutades vajaduse korral ELi küberdiplomaatia meetmete kogumit.

Tehnoloogiate üleilmse ulatuse tõttu on olulised **mitmepoolsed ja mitut sidusrühma hõlmavad lähenemisviisid**. EL andis oma aktiivse panuse, eelkõige ÜRO foorumitel, et jagada analüüsi ning teha kindlaks parimad tavad ja soovitused selle kohta, kuidas tagada inimõigustele vastav digivaldkond.

---

⁸⁶ https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/digital-services-act-ensuring-safe-and-accountable-online-environment_en

EL aitas kaasa ÜRO peasekretäri digikoostöö tegevuskava väljatöötamisele, juhtides ühiselt digivaldkonna inimõiguste ümarlaua tööd. EL on jätkuvalt pühendunud tegevuskava rakendamisele ning jääb ootama aktiivset koostööd ÜRO esimese tehnoloogiaaadikuga 2021. aastal.

EL osales ka Inimõiguste Nõukogu nõuandekomitee konsultatsioonidel enne eelseisvat Inimõiguste Nõukogu aruannet digitaalsete ja inimõiguste kohta. Samuti andis EL oma panuse *ad hoc* konsultatsioonidesse ÜRO erimenetluste esindajate ja Inimõiguste Nõukogu nõuandvate organitega paljudes inimõiguste ja digitehnoloogiaga seotud küsimustes.

Mitu ELi delegatsiooni korraldas avalikke üritusi inimõiguste ja digitehnoloogia teemal. Näiteks korraldas ELi delegatsioon ÜRO juures New Yorgis koostöös UNICEFi ja Uruguayga ürituse lapse õiguste kohta digikeskkonnas. Üritus toimus pärast seda, kui avaldati ÜRO peasekretäri 2020. aasta aruanne lapse õiguste kohta, ning enne seda, kui avaldati Lapse Õiguste Komitee üldine märkus selle teema kohta. Üritus toimus COVID-19 pandeemia kontekstis, mille käigus miljonid lapsed tuginevad veebivahenditele, -süsteemidele ja -platvormidele.

Rahvusvahelises Telekommunikatsiooni Liidus osales EL aktiivselt ekspertidega peetud aruteludes, mille eesmärk oli tagada, et väljatöötatavad näotuvastusstandardid oleksid kooskõlas Euroopa andmekaitsestandarditega.

EL on tähelepanelikult jälginud tehisintellekti eetikat käsitleva UNESCO uue soovitusel väljatöötamist. Arvestades tehisintellekti kasvavat mõju ühiskonnale ja UNESCO mandaadi alla kuuluvatele sektoritele (nt haridus, sotsiaalmeedia, inimõigused ja privaatsus), on soovitusel eesmärk saada tehisintellekti eetika esimeseks üleilmseks standardite kehtestamise vahendiks. EL ja selle liikmesriigid on seega protsessi kaasatud, nende eesmärk on eelkõige tagada, et soovitusel austatakse, kaitstakse ja edendatakse inimõigusi ja põhivabadusi kooskõlas rahvusvahelise inimõigustealase õigusega. Valitsustevaheliste läbirääkimiste tulemusi tutvustatakse UNESCO 41. peakonverentsil, mis toimub 2021. aasta lõpus. Samuti on EL jätkanud tihedat koostööd Euroopa Nõukoguga tehisintellekti reguleerimise valdkonnas, eelkõige Euroopa Nõukogu tehisintellekti ajutises komitees.

Viimase kahe aasta jooksul on **EL hoogustanud kahepoolset, piirkondlikku ja mitmepoolset dialoogi**, millega edendatakse üleilmset privaatsuse austamise kultuuri ja tagatakse erinevate eraelu puutumatus süsteemide lähendamine, millest saavad kasu nii üksikisikud kui ka ettevõtjad.

Komisjon on võtnud endale kohustuse jätkata seda tööd osana oma laiemast välistegevusest, näiteks Aafrika ja ELi partnerluse kaudu,⁸⁷ ning toetades rahvusvahelisi algatusi, nagu „Data Free Flow with Trust“. Ajal, mil privaatsuse normide rikkumine võib mõjutada paljusid inimesi korraga mitmel pool maailmas, on äärmiselt oluline tihendada rahvusvahelist koostööd andmekaitseasutuste vahel.

Täpsem teave ELi töö ja visiooni kohta selles valdkonnas on esitatud teatistes „Andmekaitse kodanike võimestajana ja ELi valmistumine digiüleminekuks – isikuandmete kaitse üldmääruse kohaldamise kaks esimest aastat“⁸⁸.

EL kasutas üha enam poliitilisi dialooge, sealhulgas inimõigusdialooge, et tõstatada küsimusi internetiühenduse katkestamise, internetitsensuuri ja massilise meelevaldse jälgimise leviku kohta.

EL on teadlik digitehnoloogia mõjust kodanikuühiskonna organisatsioonidele ja inimõiguslastele. **EL rahastas digiturvalisuse valdkonna erakorralisi meetmeid inimõiguslaste toetuseks mõeldud ELi mehhanismi** „ProtectDefenders.eu“ kaudu. Mehhanismi meetmete eesmärk on tegeleda kõige pakilisemate ohtude ja riskidega, mis tulenevad inimõiguslaste sidevahendite vastu suunatud rünnakutest, isikliku ja tööalase teabe häkkimisest, piisavate turvaseadmete puudumisest ja internetis toimuvast jälgimisest. 2020. aastal anti digiturvalisuse jaoks rohkem kui 41 erakorralist toetust, millest said kasu 52 inimõiguslast, kes töötavad riikides nagu Brasiilia, Egiptus, Keenia ja Myanmar. Lisaks mobiliseeris mehhanism „Protect Defenders“ vähemalt 31 toetust, mida kasutati väga vaenulikes keskkondades, näiteks Venemaal, Kongo Demokraatlikus Vabariigis ja Mehhikos tegutsevate organisatsioonide digiturvalisuse struktuuri ulatuslikuks tugevdamiseks. Samuti sai enam kui 450 inimõiguslast kasu ulatuslikust suutlikkuse suurendamise programmist, mis pakub inimõiguslastele ja organisatsioonidele kohandatud koolitust mitmesugustel teemadel, sealhulgas digiturvalisuse ja digiriskide hindamise alal.

---

⁸⁷ Aafrika ja ELi partnerlus: <https://africa-eu-partnership.org/en>

⁸⁸ Komisjoni 24. juuni 2020. aasta teatis (2020) 264 (final): <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0264&from=EN>

Turvalisema interneti päeval⁸⁹ suurendas EL teadlikkust lapsi ähvardavatest internetiohtudest ja propageeris digitehnoloogia positiivset kasutamist kogu maailmas. Turvalisema interneti päeva tähistati 2020. aastal enam kui 170 riigis, kusjuures Côte d'Ivoire, Madagaskar ja Rwanda osalesid esimest korda. Toimus mitmesuguseid üritusi, sealhulgas teadlikkuse tõstmise üritusi, arutelusid ja näitusi. 2020. aasta turvalisema interneti foorumil esitati lastele parema interneti loomise Euroopa strateegia⁹⁰ rakendamist käsitlev uuring⁹¹, milles toodi esile, kuidas laste internetiturvalisuse küsimus on muutunud kaalukamaks ja avalikku poliitikasse tugevamalt integreeritumaks, kuid samas ka üha keerukamaks. Kõik uuringus osalenud 30 riiki (ELi liikmesriigid, Island, Norra ja Ühendkuningriik) on lisanud lastele parema interneti loomise strateegia aspektid oma avalikku poliitikasse. Turvalisema interneti foorumil tehtud ettekanne võimaldas pidada arutelu rahvusvahelise publikuga, tehes kindlaks sarnasused ja erinevused eri maailmajagudes ning lastele parema interneti loomise poliitiliste mudelite ja suundumuste vahel.

Tehnoloogia kiire areng ja selle laialdasem kättesaadavus on aidanud suurendada laste seksuaalset kuritarvitamist internetis ning pandeemia ajal on suurenenud ka sellest teatatud juhtumite arv. 2020. aasta juulis võttis EL vastu strateegia, mis käsitleb tõhusamat võitlust laste seksuaalse väärkohtlemise vastu,⁹² milles esitatakse konkreetseid meetmeid laste seksuaalse kuritarvitamise kasvava ohuga võitlemiseks, parandades ennetust, uurimist ja ohvrite abistamist.

---

⁸⁹ <https://www.saferinternetday.org/>

⁹⁰ Komisjoni teatis lastele parema interneti loomise Euroopa strateegia kohta (COM/2012/0196 final): <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=COM%3A2012%3A0196%3AFIN>

⁹¹ Kolmas aruanne lastele parema interneti loomise poliitika tegevuskava kohta: <https://www.betterinternetforkids.eu/policy/bikmap>

⁹² ELi strateegia, mis käsitleb tõhusamat võitlust laste seksuaalse väärkohtlemise vastu, 24. juuli 2020: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9977-2020-INIT/et/pdf>

Rahvusvaheline koostöö on peamine tegur laste seksuaalse kuritarvitamise vastu võitlemisel. Euroopa Komisjon võttis 2020. aasta septembris vastu seadusandliku ettepaneku, mis võimaldab ettevõtjatel jätkata internetis toimuva laste seksuaalse kuritarvitamise avastamist, sellest teatamist ja selle kõrvaldamist. EL toetas 2020. aastal jätkuvalt üleilmset liitu WeProtect, mille eesmärk on teha lõpp laste seksuaalsele kuritarvitamisele internetis⁹³. Arenenud riigid on võtnud kohustuse toetada kõnealust liitu selle töös, mille eesmärk on luua üleilmsele laste seksuaalse kuritarvitamise vastasele võitlusele koordineeritud lahendus, mis põhineb üleilmsetel ohuhinnangutel, ning riikliku reageerimise mudel. Need eesmärgid on aidanud väljakutseid selgitada ja liikmesriike eesmärkide seadmisel abistada.

EL kaasrahastab ka Euroopa liikmeid INHOPE'i vihjeliinide võrgustikus,⁹⁴ mis võimaldab 42 riigi internetikasutajatel anonüümselt teatada internetis leiduvast laste seksuaalset kuritarvitamist kujutavast materjalist. Vihjeliinid teevad rahvusvahelist koostööd õiguskaitseasutuste ja veebimajutusteenuste pakkujatega seda liiki ebaseadusliku sisu kiireks eemaldamiseks. INHOPE on märkinud, et laste seksuaalse kuritarvitamise kahtlusega seotud veebipiltide arv on aastatel 2017–2019 peaaegu kahekordistunud⁹⁵. Inimkaubitsejad kasutavad üha enam tehnoloogiat ohvrite värbamiseks, ärakasutamiseks ja kontrollimiseks, kusjuures lapsed on eriti ohustatud⁹⁶. Internetti ja sotsiaalmeediat on mitmes liikmesriigis kasutatud ohvrite värbamise ühe peamise viisina, kusjuures lapsed on eriti ohustatud. Info- ja kommunikatsioonitehnoloogiat kasutatakse ka ohvrite transpordi ja majutuse korraldamiseks, ohvrite teenuste reklaamimiseks, kuritegude toimepanijate vaheliseks suhtluseks ja kuritegelikul teel saadud tulu ülekandmiseks. EL eraldas jätkuvalt rahalisi vahendeid, et toetada inimkaubandusvastaseid projekte, sealhulgas eesmärgiga paremini rakendada tehnoloogiat inimkaubanduse ennetamiseks ja selle vastu võitlemiseks. Komisjon töötab seoses tulevase organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse strateegiaga välja uut inimkaubanduse vastu võitlemise strateegiat.

---

⁹³ Üleilmne liit *WePROTECT*: <https://www.weprotect.org/>

⁹⁴ <https://inhope.org/EN/the-facts>

⁹⁵ [INHOPE aastaaruanne 2019](#)

⁹⁶ Komisjoni kolmas aruanne inimkaubandusevastases võitluses tehtud edusammude kohta COM(2020) 661 final ja SWD(2020) 226 final.

Digitehnoloogia pakub nii vahendamise alaseid võimalusi kui ka väljakutseid ning mooduseid digilõhe vähendamiseks ja kaasavuse suurendamiseks. Näiteks võivad Jeemeni naised kokku puutuda rangete reisi piirangutega, kuna sageli nõutakse, et nendega peab kaasas olema meessoost reisikaaslane. Veebipõhiseid kohtumisi korraldades on neid aga lihtsam aruteludesse kaasata. Samal ajal kujundatakse sotsiaalmeedias üha enam narratiive rahu poolt või vastu. Leke sotsiaalmeedias võib ohustada rahukõneluste konfidentsiaalsust ning väärinfokampaaniad võivad vahendamisprotsessi häirida. 2020. aasta novembris korraldas Euroopa välis teenistus esimese multidistsiplinaarse koolituse digivahendamise kohta, mille käigus uurisid kübervahendamise, sotsiaalmeedia, teadmiste loomise ja psühholoogia eksperdid, kuidas saaks digitehnoloogiat rahuprotsessides kasutada.

5. TULEMUSTE SAAVUTAMINE ÜHESKOOS TEGUTSEMISE KAUDU

5.1 AVALIK DIPLOMAATIA JA STRATEEGILINE KOMMUNIKATSIOON

ELi inimõiguste ja demokraatia tegevuskava aastateks 2020–2024 käivitati veebiüritusega 23. novembril 2020. Enam kui 800 registreerunud osalejast osales veebiseminaril tegelikult umbes 650. Suur hulk inimesi sai seda sotsiaalmeedias jälgida, sest seminarist tehti Euroopa välis teenistuse Facebooki lehel inglise, prantsuse ja hispaania keeles otseülekanne.

Ürituse eesmärk oli tutvustada laiemale publikule ELi välis tegevuse strateegilisi prioriteete inimõiguste ja demokraatia valdkonnas. Üritus võimaldas:

- käivitada tegevuskava ja tuua välja selle peamised eesmärgid;
- tutvustada ELi inimõiguste ja demokraatia alast tegevust järgmisel viiel aastal;
- julgustada huvitatud isikuid looma sidemeid ja vahetama mõtteid selle kohta, kuidas tegevuskava tõhusalt rakendada;
- vahetada kõigi tasandite osalejatega ideid tegevuskava prioriteete puudutava töö koordineerimise väljakutsete ja võimaluste kohta;
- arutada, kuidas EL saaks kasutada tema käsutuses olevaid õigusakte ja vahendeid praeguste ja tulevaste väljakutsete tõhusaks lahendamiseks.

ELi inimõiguste eriesindaja pidas avakõne, asetades tegevuskava selle geopoliitilisesse konteksti ja tuues esile peamised prioriteedid.

ELi inimõiguste poliitika nähtavuse ja ulatuse suurendamiseks korraldas ELi inimõiguste eriesindaja korrapäraseid teemale pühendatud kahepoolseid kohtumisi, pidas üritustel kõnesid, osales aruteludes akadeemilistes ringkondades ning külastas rahvusvahelisi konverentse. ELi eriesindaja keskendus ELi peamistele temaatilistele prioriteetidele, mis kajastuvad ELi inimõigustealastes suunistes⁹⁷.

---

⁹⁷ ELi inimõigustealased suunised: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/6987/EU%20Human%20rights%20guidelines

2020. aastal toimus Inimõiguste Nõukogu kohtumise esimesel päeval Genfis 24. veebruaril kõrgetasemeline üritus „Head inimõigustealased lood“⁹⁸. See oli pühendatud naiste mõjuvõimu suurendamisele ja soolisele võrdõiguslikkusele, et tähistada Pekingi deklaratsiooni ja tegevusprogrammi 25. aastapäeva. Pekingi+25 tegevuskava on kõige edumeelsem naiste õiguste parandamise üleilmne tegevuskava, milles valitsused on üleilmselt kokku leppinud. EL tutvustas lugu tööga seotud ahistamisest ja vägivallast. Ürituse avas Inimõiguste Nõukogu eesistuja, suursaadik Elisabeth Tichy-Fisslberger, kes rõhutas, kui oluline on võtta kasutusele uus ja positiivne inimõiguste narratiiv, öeldes: „Me vajame selliseid üritusi nagu algatus „Head inimõigustealased lood“, et teha kokkuvõtte sellest, kus me oleme. Tegelikud muutused toimuvad kohapeal.“ Inimõiguste ülemvolinik Michelle Bachelet rõhutas oma põhisõnavõttus vajadust meeles pidada seda, mida on soolise võrdõiguslikkuse valdkonnas juba saavutatud.

EL jagas asjakohastel ÜRO rahvusvahelistel päevadel⁹⁹ teavet inimõiguste ja demokraatia kohta. Ta tegi avaldusi, milles rõhutas oma pühendumust, andis teavet seotud algatuste ja tegevuste kohta ning korraldas teadlikkuse suurendamise kampaaniaid. ELi delegatsioonid osalesid aktiivselt inimõigustealases teabevahetuses, rõhutades oma asukohariigis eriti olulisi küsimusi ning algatades arutelusid inimõiguste kaitsmise ja edendamise seotud väljakutsete ja võimaluste üle.

---

⁹⁸ <https://goodhumanrightsstories.net/>

⁹⁹ <https://www.un.org/en/sections/observances/international-days/>

10. detsembril tähistataval **inimõiguste päeval** jagasid ELi delegatsioonid oma sotsiaalmeedias ja veebilehtedel kõrge esindaja poolt ELi nimel tehtud avaldust¹⁰⁰ ning veebipostitust. ELi peamiste saavutuste esiletoomiseks inimõiguste edendamisel ja kaitsmisel 2020. aastal kasutati mitmesuguseid teabematerjale, sealhulgas veebifunktsioone, videoid, sotsiaalmeediakampaaniaid, pressiteateid, kõrge esindaja Josep Borrelli blogipostitusi ja tegevuskava brošüüri¹⁰¹. Sealhulgas võeti vastu uus inimõiguste ja demokraatia tegevuskava ning kogu maailmas rakendatav inimõiguste rikkujate vastane ELi sanktsioonirežiim.

Kogu maailmas rakendatava inimõiguste rikkujate vastase ELi sanktsioonirežiimi

vastuvõtmisega detsembris kaasnesid üksikasjalikud küsimused ja vastused¹⁰², milles keskenduti režiimi põhijoontele. Euroopa Komisjon avaldas ka suunised selle kohta, kuidas rakendada nõukogu määruse (EL) 2020/1998 (mis käsitleb inimõiguste raske rikkumise vastu suunatud piiravaid meetmeid) erisätteid. Suunised¹⁰³ sisaldavad teavet määruses sätestatud finantspiirangute ulatuse ja nende kohaldamise kohta. Samuti selgitatakse üksikasjalikult nende isikute kohustusi, kes peavad määrust järgima, hõlmates selliseid mõisteid nagu omandiline kuuluvus ja kontroll ning erandite toimimine. Varsti pärast suuniste vastuvõtmist korraldas Euroopa välisteenistus teabeüritusi kodanikuühiskonna organisatsioonide, rahvusvaheliste organisatsioonide ja sarnaselt meelestatud partneritega.

---

¹⁰⁰ Kõrge esindaja poolt ELi nimel tehtud avaldus 10. detsembril 2020 tähistatava inimõiguste päeva puhul: <https://www.consilium.europa.eu/et/press/press-releases/2020/12/09/declaration-by-the-high-representative-on-behalf-of-the-eu-on-human-rights-day-10-december-2020/>

¹⁰¹ https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/eu_action_plan_on_human_rights_and_democracy_2020-2024.pdf

¹⁰² Kogu maailmas rakendatavat inimõiguste rikkujate vastast ELi sanktsioonirežiimi käsitlevad küsimused ja vastused: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/90013/questions-and-answers-eu-global-human-rights-sanctions-regime_en

¹⁰³ Suunised nõukogu määruse (EL) 2020/1998 (kogu maailmas rakendatav inimõiguste rikkujate vastane ELi sanktsioonirežiim) rakendamise kohta: https://ec.europa.eu/info/files/201217-human-rights-guidance-note_et